

Onsdagen den 10 mars

Kl. 10.00

Finansdebatt

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:117 till utbildningsutskottet

1975/76:122 till näringsutskottet

1975/76:123 till jordbruksutskottet

1975/76:128 till utbildningsutskottet

1975/76:132 till jordbruksutskottet

1975/76:135 till kulturutskottet

1975/76:139 till försvarsutskottet

1975/76:147 till finansutskottet

1975/76:156 till skatteutskottet

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

justitieutskottets betänkanden 1975/76:23–25

försvarsutskottets betänkande 1975/76:26

kulturutskottets betänkande 1975/76:29

civilutskottets betänkanden 1975/76:13–15

§ 3 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna

1975/76:144–147.

§ 4 Finansdebatt

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:20 med anledning av den i propositionen 1975/76:100 framlagda finansplanen jämte motioner.

Propositionen 1975/76:100 bilaga 1 (finansdepartementet) hade remitterats till finansutskottet utom beträffande Särskilda frågor 2, hemställan under 6 samt bilaga 6 rörande allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse som hänvisats till näringsutskottet.

I detta betänkande behandlade finansutskottet propositionens hemställan i vad avsåg följande moment vari föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1976/77, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad i propositionen förordats intill ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr.,

3. medge att det av riksdagen givna bemyndigandet (prop. 1975:1,

FiU 1975:1, rskr 1975:30) att besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr. fick utnyttjas i enlighet med vad i propositionen förordats,

4. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta om statlig garanti för förluster i samband med lån till lageruppbyggnad även för andra lagerstödsperioder än den som nu gällde,

7. medge att en konsolideringsfond för postverket fick inrättas i enlighet med vad i propositionen förordats.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:187 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om att pristoppet utvidgades till alla dagligvaror.

1975/76:257 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändiga åtgärder i kampen mot inflationen.

1975/76:926 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts angående AB Industrikredits och AB Företagskredits lånebehov,

1975/76:934 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen anhålla om förslag till lag om samhällelig investeringsstyrning i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att uttala sig mot statlig styrning av lönepolitiken och mot att riktlinjer för den ekonomiska politiken drogs upp vid korporativa rundabordskonferenser,

3. att uttala sig för en sänkning av diskontot med 2 % och för övergång till lågräntepolitik,

4. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt i motionen anförts om den ekonomiska politiken.

1975/76:936 av herr Josefson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts rörande förbättring av lantbrukets kreditförsörjning,

1975/76:1979 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen godkände de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

1975/76:1987 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle avslå regeringens förslag om en finansfullmakt på 1 500 milj. kr.,

1975/76:2042 av herrar Fälldin (c) och Ahlmark (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad som anförts i motionen beträffande överföring av AP-medel till AB Industrikredit, AB Företagskredit och andra s. k. mellanhandsinstitut, bl. a. innebärande att de nämnda instituten tillförsäkrades en sammanlagd årlig utlåningskapacitet av minst 1 miljard kr.,

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande kommunernas ekonomiska situation,

3. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken, samt

1975/76:2159 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen 1979 anförts om ökning av kreditkapaciteten hos Industrikredit och Företagskredit.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förvaltning att riksdagen godkände vad utskottet anført om tillskott av medel till fjärde fondstyrelsen på högst 500 milj. kr. under förutsättning att styrelsen fortsättningsvis inte gjorde sådana aktieförvärv att fondens andel av röstvärdet i ett enskilt bolag översteg 5 %,

2. beträffande allmänna riktlinjer för kreditgivningen till mindre och medelstora företag att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2042 moment 1, 2159, 936 och 926 som sin mening gav regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anført beträffande ökning av utlåningskapaciteten hos Allmänna Hypoteksbanken, AB Företagskredit, AB Industrikredit och AB Lantbrukskredit,

3. beträffande allmänna riktlinjer för investeringsstöd att riksdagen godkände vad utskottet anført om höjning för tiden 15 mars–31 december 1976 av gällande extra avdrag för investeringar i maskiner och inventarier till 20 % och införande av motsvarande avdrag för investeringar i byggnader på 10 % samt om att företag som inte kunde utnyttja dessa avdrag gavs ett bidrag motsvarande 8 % av investeringskostnaden i maskiner och inventarier och 4 % av investeringskostnaden för byggnader,

4. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken i övrigt och för budgetregleringen att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 1 och motionen 1975/76:1979 samt med avslag på motionerna 1975/76:187, 257 och 934 skulle bifalla motionen 1975/76:2042 moment 3 och med godkännande av vad utskottet anført som sin mening ge regeringen detta till känna,

5. beträffande kommunernas ekonomiska situation att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2042 moment 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført,

6. beträffande bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta om statlig garanti för förluster i samband

med lån till lageruppbyggnad även för andra lagerstödsperioder än den som nu gällde att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 4,

7. beträffande bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1976/77, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad i propositionen förordats intill ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr. att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 2 och avslå motionen 1975/76:1987,

8. beträffande medgivande att det av riksdagen givna bemyndigandet (prop. 1975:1, FiU 1975:1, rskr 1975:30) att besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr. fick utnyttjas i enlighet med vad i propositionen förordats att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 3,

9. beträffande medgivande att en konsolideringsfond för postverket fick inrättas i enlighet med vad i propositionen förordats att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 7.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande allmänna riktlinjer för allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förvaltning

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Larsson i Karlskoga, Jansson, Pettersson i Malmö och Bergman i Nyköping (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen godkände vad reservanterna anfört om tillskott av medel till fjärde fondstyrelsen på 500 milj. kr.,

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen godkände vad reservanterna anfört om att ytterligare medel ej skulle överföras till fjärde fondstyrelsen samt att reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning skulle ändras så att allmänna pensionsfonden ej fick inköpa mer aktier i ett bolag än som svarade mot 5 % av röstvärdet.

C. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen godkände vad reservanten anfört om att medel ur AP-fonden ej skulle användas för aktieköp i privata företag utan i stället för att bygga upp nya statsägda industrier samt att reglementet för AP-fondens förvaltning skulle ändras i enlighet med vad reservanten förordat.

2) beträffande allmänna riktlinjer för kreditgivningen till mindre och medelstora företag

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Larsson i Karlskoga, Jansson, Pettersson i Malmö och Bergman i Nyköping (samtliga

s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2042 moment 1, 2159,
936 och 926 och som sin mening ge regeringen till känna vad reser-
vanterna anfört,

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort
hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2042 moment 1, 2159,
936 och 926.

3) beträffande allmänna riktlinjer för investeringsstöd

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Larsson i Karl-
skoga, Jansson, Pettersson i Malmö och Bergman i Nyköping (samtliga
s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen godkände vad reservanterna anfört om bibehållande av
nu gällande regler.

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort
hemställa

att riksdagen godkände vad reservanten anfört om avskaffande av in-
vesteringsstöd till privat kapital,

4) beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken i övrigt
och för budgetregleringen

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Larsson i Karl-
skoga, Jansson, Pettersson i Malmö och Bergman i Nyköping (samtliga
s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med godkännande av regeringens förslag i propositionen
1975/76:100 bilaga 1 skulle avslå motionerna 1975/76:187,
257, 934, 1979 och 2042 moment 3 och som sin mening ge regeringen
till känna vad reservanterna anfört.

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort
hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen
1975/76:100 bilaga 1 moment 1 och med avslag på motionerna
1975/76:1979 och 2042 moment 3 skulle bifalla motionerna 1975/76:187,
257 och 934 och med godkännande av vad reservanten anfört som sin
mening ge regeringen detta till känna,

5) beträffande kommunernas ekonomiska situation

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Larsson i Karl-
skoga, Jansson, Pettersson i Malmö och Bergman i Nyköping (samtliga
s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2042 moment 2 och som
sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av vad som anförts i motionen 1975/76:257 och med avslag på motionen 1975/76:2042 moment 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

6) beträffande bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta om statlig garanti för förluster i samband med lån till lageruppbyggnad även för andra lagerstödsperioder än den som nu gällde av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 B – ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 4.

7) beträffande bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1976/77, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad i propositionen förordats intill ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1987 skulle avslå propositionen 1975/76:100 bilaga 1 moment 2.

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande finansutskottets betänkande nr 20 får omfatta även näringsutskottets betänkande nr 34 och skatteutskottets betänkande nr 29, men yrkanden beträffande de två sistnämnda betänkandena framställs först sedan desamma föredragits.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande över finansplanen och därmed sammanhängande motioner har rönt stor uppmärksamhet från massmedias sida. Det kanske inte i första hand har gällt innehållet i betänkandet utan fastmer den voringsteknik som skall tillämpas när de frågor som behandlas i betänkandet slutgiltigt avgörs här i kammaren. Härvid har det visat sig att framför allt den moderata pressen äger ett imponerande mått av kunskap angående riksdagens beslutsordning. Så har t. ex. landsortstidningar med stor säkerhet uttalat sig om vad som är hävdvunna principer när det gäller riksdagens voringssordning.

Självfallet har det på moderat håll rört sig mindre om en oro över voringstekniska problem och mer det politiska dilemmat att till varje pris kunna gå emot förslaget om 500 milj. kr. till fjärde AP-fondsstyrelsen i en separat voring utan att alltför tydligt demonstrera avsaknaden av minsta gemensamma nämnare och enighet i det borgerliga blocket.

Från socialdemokratiskt håll har vi ansträngt oss att finna en lösning där maximala möjligheter att ge uttryck för politiska viljeyttringar kombinerats med garantier mot att riksdagen fattar mot varandra stridande

beslut. Problemet har varit komplicerat. Tre utskott framlägger samtidigt förslag som har ett inbördes beroendeförhållande till följd av mittenpartiernas villkorade uppslutning bakom det av regeringen föreslagna resurstillskottet till fjärde AP-fonden. Vi hoppas emellertid att vi nu har funnit en lösning som tillfredsställer samtliga partier.

När det gäller Sveriges ekonomiska läge och den ekonomiska politiken här i landet kan vi konstatera att vi internationellt har ett par år av osedvanlig konjunkturavmattning bakom oss. Den ekonomiska tillväxten för OECD-området som helhet upphörde 1974 och följdes av en minskning med 2 % under 1975. Arbetslösheten är hög. Fortfarande saknar ca 17 miljoner sysselsättning. Att priserna samtidigt under de här åren steg med närmare 15 resp. 10 % i vår omvärld har sannerligen inte bidragit till att minska problemen för de politiska beslutsfattarna runt om i världen.

Utvecklingen i Sverige har markant avvikit från omvärldens. Den kraftiga ekonomiska tillväxt som kännetecknade 1974 fortsatte hos oss också under fjolåret. Sysselsättningen har varit växande även under 1975 och prisstegringarna, som är svåra att undvika i en så öppen ekonomi som vår, har för perioden 1974–1975 legat klart under övriga industriländers.

Under år 1974 bildade Studieförbundet Näringsliv och samhälle – eller, som man skämtsamt brukar säga, arbetsgivarsidans ABF – ett s. k. konjunkturråd som i december samma år presenterade sin första rapport med prognoser och politiska förslag för 1975. Mot bakgrund av utvecklingen i vårt land jämfört med omvärldens är det inte så underligt att SNS-ekonomerna, som väl a priori inte får förväntas sluta upp hundra procentigt bakom regeringen, utdelar följande betyg i sin rapport nr 2 i december 1975:

”Enligt vår bedömning har den förda politiken – liksom under 1974 – i huvudsak varit väl anpassad till rådande läge och även haft betydande framgång. Risken för ett växande underskott i bytesbalansen har inte tillåtit utgöra ett hinder för den gentemot investeringar och privat konsumtion – båda med stort importinnehåll – förda expansionspolitiken. Resultatet har alltså blivit fortsatt tillväxt i industrins investeringar och fortsatt hög sysselsättning – men samtidigt ett kraftigt ökat underskott i bytesbalansen.

Om regeringarna i de största industriländerna fört en liknande politik under 1974 och 1975, hade den internationella lågkonjunkturen med säkerhet blivit både kortare och mindre djup. Men samtidigt råder ingen tvekan om att det stora underskottet i bytesbalansen utgör en betydande restriktion för den ekonomiska politiken i Sverige under de närmaste åren.”

Rent parentetiskt kan jag inte låta bli att peka på att det underskott i bytesbalansen som nu oroar SNS-ekonomerna skulle ha utgjort en ännu större källa till oro, om regering och riksdag hade följt de råd som framfördes från samma håll hösten 1974. Då krävdes också en momsänkning

från 1 februari 1975 med 4 % för att stimulera hushållsefterfrågan. Jag tror att vi i efterhand kan konstatera att det var tur för den svenska samhällsekonomin att det endast var moderaterna som helhjärtat då följde SNS-ekonomerna. Mittenpartierna var mer tveågsna och ville endast göra en anteckning härom i den s. k. konjunkturpolitiska beredskapsplanen. Det var tur, för eljest hade inte SNS-ekonomerna kunnat utdela samma goda betyg till regeringen för den förda ekonomiska politiken.

Det är, herr talman, med avsikt jag betonar att det är regeringens politik som har varit styrande under de här åren när det gällt uppläggnings- och ekonomiska frågorna. Från mittenpartiernas sida har man nämligen en tendens att glömma att även när det kompromissats har det varit med utgångspunkt i en finansplan, en reviderad finansplan eller ett stimulanspaket, dvs. ekonomisk-politiska lösningar som utarbetats av regeringen, där kompromisserna endast gällt smärre justeringar i de förslag som regeringen framlagt. Det har varit kompromisser för att söka driva en politik med den fulla sysselsättningen som ett övergripande mål. Vår uppfattning har nämligen varit den att hellre acceptera vissa kompromisser än oansvarigt låta arbetslösheten drabba medborgarna. För att hålla sysselsättningen uppe kan man i internationella nedgångsperioder tvingas acceptera en försämrad handels- och bytesbalans.

När vi nu kan överblicka den slutliga statistiken för hela år 1975 kan vi glädjande nog konstatera att underskottet i handelsbalansen blir drygt en miljard lägre än man hade anledning räkna med under arbetet med nationalbudget och finansplan. Underskottet stannade sålunda vid 1,7 miljarder, vilket innebär en förbättring i förhållande till 1974 med cirka en halv miljard kronor.

När det gäller utvecklingen i år kan man räkna med att den internationella konjunkturåterhämtningen medför att exporten åter blir en expansiv faktor i vår ekonomi. Konjunkturuppgången i USA fortskrider oavbrutet. I Västtyskland och Frankrike kan omsvängningen sägas ha ägt rum i slutet av fjolåret. Även i de flesta övriga OECD-länderna kan förväntas en uppgång i produktion och sysselsättning under 1976.

Mot den bakgrunden ter det sig rimligt att räkna med en exportökning av relativt betydande omfattning. Eftersom jag av olika skäl har speciell anledning att följa skogsindustrins problem tror jag mig våga säga att man i dag rent allmänt kan göra det påståendet att en ljusning har uppstått. Det är inte lika över hela fältet – det skall erkännas – när det gäller trävaror, massa och papper, men sammantaget har det ljusnat. Det förklarar näringslivets män på det området. Orderingången är f. n. betydligt bättre än vad den var i slutet av föregående år. I finansplanen stannar man för en uppgång med 6,5 % för hela exporten, vilket förefaller vara en prognos som väl kan infrias. Härigenom erhålls en positiv effekt för såväl produktion som sysselsättning på en del områden.

Den borgerliga majoriteten i finansutskottet är på den här punkten något mer pessimistisk. Dels tycks man vara skeptisk till möjligheten att nå den exportökning som regeringen räknar med, dels menar man

att exportuppgången inte kommer att ge något speciellt konjunkturstöd till följd av den lageruppbyggnad som ägt rum under 1974 och 1975.

I finansplanen pekar man ju på den eftersläpningseffekt som lageravvecklingen torde medföra innan exportökningen får sitt fulla genomslag i produktionen. Men man bör enligt min mening inte heller underskatta den psykologiska effekt som en förbättring av exportmarknaden traditionellt medför. Optimismen återvänder då på allt fler områden.

Herr talman! När det gäller att vidmakthålla sysselsättning på en hög nivå spelar självfallet såväl kommuner som landsting en mycket betydelsefull roll. För att de emellertid i konjunktursvackor skall kunna medverka till ett för hela samhällsekonomin önskvärt resultat måste den kommunala sektorn ha ekonomiska resurser, men givetvis även en planläggning för att med elasticitet kunna dämpa konjunktursvängningarna.

Budgetutredningen har i sitt arbete varit inne på det, och det är en fråga som även kommunalekonomiska utredningen av naturliga skäl ägnar sitt intresse åt. Det finns i dag exempel på kommuner i landet, och även landsting, som på ett efterföljansvärt sätt har sökt bereda sysselsättning åt t. ex. ungdom. Vid de överläggningar som regeringen för några veckor sedan höll med representanter för ett antal kommuner i landet diskuterades de här problemen. Med det löfte som givits om ett 75-procentigt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten borde det finnas anledning att räkna med att kommuner som hitintills inte gjort särskilt mycket åt ungdomsarbetslösheten nu borde sätta i gång med det på allvar.

Finansutskottets borgerliga majoritet har tagit upp frågan rörande de s. k. kontrollstationsöverläggningarna, som skall följa i anledning av den överenskommelse som i fjol träffades mellan kommunförbunden å ena sidan och regeringen å den andra sidan om en begränsning av kommunalskattens höjning under 1976 och 1977. Vidare har majoriteten i utskottet tagit upp en del frågor i anslutning till mittenpartiernas motioner. Man framför sålunda att statens utbetalning av kommunalskattemedel bör läggas om så, att kommunernas ekonomiska situation förbättras och så att även frågan om kommunens andel av skatten på ersättning från försäkrings- och arbetslöshetskassor skall aktualiseras.

Vad beträffar det sistnämnda har man ofta glömt bort anledningen till det system som vi f. n. har. När det gäller statens utbetalning av kommunalskattemedel är det klart att om man skulle göra en s. k. uppskrivningen av förskotten för varje år, skulle det ha en betydande engångseffekt. Men i det långa loppet har det inte de effekter som man från borgerligt håll och emellanåt även från kommunernas sida vill göra gällande. Vad kommunerna 1977 kommer att få i förskott motsvarar nämligen det utfall som vi får av taxeringen i år på 1975 års inkomster. Dessutom har kommunerna 1977 att räkna med en slutlig avräkning för 1975; det året fick kommunerna ett förskott som grundade sig på 1973 års inkomster. Om man jämför det verkliga resultatet 1975 med 1973 års inkomster, förstår man att kommunerna 1977 har en avsevärd fordran att hämta när de gör upp sina budgetar instundande höst. Det

här kommer att utredas, men man skall inte överdriva nackdelarna med det avräkningssystem som vi f. n. har.

Finansutskottet behandlade i går finansdepartementets huvudtitel och kom då in på bidrag och ersättningar till kommunerna. Vi kunde konstatera att under finansutskottets första år, 1971, var de här beloppen 1,9 miljarder kronor. Nu är vi uppe i 5,3 miljarder kronor; det är skatteutjämning till kommunerna, det är skattebortfallsbidrag till kommunerna, det är särskilt bidrag till kommunerna, det är extra bidrag till kommunerna och det är kompensation till kommunerna. Snart har vi icke möjlighet att hitta nya rubriker!

Regeringens förslag om att ytterligare 500 milj. kr. skall överföras från de tre första allmänna pensionsfonderna till fjärde fondstyrelsen är den fråga som blivit föremål för mest ingående debatt. Den punkten i finansplanen har remitterats till näringsutskottet, men finansutskottet har beretts tillfälle att avge yttrande till näringsutskottet. Den fjärde fondstyrelsen inrättades genom beslut av 1973 års riksdag, men redan under jämviktsriksdagens första år väcktes åter motioner om att fondens andel av röstvärdet i ett enskilt bolag inte skulle få överstiga 5 %. Den frågan såg ut att bli ett lottärende vid 1974 års riksdag, men en vacker vårdag höll den förre centerledaren Gunnar Hedlund ett föredrag i sin då nya valkrets, Stockholm, och uttalade därvid att man borde kunna åstadkomma en kompromiss i ärendet. Oppositionen skulle då släppa kravet på 5-procentsbegränsningen, medan däremot regeringspartiet skulle gå med på att fjärde fondstyrelsens årsberättelse varje år skulle av regeringen överlämnas till riksdagen och vidare att riksdagen skulle fatta beslut om fondstyrelsen skulle få ytterligare medel utöver den ram om 500 milj. kr. som beviljats som startkapital. Ja, det blev också riksdagens beslut, och det fanns väl skäl förmoda att den lösningen skulle kunna få gälla åtminstone under den här mandatperioden. Men så blev inte fallet. I år blev frestelsen alltför stor för oppositionen, och när nu regeringen föreslog att ytterligare 500 miljoner skulle överföras till den fjärde fondstyrelsen återkom förslaget om en 5-procentig begränsning. Det här blev för oss socialdemokrater en stor överraskning och, skulle jag vilja säga, inte så litet av en besvikelse, eftersom vi ändå hade räknat med att en överenskommelse som träffades för två år sedan fortfarande borde gälla.

Den utredning som låg till grund för 1973 års riksdagsbeslut att inom allmänna pensionsfondens ram tillskapa en aktiefond fann det, som den uttryckte saken, "motiverat mot bakgrund av den successiva försvagningen av företagets självfinansieringsförmåga och med hänsyn till behovet att stärka näringslivets investeringsvilja och öka dess produktionskapacitet att pröva tillföra näringslivet AP-fondsmedel såsom riskvilligt ägarkapital".

Den meningen delade även departementschefen i den proposition som han förelade riksdagen. När nu styrelsen för fjärde AP-fonden den 3 november 1975 i skrivelse till regeringen hemställde om en ytterligare

medelstilleddning av storleksordningen 500 milj. kr. framhöll styrelsen att den återopade utredningen och departementschefens uttalanden 1973 ägde ännu större aktualitet i dag. Näringslivet är i stort behov av riskvilligt kapital. Styrelsen hänvisade i sin skrivelse till att om den relation som år 1967 förelåg mellan eget och långt lånekapital skulle ha varit bestående 1974, så borde årsstorleken av nyemissionen ha legat 600 à 800 milj. kr. högre än den faktiska. Den hade i genomsnitt under perioden uppgått till 180 milj. kr. Men sedan den fjärde AP-fonden tillkommit har emissionsvolymen ökat mycket kraftigt. Fjolårets nyemissioner var av storleksordningen 900 milj. kr., och det är en årsvolym som ligger bra mycket närmare den som kan anses vara erforderlig för att på lång sikt trygga en god tillväxt hos de svenska företagen. Fondstyrelsen har i olika sammanhang hävdad den meningen att bl. a. fondens tillkomst direkt eller indirekt har bidragit till den starka uppgång när det gäller emissioner som har skett under år 1975.

Fondstyrelsen var enhällig i sin uppfattning att man skulle ingå till regeringen med en begäran om ytterligare kapital. I anledning av framställningen gjorde emellertid Svenska arbetsgivareföreningens och Sveriges industriförbunds representanter ett uttalande, som är fogat till framställningen. De ansåg för sin del att det borde kunna räcka med 250 milj. kr., alltså halva beloppet, men de hade icke några som helst synpunkter på att man återigen skulle aktualisera frågan om en begränsning till 5 % av röstvärdet i företag där AP-fonden förvärvar aktier.

I de motioner som väcktes i anledning av finansplanen – och därmed kapitaltillskottet till fjärde AP-fonden – har mittenpartierna föreslagit bifall till framställningen under förutsättning av att en 5-procentsspärr införes i fortsättningen. Sedermera under utskottsbehandlingen skärpte mittenpartierna i finansutskottet detta villkor i sitt yttrande till näringsutskottet genom att tillföra ytterligare två villkor, nämligen dels att de s. k. mellanhandsinstituten skulle garanteras att från de tre AP-fonderna erhålla kapital som skulle innebära en utlåningskapacitet av årligen 1 miljard, dels att investeringsavdragen för maskiner och byggnader skulle höjas till 20 resp. 10 % och att bidraget skulle införas med 8 resp. 4 %.

Moderaterna å sin sida har yrkat avslag på de 500 miljonerna, och av motioner framgår även att man anser att riksdagen skall besluta att fjärde AP-fondsstyrelsen skall sälja ut av sitt nuvarande innehav av aktier så att man inte i något fall har mer än 5 % av röstvärdet. Man skulle alltså ge sig ut på någon sorts realisation av aktieinnehavet, med de följder det skulle få på aktiebörsen.

Vänsterpartiet kommunisterna, till slut, har ansett att AP-fondmedlen borde få en annan förvaltning med en enda fondstyrelse och att 5 % av fonden, dvs. i dag ungefär 4,3 miljarder, skulle placeras i aktier i statliga företag.

Vi socialdemokrater har haft litet svårt att förstå varför den borgerliga majoriteten i finansutskottet hade så bråttom att komma till beslut. Redan den 12 februari skulle det ske preliminärt ställningstagande från utskottets

sida och en expediering av yttrandet till närings- och skatteutskotten. Det borde ha funnits möjligheter att dröja något, eftersom det ju också sedermera visade sig att mittenpartierna var beredda att släppa de i utskottsbehandlingen nytillkomna villkoren – men givetvis stod kvar vid den 5-procentiga begränsningen.

Det är avslöjande hur de borgerliga partierna uppträder i den här frågan. Om löntagarna genom aktier, finansierade av AP-fondmedel, får större inflytande och bättre insyn i näringslivet, samtidigt som näringslivet tillföres kapital, då är det på en gång fara å färde. Då blir det maktkoncentration. Men om man nu betraktar AP-fonden såsom ett "investmentbolag", så borde vi ha rätt att ställa frågan: Varför reagerar man aldrig på den borgerliga kanten när andra investmentbolag äger kanske 30, 40 ja mer än 50 % av aktierna i ett företag? Varför är det aldrig då fråga om maktkoncentration?

Jag såg i en tidning att Thorbjörn Fälldin om ungefär en månad skall hålla ett föredrag i Österbybruk. Det hade varit bra om han hade varit i Österbybruk före dagens debatt, för då kan det hända att han skulle ha fått en bättre uppfattning om hur människorna på den bruksorten i dag går och funderar. Han skulle ha gått ut på det gamla bruket och ställt frågor till människor som han mötte om de kände oro därför att fjärde AP-fonden kommer att gå in och förvärva aktier i det företag som så gott som samtliga människor på den orten direkt eller indirekt är beroende av för sin försörjning. Han bör ställa frågan om de anser det vara bättre och mera lugnande för framtiden att ett privat kapitalförvaltningsföretag, där man inte har en aning om vilka intressen som står bakom, successivt förvärvar aktier för att förmodligen skaffa snabba vinster för sina uppdragsgivare.

Thorbjörn Fälldin kan fortsätta resan upp till Forsbacka i mitt hemlän, han kan göra en avstickare till Långshyttan och kanske t. o. m. omsider hamna i Fagersta. Nej, centerpartister, här avslöjar ni var ni står! Ni försöker alltemellanåt framställa er – dock med till synes allt mindre framgång – som om ni står på löntagarnas sida, men när frågor av den här arten kommer upp, ja, då väljer ni den andra sidan. Löntagarinflytande är farligt enligt er mening. Det skall motarbetas, medan däremot nuvarande ägandeförhållanden och maktkoncentration skall vara orubbade. I er iver glömmer ni kapitalbehovet i näringslivet. Det får vika för något som kan anses vara något av ideologi.

När det gäller moderaterna, så är det inte mycket att säga om deras ställningstagande på den här punkten. Det ligger givetvis helt i linje med deras ideologi. De har haft samma uppfattning rörande AP-fondmedlen hela tiden.

Ett ständigt återkommande tema i de borgerliga partimotionerna är kampen mot inflationen. Även denna gång återkommer man i såväl mittenmotionen som moderatmotionen till detta ämne. Prisstegringsproblematiken är i och för sig central, och de senaste åren har ju den internationella prisutvecklingen starkt bidragit till att ytterligare ställa pro-

blemet i fokus. Men det angreppssätt som den borgerliga majoriteten valt tycks mig sannerligen inte särskilt resultatorienterat.

I majoritetsskrivningen sägs sålunda att regeringen enligt riksdagens beslut skall presentera de principiella huvuddragen av ett inflationsprogram under våren. Finansutskottets majoritet understryker vikten av att detta antiinflationsprogram ges en effektiv utformning, och sanningen bakom de borgerliga partiernas inställning i inflationsfrågan är den, att de aldrig klart anger några konkreta åtgärder som verkligen är ägnade att bekämpa inflationen. Mellan raderna kan man i deras motioner utläsa att de egentligen är ute efter löntagarna och deras organisationer. I mittenmotionen heter det att kampen mot inflationen måste få en mer framträdande plats. Siktet måste vara inställt på att försöka säkerställa att den kommande avtalsrörelsen kan genomföras inom ramen för det tillgängliga samhällsekonomiska utrymmet. Och i moderatmotionen uttrycks samma sak på det här sättet: "Vad det gäller måste --- vara att för framtiden söka undvika vad som skett under 1975 med de drastiska arbetskraftskostnadsökningarna ---."

Såväl i mittenmotionen som i moderaternas motion hävdas också att våra exportindustrier förlorat marknadsandelar, vilket man skyller löntagarna för. De har för höga löner helt enkelt, enligt de borgerligas synsätt.

Intressant nog tycks inte statistiken stödja det här synsättet. Av OECD-statistiken, som bara täcker de åtta första månaderna av 1975, framgår att Sveriges andel av OECD-ländernas totala import steg under 1975 från 2,28 % till 2,43 %, och detta måste väl vara på de mer priskänsliga marknaderna i världen. Om världshandeln ändå ökar snabbare än vad svensk export stigit, så får man snarare dra slutsatsen att våra exportföretag inte fullt ut nått samma exportresultat som exportföretagen inom andra industrinationer på OECD-ländernas marknader. Men enligt min mening visar detta också att det är för enkelt att göra som de borgerliga och skylla löntagarna ensamma för inflation och försämrad handelsbalans. Jag vill i stället understryka vad vi framhållit i vår reservation i denna fråga, nämligen att löntagarna måste tillförsäkras rimliga garantier för att deras reallöner håller jämna steg med produktionsresultatets utveckling.

Detta förutsätter att alla grupper i vårt samhälle, som genom sina åtgärder och krav påverkar prisutvecklingen, måste ålägga sig återhållsamhet. Det gäller såväl företag och producenter som löntagare. Jag vill också tillägga att detta i hög grad gäller oss politiker. De krav som framförs från den här talarstolen är mycket ofta av sådan omfattning att de har en klar påverkan på prisutvecklingen. Jag skulle därför vilja råda oppositionspartierna att, om de verkligen vill bidra till att bekämpa prisstegringarna även på annat sätt än att uppmana löntagarna att visa återhållsamhet, visa återhållsamhet själva när det gäller överbud i politiken, krav på utgifter vilka man sedan inte vill anvisa finansieringsmöjligheter för! I annat fall riskerar er antiinflationsskampanj att uppfattas på precis samma sätt som Arbetsgivareföreningens – en kampanj där man ensidigt

skjuter in sig på löntagarna.

Den osäkerhet som präglat den internationella ekonomiska bilden under senare år har gjort det nödvändigt att hålla en hög beredskap för att vid behov hävda sysselsättningen. Detta har från regeringshåll framhållits vid upprepade tillfällen, bl. a. i fjolårets finansplan. Där framhölls att det var angeläget att utarbeta en beredskapsplan och att arbetet med en sådan plan pågick. Bl. a. inventerades möjligheterna att vid behov snabbt kunna öka de offentliga investeringarna. För att regeringen vid behov skyndsamt skulle kunna genomföra insatser av detta slag bemyndigades regeringen att utnyttja en finansfullmakt för budgetåret 1975/76 om 1 miljard kronor. Regeringen hade redan tidigare erhållit en finansfullmakt för budgetåret 1974/75 om 600 milj. kr. Användningsområdet för den senare fullmakten vidgades emellertid något. Med hjälp av finansfullmakten har regeringen sedan under fjolåret genomfört en rad åtgärder som närmare presenterats i årets finansplan.

Mot den bakgrunden ter det sig som en extraordinär uttänjning av verkligheten att – som utskottsmajoriteten hävdar – regeringens insatser för att säkra en hög sysselsättningsberedskap har kommit till stånd endast som en följd av mittenpartiernas motionskrav om en konjunkturpolitisk beredskapsplan.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn förekommer, dvs. reservationerna 1A, 2A, 3A, 4A och 5A.

I detta anförande instämde herrar Larsson i Karlskoga, Jansson och Mellqvist, fru Normark, herrar Fredriksson, Haglund, Alftin och Högeström, fru Sundström och fru Thunvall, herrar Gösta Gustafsson i Göteborg, Magnusson i Tanum, Jönsson i Arlöv, Augustsson, Henrikson, Knut Johansson i Stockholm, Hjorth och Gustavsson i Eskilstuna, fru Ludvigsson och fru Johansson i Uddevalla samt herrar Franzén, Alsén, Bergman i Nyköping, Wikner, Bladh, Rosqvist, Karlsson i Ronneby, Hugosson och Boström (samtliga s).

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Vi har väl anledning att gratulera herr Ekström för att hans socialdemokratiska kolleger tycker att han denna gång har yttrat sig så väl att allihop känner ett behov av att också visa det.

När herr Ekström började sitt förträffliga anförande hade han några synpunkter på voteringsordningen. Han sade att den var ett så invecklat problem. Men jag undrar om inte herr Ekström då underskattar vår talmans förmåga att klara denna inte alltför stora svårighet. För egen del är jag helt nöjd med den voteringsordning som fastställts. Som herr Ekström vet var det den ordning som jag för min del redan från början argumenterade för i utskottet.

Kraven på landets ekonomi är stora. Årligen skall det skapas utrymme för lönehöjningar, som alla vill ha. Samtidigt höjer staten sina olika skat-

tepålagor. Sedan förra valet har t. ex. olika löneskatter höjts med inte mindre än 12 procentenheter.

Om inte dessa kostnadsstegringar skall leda till inflation och underskott i betalningarna med utlandet, fordras det att produktionen per arbetstimme kan höjas. Under senare år har produktiviteten kommit att öka i mycket långsam takt. Förra året minskade den faktiskt. Följden av de stora kostnadsstegringarna har därför också blivit en kraftig inflation och underskott i betalningarna med utlandet.

För att täcka underskottet i betalningsbalansen har regeringen drivit fram en kraftig upplåning i utlandet. Denna upplåning har blivit mycket större än den hade behövt bli, om vi i Sverige inte hade försämrat vår konkurrensförmåga genom så snabba kostnadsstegringar.

Vi har, som påpekats från konjunkturinstitutet och en rad andra håll, förlorat marknadsandelar i utlandet genom denna oskickliga politik. Vi skall också vara medvetna om att den skuldsättning till utlandet som vi under dessa år ådragit oss inte skett för att betala ökade investeringar, inte för att bygga ut vår kapacitet mer än vad som annars skulle ha varit möjligt. I själva verket har under denna period, då vi lånat så mycket i utlandet, de totala investeringarna i landet minskat. Upplåningen har i stället helt använts till att betala en ökad konsumtion.

När regeringen berömmar sig av att standarden föregående år kunde höjas så mycket, skall man komma ihåg att denna förbättring helt betalades genom upplåning i utlandet. Under två år har vi lånat så mycket pengar att det motsvarar ungefär 10 000 kr. per familj här i landet. Det säger något om det verkliga läget och de svårigheter vi står inför.

Men de snabba kostnadsstegringarna har inte bara medfört ett ökat behov av upplåning i utlandet utan också lett till kraftiga prisstegringar här i Sverige. De senaste siffrorna visar att prisstegringen från januari 1975 till nu är inte mindre än 11 %. Detta är klart högre än i flertalet jämförbara länder.

Regeringen brukar skylla ifrån sig och säga att prisstegringarna här i landet på något sätt skulle vara importerade från utlandet; de skulle bero på att priserna stiger så mycket snabbare utomlands och att vi sedan får kännning av det via importvarorna. Men det kan knappast vara någon väsentlig förklaring till inflationen under föregående år. I verkligheten visar det sig att våra importpriser under 1975 bara ökade med 2 %. Det kan alltså knappast förklara att vi i Sverige hade en inflation på nära 11 %. Nej, de prisstegringar vi haft har varit i hög grad hemmalagade; de har uppstått genom den ekonomiska politik som här förts.

Det var mot denna bakgrund som vi moderater under höstriksdagen 1974 krävde att man skulle sätta i gång ett verkligt antiinflationprogram för att ge en stabilare utgångspunkt för de svåra löneförhandlingar som drevs under våren 1975 och för att möjliggöra för löntagarna att få förbättringar av sin standard utan att kostnaderna samtidigt skulle höjas enormt, vilket bara skulle leda till motsvarande prisstegringar. Det var, herr Ekström, som ett led i detta program som vi satsade på att sänka

mervärdeskatten, det var ett led i en stabiliseringspolitik. Den tanken förkastades av regeringen.

Herr Ekström läste högt ur den här SNS-rapporten och fann formuleringar till stöd för regeringens politik under föregående år. Men det är ingen konst att hitta långa rader av citat som innebär en allvarlig vidräkning med den politik som fördes föregående år. Och om man ser på just förslaget om sänkning av mervärdeskatten, som vi förde fram föregående år som ett led i en politik mot inflationen, kan man också hitta följande citat ur SNS-studien: För att fylla deflationsgapet föreslog vi – dvs. SNS-gruppen – också en konsumtionsstimulans genom en sänkning av mervärdeskatten. I stället fick den privata konsumtionen stimulans via transfereringar – dvs. statliga bidrag – samt genom större löneökningar.

Regeringen valde alltså en annan politik. I stället för att verkligen satsa på en antiinflationpolitik satte man i gång med omfattande transfereringar, olika statliga bidrag, som i sin tur drev upp skattetrycket. Dessutom satsade man på en politik som kom att innebära mycket kraftiga lönestegringar, långt utöver vad det fanns verkligt utrymme för i form av ökad produktion.

När jag säger detta, herr Ekström, är det inte något anfall på löntagare eller löntagarorganisationer utan på regeringen, som driver en sådan politik att löntagare och löntagarorganisationer hamnar i ett helt orimligt utgångsläge i förhandlingarna och tvingas driva en sådan politik att de svårigheter uppstår som vi under året har kunnat konstatera. Jag understryker verkligen att herr Ekström bör vara medveten om att vi inte påstår att det är något fel på löntagarnas eller löntagarorganisationernas uppträdande; vi säger att deras utgångsläge i förhandlingarna är orimligt med hänsyn till den skattepolitik som drivs.

De uppgifter som vi här i landet står inför är att råda bot på inflationen och skapa balans i utrikesthandeln. Inflationen är ett elände, och den utländska upplåningen kan inte fortsätta länge till utan att det kommer surt efteråt när lånen skall betalas tillbaka med ränta.

Socialdemokraternas metod när ekonomin sviktar går ut på att alltmer subventionera hushåll och företag. Man har i allt högre grad kommit att tillämpa den princip som Staffans stollar häromdagen förkunnade, nämligen att "får vi bara statligt stöd till allt som går dåligt, kommer det här landet att gå riktigt bra". Den principen är f. n. i hög grad vägledande för den ekonomiska politiken.

Landets underskott i betalningar med omvärlden finansierar man med bidrag från omvärlden genom utländska lån. Underskott som skattepolitiken skapar för hushåll och företag täcks alltmer med olika bidrag.

Men samtidigt som socialdemokraterna är inställda på att med statsbidrag klara problemen, förvärrar man svårigheterna. Dessa olika bidrag skall dock betalas med höjda skatter. Av det betänkande som vi i dag diskuterar framgår det också tydligt att socialdemokraterna är helt inriktade på fortsatta stora skattehöjningar. På s. 41, där socialdemokraterna

kommer till tals, säger de att staten skall öka sina inkomster kraftigt och ge underlag för en uppgång i det offentliga sparandet. Det måste innebära att de talar för ordentliga skattehöjningar.

Regeringen försöker också råda bot på inflationen genom att införa allt fler regleringar och kontroller. Så t. ex. försöker man bekämpa inflationen med prisstopp. Men om prisstopp är en bra metod, varför inför man då inte prisstopp på ett antal statliga tjänster? Varför är det inte prisstopp på brevportot t. ex., herr Ekström? Det är en enkel fråga, som det måste gå att besvara i en replik. Varför inför man inte prisstopp på järnvägsbiljetter, om man nu verkligen tror att det är så enkelt att man kan bota inflationen genom att förbjuda den? Varför förbjuder man den då inte för sig själv också?

Nej, tyvärr är det inte så enkelt att man bara kan förbjuda inflationen. Redan en eller annan vecka efter det att regeringen nyligen vidgade sitt prisstopp på livsmedel var man tvungen att medge undantag, som ledde till ganska kännbara prisstegringar på mat.

Genom den prispolitik som herr Ekström här talade för vill socialdemokraterna, som det heter, ingripa hårdare mot omotiverade prisstegringar. Det tycker jag också att man skall göra. Men det obehagliga med socialdemokratisk politik är att så många prishöjningar blir motiverade därför att kostnaderna stiger så snabbt.

Herr Ekström säger här – och det framhålls även i betänkandet – att man inte skall lägga ansvaret enbart på löntagare och att moderater och andra som gör det är rysliga. Men låt mig citera vad herr Ekström och hans medreservanter framhåller i reservationen 4: "Såsom framhålls i finansplanen vill emellertid utskottet understryka att ansvaret för att stabilisera kostnadsutvecklingen inte allenast kan läggas på löntagarna och deras organisationer." Uttrycket "inte allenast kan läggas på löntagarna och deras organisationer" måste innebära att ni har en allvarlig kritik mot löntagarna och deras organisationer, fastän ni naturligtvis säger att det även finns andra bovar i dramat. Vilka är då dessa andra bovar? Litet längre fram i reservationen 4 heter det: Detta förutsätter att alla grupper i vårt samhälle – – måste ålägga sig återhållsamhet. Detta gäller såväl företag, producenter som löntagare."

Det saknas någonting i den uppräknningen, nämligen att även staten måste ålägga sig återhållsamhet. Staten måste göra det genom en annan skattepolitik. Skattepolitiken är den väsentliga kraften bakom de lönekrav som måste göras så stora att det skall bli någonting kvar efter skatt och som medför att vi får de prisstegringar vi f. n. har.

Skall vi klara oss ur de svårigheter vi f. n. befinner oss i gäller det att öka kapaciteten i vårt näringsliv, att öka produktionen per timme. Det är det enda sättet att ge utrymme för de olika krav som vi alla ställer. Detta förutsätter en ökning av investeringarna och det är också första punkten i moderaternas antiinflationsprogram: Vi måste öka investeringarna, så att det går att få utrymme för löneökningar utan prisstegringar.

Mot den bakgrunden yrkade vi moderater i december förra året att investeringsfonderna skulle släppas fria under hela 1976. Vi blev då ensamma om det kravet. Men i januari hade herr Sträng bestämt sig för att det var höjden av visdom att låta dessa investeringsfonder vara fria under 1976. Att finansministern fattade det beslutet bara någon vecka efter det att riksdagen uttalat sig om motsatsen måste te sig egendomligt för de partier som i december röstade emot det moderata kravet på ett fondfrisläpp. Men alla dessa partier tycks redan i januari ha kommit över till den moderata ståndpunkt som de röstade emot i december. Inför denna snabba omvändelse – ett bevis på att moderata idéer har genomslagskraft – uttrycker vi självfallet en viss förvåning men likväl ännu större förtjusning.

För att stimulera investeringarna kräver de borgerliga partierna nu gemensamt att man skall förbättra investeringsavdragen. Lönsamheten och ordersituationen har försämrats så till den grad att denna stimulans behövs, om det skall kunna bli tillräcklig fart på investeringarna. Vi kräver också att de mellanhandsinstitut som lånar ut pengar särskilt till mindre och medelstora företag skall få bättre resurser. Över huvud taget måste den ekonomiska politiken inriktas på att förbättra de mindre och medelstora företagens ställning. Ständiga höjningar av löneskatter, hårda kapitalskatter och många andra inslag i den ekonomiska politiken har försvårat de mindre företagens belägenhet. Nyföretagandet har upphört. Småföretag säljs till större företag eller läggs ned. Allt detta är olyckligt.

Mot denna bakgrund kommer vi moderater senare i ett annat sammanhang att rösta för att det tak för socialförsäkringsavgifterna som togs bort i Haga II skall återinföras. Det är helt orimligt att man kan hamna i marginalskatter på över 100 %. Vår förhoppning är att andra partier kommer att stödja vårt krav.

Sysselsättning och utveckling är i hög grad beroende av de mindre företagen. Deras existens utgör också motsatsen till maktkoncentration, och deras verksamhet ökar den prispressande konkurrensen. Att tala för konkurrens i samhället är den andra punkten i vårt program mot prisstegringar.

Om man vill gynna mindre och medelstora företag och motverka maktkoncentration, skall man inte överföra pengar till fjärde AP-fonden för att låta den mäktiga staten köpa aktier i storföretagen. Dessa aktieaffärer driver upp börskurserna. Jag är förvånad över att socialdemokraterna är intresserade av att driva upp börskurserna. Vidare är det oklart hur socialdemokraterna menar att det blir mera riskvilliga pengar i företagssamheten bara därför att staten köper aktier på börsen – möjligen vid s. k. riktade nyemissioner, men sådana har förekommit bara i ett eller möjligen två fall. Det behövs alltså inte några 500 milj. kr. härför. Man frågar sig varför det blir mera pengar till riskvilliga satsningar bara därför att staten köper aktier på börsen. Vad som däremot inte alls är oklart är att dessa statliga aktieköp på sikt blir ett mycket verkningsfullt medel när det gäller att socialisera.

Herr Ekström har helt rätt när han säger att moderaterna alltid har stått fast vid sin ursprungliga inställning till dessa aktieköp. Det förefaller mig som om moderaterna var det enda parti som står fast vid sin ursprungliga ståndpunkt. Även socialdemokraterna har nämligen ändrat uppfattning. När förslagen om att bygga upp dessa olika fonder ursprungligen lades fram, sades det ingenting om att man skulle köpa aktier. Tvärtom försäkrades det att aktier inte skulle köpas. Socialdemokraterna har alltså ändrat uppfattning.

Det är alltså helt riktigt, herr Ekström, att moderaterna står fast vid sin uppfattning. Det är god moderatpolitik. Vi är motståndare till att man med en grumlig hänvisning till att det behövs pengar till de stora företagen skall medverka till att underlätta socialdemokraternas smyg-socialisering av näringslivet. Vi beklagar livligt att insikten om hur dessa aktieköp för pensionspengar kan leda till omfattande socialiseringar inte är lika stark på alla de håll där man ursprungligen var ivrig motståndare till vad jag tror att herr Ahlmark i ett uttalande 1973 kallade "aktie-spekulation med pensionspengar".

Vårt motstånd, herr talman, mot socialiseringar ökar, när vi ser hur regeringen i praktiken sköter sin näringspolitik. Hur kan man ens försöka göra gällande att löntagarna skulle vara betjänta av att staten får allt mera att säga till om i allt flera företag, när löntagarna själva kan se hur det går i ett fall som Stålverk 80, där staten verkligen har hela ansvaret? Där har vi ett test på socialdemokratisk näringspolitik – dynamisk när man pratar, kaotisk när man handlar. Vi kommer att utnyttja de tillfällen som vi har här i dag att i olika voteringar rösta emot att staten skall ha rätt att köpa aktier för ytterligare 500 milj. kr. Vi kommer också att göra vad vi kan för att begränsa fjärde AP-fonden till att köpa högst 5 % av aktierna i något företag.

För att det skall bli god sysselsättning och utveckling fordras det ett förbättrat förtroende inom näringslivet. Socialdemokraternas socialiseringsiver gynnar inte lusten att ta risker och satsa på framtiden. Ett annat hot mot förtroendet är den skattepolitik som bedrivs av regeringen. För ett år sedan förklarade regeringen i Haga II-överenskommelsen att ett nytt skattesystem skulle nog tas fram i god tid under 1976, så att några nya provisorier inte skulle behövas. Regeringen skrev på detta trots att finansministern vid olika överläggningar hade sagt att han för sin del trodde att ett nytt skattesystem var mera prat än verklighet.

Eftersom vi inte litade på socialdemokraternas vilja och förmåga att få fram ett nytt skattesystem, ville vi inte heller vara med på det mycket dåliga provisorium som Haga II utgjorde. Fram emot hösten förra året blev det också ganska klart att något nytt skattesystem skulle det inte bli under 1976. Inför kritik på den socialdemokratiska partikongressen svängde man helt plötsligt och började där förkunna att nog skulle man hinna med att göra ett nytt skattesystem till 1976, men lång tid efter den kongressen gick det ju inte förrän vi fick helt klart för oss att något nytt skattesystem skulle man inte hinna hitta på. Det vilar, herr talman,

något av Stålverk 80 över regeringens skattepolitik. Herr Ekström har för sin del i LO-tidningen förklarat att vi under hela 1970-talet kommer att få leva med de olika skatteprovisorier som inte minst löntagarorganisationerna har ansett alls inte vara bra, ur alla möjliga olika synvinklar.

Nu förbereder regeringen uppenbarligen ett nytt provisorium, och i det får vi väl räkna med att det blir nya kraftiga höjningar av löneskatterna. Vi kan ju redan se att olika beslut som den här riksdagen har fattat eller kommer att fatta innebär höjningar av löneskatterna med uppemot 3 procentenheter för 1977. Redan dessa 3 % är mera än hela det reala utrymme som finns för kostnadsstegringar i verksamheterna. Ovanpå de höjningarna kommer socialdemokraterna att vilja lägga ytterligare ett antal procentenheter som led i ett nytt skatteprovisorium. Men en sådan politik kommer att förvärra vårt lands problem i form av inflation och underskott i utrikeshandeln och utgör därmed också ett hot mot sysselsättningen. Regeringens högskattepolitik bidrar också, som jag har sagt här ett par gånger, till att öka prisstegringarna. Skattesystemet är den verkliga drivkraften i vår inflation.

I moderata samlingspartiets program mot prisstegringar ingår kravet på lägre skattesatser som en tredje huvudpunkt. Vårt partis politik är inriktad på att det behövs en sänkning av skatterna. När vi kräver detta, så innebär det att vi begär en sänkning av skattesatserna. En sådan sänkning kan man skapa utrymme för genom att vara återhållsam med nya utgifter. Det behövs egentligen inte att man skär ner några verksamheter som nu finns. Det är inte fråga om, som socialdemokraterna säger i sin vulgärpropaganda, när vi kräver lägre skattesatser, att vi skulle vilja ställa den ena eller andra kategorin på gatan. Det är frågan om att visa återhållsamhet med nya utgiftsåtaganden, och det är en helt annan sak. Det vore bra om herr Ekström, som är en hederlig karl, ville hålla med om det i debatten.

Statsinkomsterna ökar med 10–15 miljarder varje år. Man behöver inte sätta sprätt på alla de miljarderna. En del av dem kan användas till att finansiera en sänkning av skattesatserna, men det går förvisso att spara också i de nuvarande offentliga utgifterna. Vi anser inte att man behöver använda en eller annan miljard om året till att socialisera mark. Om man inför lika konkurrens i bostadsbyggandet, minskar behovet av skattepengar för att stötta upp offentliga bostadsföretag. Man kan minska det mycket dyra egen-regi-byggandet som den offentliga sektorn ägnar sig åt och i stället ge större utrymme för konkurrens.

Vi har krävt att man skall avveckla de allmänna räntesubventionerna i nytillkommande årgångar av hus. Det skulle inte, som socialdemokraterna gör gällande, innebära att det skulle bli några chockartade höjningar av hyror. Inte alls. Jag betonar att det är för de nytillkommande årgångarna som vi begär denna avveckling. Det tål att understrykas att regeringen själv 1967 avvecklade systemet med allmänna räntesubventioner därför att man fann att det var för dyrt och klumpigt och att

det hade alla möjliga nackdelar. Att man sedan har återinfört räntesubventionerna skall inte tas till intäkt för att det sedan dess har blivit något bättre system.

Vi har också krävt att man för att spara pengar skulle finansiera motorvägsbyggande genom vägtullar. Därigenom kan det bli mer pengar till länsvägnät m. m. som verkligen behövs.

Man kan minska byråkrati och krångel. Man kan minska behovet av de växande subventionerna till företag i landet. Man kan låta riksrevisionsverket kostnadsberäkna förslag som olika offentliga utredningar lägger fram. På det sättet skulle man t. ex. ha kunnat undvika en del ekonomiska huvudlösheter i vad gäller utlokaliseringen av statliga verk.

Herr talman! Lägre skattesatser behövs också för att de höga skatterna inte skall motverka sig själva. Höjer man skatterna för mycket försämrar man den ekonomiska utvecklingen och får in lägre skatteinkomster än annars. Höga skatter skall man ha för att finansiera gemensamma behov, men blir skatterna för höga och den ekonomiska tillväxten därmed dålig, blir det inte den ökning i resurserna som man har tänkt sig. Höjer man skatterna med hänvisning till att de offentliga behoven är så stora, kan det bli mindre pengar än annars att täcka offentliga behov. Till sist är det ändå så – det tror jag även socialdemokraterna instämmer i – att reformutrymmet bestäms av de reala resurserna i samhället. De verkliga reformfienderna är de som höjer skatterna så högt att resurstillväxten avstannar.

När vi moderater framför dessa synpunkter brukar finansministern alltid göra gällande att vi skulle tro att det var så enkelt att bara man sänker skatterna så stiger statsinkomsterna. I sina ansträngningar att vara riktigt lustig brukar herr Sträng säga att "moderaterna menar att om man sänker skatterna till noll så kommer finansministern att stå i ett vattenfall av pengar". Men, herr Sträng, det menar vi inte alls. Vi menar – vilket alla människor i landet gör – att om man sänker skatterna till noll, blir det inga skatteinkomster alls. Men lika väl som vi begriper det, borde herr Sträng också inse att om man skulle gå åt andra hållet och höja skattesatserna till 100 % blir det inga skatteinkomster, för då kommer den ekonomiska verksamheten i landet att avtyna. Detta bör ju räcka till för att göra helt klart att skatterna förvisso kan bli så höga att de motverkar sitt eget syfte – att man skall få in pengar att betala offentlig verksamhet för. Kan inte herr Sträng i debatten i dag erkänna att skatterna kan bli så höga att de motverkar strävandena att få in mera pengar till det offentliga? Vi menar att skattesatserna nu har överskridit den gränsen. Det är en anledning till att det är svag resurstillväxt i svensk ekonomi f. n.

För den händelse herr Sträng i denna debatt också skulle återvända till sina groteska påståenden från debatten i februari, nämligen att moderaterna i statsbudgeten har överbud på 6 miljarder kronor, skulle jag vilja framföra en kommentar i förväg.

Finansdepartementet har gjort en ganska märkvärdig sammanställning.

I denna kan man redan från början se att för det budgetår som vi har anledning att diskutera – nämligen nästa budgetår – är det inte fråga om en överansträngning med 7 miljarder, ens i finansministerns egna beräkningar, utan finansministern anger 4 miljarder kronor.

Vad kan man då säga om dessa 4 miljarder? Till att börja med skall man göra alldeles klart att de 4 miljarder finansministern talar om inte innebär krav på utgiftsökningar från vår sida. På de punkter där vi har föreslagit utgiftshöjningar – t. ex. för försvaret med 200 milj. kr. – finns motsvarande besparingar på olika håll. Det erkänns också i finansministerns sammanställning. Det är alltså inte fråga om några ökade utgifter, utan det är fråga om att vi har begärt skattesänkning. Och vad kan man säga om dessa skattesänkningar? Hur mycket skulle de kosta? – Vi har krävt en indexreglering av skatterna, så att inflationen inte skärper skatterna på ett oförutsett och orättvist sätt. Regeringen säger nu att det förslaget blir mycket dyrt, att de skulle kosta mycket pengar att indexreglera skatterna. Men, herr Sträng, det är samma sak som att säga att finansministern inte skulle ha råd att avskaffa inflationen – för om inflationen plötsligt upphörde skulle vi inte få någon automatisk skattesänkning. När finansministern säger att det är dyrt med indexreglering måste det onekligen innebära att han är en stark vän av inflationen; han har inte råd med någonting annat än inflation, ur skattesynpunkt, eftersom den skärper skatterna.

Vi har krävt att man skall återinföra det s. k. taket på socialförsäkringsavgifterna. När finansministern räknar fram hur mycket den avgiftssänkningen skulle kosta glömmer han att det skulle innebära en hel del besparingar för staten själv om detta tak återinfördes, eftersom staten faktiskt själv betalar olika löneskatter. Finansministern tar inte hänsyn till att vi är motståndare till olika lättvindiga rullningar med pengar i olika statliga företag som nu sker.

Vidare tar man inte hänsyn till att vi här i dag kommer att rösta mot att staten skall få en finansfullmakt på 1,5 miljarder kronor. Vi anser nämligen att man kan bättre stimulera ekonomin med skattesänkning – enligt det förslag vi har lagt fram – än genom ytterligare stora statsutgifter inom ramen för en sådan finansfullmakt.

Kvar står alltså att vi har föreslagit en del skattesänkningar – vi anser nämligen att de behövs, att de vore en bra stimulans och skulle ge en stabilare sysselsättning. Man kan inte bara lita till den offentliga sektorn i alla sammanhang.

Vi kan i dag se vilka stora svårigheter särskilt ungdomen har att få arbete. Regeringen brukar alltid berömma sig av att den har skapat så många nya arbetstillfällen; det har vi redan hört från herr Ekström. Och herr Sträng och herr Palme kommer att upprepa att sysselsättningen har ökat mycket i Sverige. Men om man tittar på internationell statistik ser man att sysselsättningen har ökat snabbare än i Sverige i en rad andra länder sedan 1970, ja, över huvud taget. Vi ligger någonstans i mitten bland länderna när det gäller ökning i sysselsättningen. Det är ett för-

hållande som regeringens talesmän borde lägga på minnet.

Herr talman! Herr Ekström beklagade i sitt inlägg avsaknaden av borgerlig enighet. Men jag finner, när jag studerar det betänkande som vi sedan skall rösta om här, att de borgerliga partierna är samstämda i vad gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Endast i två stycken har vi en avvikande mening. Vi är för det första motståndare till en gradvis socialisering av näringslivet genom att fjärde AP-fonden gång efter gång tillförs mer pengar för aktieköp. För det andra anser vi att man bättre stimulerar ekonomin genom en skattesänkning än genom att ge regeringen en fullmakt att utan riksdagens hörande öka utgifterna med 1,5 miljarder kronor.

Herr talman! Mot den här bakgrunden ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 B och 7 samt i övrigt till vad den borgerliga majoriteten i utskottet har anfört.

I detta anförande instämde herrar Söderström, Johansson i Vrångebäck, Leuchovius, Nyhage, Adolfsson, Nordgren, Petersson i Gäddvik, Winberg och Nisser, fru Sundberg, herrar Magnusson i Borås, Werner i Malmö, Hovhammar, Nilsson i Trobro, Strindberg, Wijkman och Lidgard, fru Troedsson samt herrar Ringaby och Fridolfsson (samtliga m).

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Med anledning av de här uppresningarna från (s) och (m) vill jag meddela att vår riksdagsgrupp alltid brukar ha förtroende för vad dess företrädare säger här i kammaren. Jag har därför bett ledamöterna i vår riksdagsgrupp att inte resa sig upp efteråt – det skulle jag fatta som något egendomligt. I andra partier är det tydligen på ett annat sätt.

Herr Burenstam Linder har här talat om hur inflationen tilltagit, hur det brister i fråga om ökningen av produktiviteten och om hur otillräcklig sysselsättningen är. Ja visst, herr Burenstam Linder, sådan är kapitalismen. Det är det system som moderaterna slår vakt om. Moderaternas talesman låtsas här vara motståndare till att staten ger subventioner och gåvor till de privata företagen. Det är med förlov sagt ren demagogi. Moderaterna och de övriga borgerliga partierna kräver ju i dag, enligt vad de skrivit i finansutskottets betänkande, höjda investeringsavdrag och bidrag till företagen. Herr Burenstam Linder försöker vilseleda allmänheten när han påstår någonting annat.

Det är på dagen tre månader sedan vi senast diskuterade ekonomisk politik i riksdagen. Även då låg ett betänkande från finansutskottet som grund. Den gången var alla partier utom vpk eniga i bedömningen av den ekonomiska utvecklingen och om vilken politik som borde föras. Från moderater till socialdemokrater var man överens om att representanter för staten, arbetsköparna, de fackliga organisationerna och de politiska partierna skulle sätta sig tillsammans vid det runda eller avlånga bord, som de borgerliga länge talat om, och träffa en uppgörelse om

priser, skatter och löner. Man var överens om en statlig inkomstpolitik riktad mot fackföreningsrörelsens frihet.

Vänsterpartiet kommunisterna bekämpade då och bekämpar i dag en sådan statlig inkomstpolitik. Erfarenheterna från andra kapitalistiska stater visar entydigt att den innebär en tvångströja på fackföreningsrörelsen och gynnar kapitalet. Vpk förespråkar i stället stöd till löncarbetarnas kamp och åtgärder som begränsar monopolens maktfullkomlighet, som begränsar inflytande för spekulations- och vinstintressena. Endast med en sådan inriktning av politiken kan man effektivt bekämpa inflationen.

I dag har denna borgerlig-socialdemokratiska koalition splittrats i vissa frågor. Man säger sig inte längre ha den eniga bedömning av den ekonomiska utvecklingen, inte den eniga uppfattning om den ekonomiska politiken som man hade för bara tre månader sedan. Nu har man ju kommit in i ett valår. Men skall regeringspartiet kunna övertyga lönearbetarna om att det handlar om någonting annat än taktiska förskjutningar, så måste man ju rimligen här i dag också ta avstånd från den uppgörelse man träffade med de borgerliga partierna i december. Gör man inte det finns det ju allt skäl att tro att dagens oenighet endast är taktiskt betingad.

I vissa delfrågor framförs i finansutskottets betänkande fyra olika ståndpunkter – från moderaterna, från mittenpartierna, från socialdemokraterna och från vänsterpartiet kommunisterna. Jag vill redan här tala om hur vi kommer att rösta. Vårt parti har i alla frågor egna alternativ, som enligt vår uppfattning bäst motsvarar det arbetande folkets intressen. Om våra krav slås ut i de inledande omröstningarna, kommer vi i slutomröstningarna att i allmänhet rösta mot de borgerliga partierna och med socialdemokraterna. Undantag är uttalande om kommunernas ekonomiska situation, där vi anser att den socialdemokratiska skrivningen är utomordentligt dålig. Där lägger vi i slutomröstningen ner våra röster.

Vi tar denna ställning i slutomröstningarna utan att känna någon entusiasm för de socialdemokratiska ståndpunkterna. Det är ingen grundläggande skillnad mellan de socialdemokratiska och de borgerliga linjerna i den ekonomiska politiken. Bägge är varianter av en och samma huvudlinje som går ut på att med olika medel söka bevara och stärka kapitalägarnas makt över näringslivet. Denna politik söker att med subventioner, med skattelättnader, med gåvor och med lämpor få kapitalisterna att göra det de måste göra för att kunna förbli kapitalister: öka sitt kapital och investera. Dess syfte och verkan blir därför att trygga och förbättra kapitalets profitutsikter.

En sådan inriktning av den ekonomiska politiken vill vi inte alls stödja. Men med hänsyn till röstförhållandena i riksdagen är vi tvungna att lägga våra röster på den ena eller andra sidan. Även om vi är kritiska mot den nuvarande grundlinjen för socialdemokratins politik känner vi självfallet större gemenskap med ett parti som tillhör arbetarrörelsen än med herrar Bohmans, Ahlmarks och Fälldins partier. Vi känner också ett större ansvar för arbetarrörelsens gemensamma sak än de socialde-

mokratiska ledare och chefredaktörer som förkunnar att ett av socialdemokraternas viktigaste mål är att krossa vpk i valet.

Sedan debatten i december har Sverige flyttat sig en liten bit i det ekonomiska ekorrhjulet. Men ingen vet med säkerhet hur den närmaste tidens utveckling blir. Det finns risk för ökad arbetslöshet under vårmånaderna. Prisstegringen kan bli starkare än man räknat med. Produktionsutvecklingen är också osäker. Det avslöjar bristen på verklig ekonomisk planering efter mer än 40 år av socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Regeringen ställer som målsättning för den ekonomiska politiken att driva fram en ny högkonjunktur. En sådan kommer väl också så småningom enligt de lagbundenheter som gäller för kapitalismens utveckling. Men vi vet också att därefter kommer en ny ekonomisk kris. Den ekonomiska politik som nu bara ställer som sitt mål att driva fram en ny högkonjunktur driver därmed också fram en kommande konjunkturedgång. Det är detta man kan kalla kapitalismens ekorrhjul.

Den tid ligger emellertid bara ett årtionde tillbaka när de socialdemokratiska ideologerna gick ut och lovade att det aldrig mera skulle bli en omfattande arbetslöshet i Sverige. Massarbetslöshet är i fortsättningen förbjuden, sade man. Och man hittade på ett nytt långt ord och sade: "Vi lever numera i fullsysselsättningsamhället." Ett tag fanns det folk som trodde på det där. Den som främst förfäktade den nya teorin hann t. o. m. att bli professor på den. Den nya arbetslösheten drabbade andra.

I dag måste alla erkänna att de kapitalistiska ekonomierna långt ifrån lyckats lösa sina problem. 17 miljoner arbetslösa och en stark inflation visar att kapitalismens kris fördjupas. Den kapitalistiska ekonomin är oförmögen att lösa de växande problem som dess egen utveckling skapat. Teknikens och övriga produktivkrafters utveckling kräver samordning och planering, kräver en medveten hushållning med knappa naturresurser, kräver att arbetsförhållandena förmänskligas så att förstörelsen och utslagningen av arbetskraft stoppas. Kapitalismen har i stället gett människorna växande arbetslöshet, tilltagande inflation, ökad hets och stress i arbetet, minskad ekonomisk tillväxttakt.

Dessa tendenser framträder som vi vet också i den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sverige. Det har uppkommit en kronisk, en bestående arbetslöshet som ökat för varje konjunkturperiod. Prisstegringen, inflationen har också gått allt snabbare för varje tidsperiod och framträder numera även under de ekonomiska kriserna. Takten i utvecklingen av produktionen har däremot saktat av. Dessa omdömen gäller om man jämför femårsperioderna från 1960 och framåt. Det är alltså ingen ljusnande bild som utvecklingen visar. För mig är det oförklarligt hur företrädare för regeringen kan stiga upp och slå sig för bröstet och tala om hur förträffligt allt enligt deras mening är i detta land.

Vänsterpartiet kommunisterna begränsar sig inte till allmän kritik av det kapitalistiska samhällssystemet. Vi tar upp kampen för konkreta åt-

gärder som värnar om de arbetandes intressen och visar vägen till ett förnuftigt samhällssystem. Vi har sammanfattat våra förslag, vilka gäller kampen mot arbetslösheten och åtgärder mot inflationen, i två omfattande motioner till årets riksmöte. Den senare föreligger till behandling i dag. Finansutskottets majoritet skriver nu att åtgärder "för att begränsa prisstegringarna måste prioriteras högre vid utformningen av den ekonomiska politiken", dvs. på vanlig svenska att det är viktigt att bekämpa prisstegringarna. Men de åtgärder som föreslås i den kommunistiska motionen passar inte. Man säger bara att utskottet och riksdagsmajoriteten avvisade samma krav för tre månader sedan och att ingenting hänt som bör föranleda ett annat ställningstagande.

När man läst det går man förstas till den utförliga diskussion om våra förslag som finansutskottet troligen förde i sitt betänkande för tre månader sedan. Vad stod där? Jo, följande: "Vad utskottet i det föregående anfört beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken innebär att utskottet avstyrker motionen 101", -dvs. vpk:s motion.

Ja, det var verkligen utförligt och övertygande. Alla begriper ju efter detta att våra förslag är kass. Risker är bara, herr talman, att en del människor – som kallas väljare vart tredje år – när de tar del av detta börjar fundera över hur det går till i riksdagens utskott och om det inte rent av var meningen från början att utskotten skulle sakbehandla förslag från riksdagsledamöterna.

Vi har emellertid denna debatt, och då skall jag begagna tillfället till att fråga talesmännen för den socialdemokratiska gruppen och för mittenpartierna vad det är för punkter i vpk:s program för kampen mot inflationen som de tycker så illa om eller som är så dåliga att man kan avfärda dem med bara en rad. Jag upprepar punkterna, som i vår motion är utförligt motiverade:

"1. Ingrepp mot monopolistisk prissättning.

2. Skärpt kontroll över och åtgärder mot de multinationella företagens prispolitik.

3. Ingrepp mot märkesvaruraseri och fördyrande reklamjippon.

4. Slut på gåvopolitiken till företagen.

5. Åtgärder mot markspekulation.

6. Hyresstopp.

7. Lågräntepolitik.

8. Prisstopp på alla dagligvaror.

9. Slopad mervärdeskatt på mat – skärpt beskattning av kapitalet.

10. Ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun."

Till dessa krav på det ekonomiska planet bör också läggas ett krav med vidare motivering men som har betydelse också för kampen mot inflationen, nämligen en kraftig nedskärning av militärutgifterna. Enligt uppgift i en tidning på tisdagen skulle de fyra s. k. stora partierna ha bestämt sig för att det inte skall föras någon försvarsdebatt i årets valrörelse. Om uppgiften är riktig är det ett svek mot väljarna. Försvarets utformning och de höga militärutgifterna hör alldeles självklart till de

frågor som väljarna skall ha rätt att ta ställning till i riksdagsvalet. De samverkande partierna kommer heller inte att kunna smita ifrån en svarsdebatt. Den kommer bl. a. att gälla förhållandet mellan militärt slöseri och kvalitetskrav. När det byggs ett bostadshus eller framställs en maskin för civilt bruk är det ett självklart krav att produkten skall gå att bruka för sitt ändamål. När Wallenberg säljer militära flygplan till staten anses det tydligen inte lika självklart att de skall kunna flyga.

Jag återvänder till vårt 10-punktsprogram mot inflationen. Vilken eller vilka punkter i detta program är det företrädarna för mittenpartierna och socialdemokraterna tycker så illa om? Är det fel på alla punkter? Är det eventuellt så att ni egentligen inte vill ta upp en verklig kamp mot inflationen utan bara tala om den?

Eller har ni samma ståndpunkt som Svenska arbetsgivareföreningen för fram i sin stort påkostade och grovt förljugna propagandakampanj, som också påstås gälla inflationen? Jag vill klart deklarera att det krav som arbetsköparna ställer som det avgörande för att stoppa inflationen, det finns inte med i vpk:s program. Det kravet är lönestopp. Och hela det stora propagandajippo som Arbetsgivareföreningen nu driver under en förment objektiv mask är uteslutande riktat mot lönarbetarna och de fackliga organisationerna. Man påstår helt frankt att orsaken till den nuvarande inflationen är ökningen av lönerna och andra kostnader för de anställda. Inte ett ord om profitema! Inte ett ord om monopolen! Inte ett ord om spekuleringen! Nej, lönerna är busen, och konsekvensen av arbetsköparnas propaganda är också kravet på lönestopp. "Statlig inkomstpöolitik" är enda lösningen, säger den ekonomiske expert som anlitas.

Hela den s. k. analys som presenteras i arbetsköparnas material är grundfalsk. Det är inte alls lönerna och lönekampen som är orsak till inflationen. Avgörande är i stället den tilltagande monopoliseringen, den uppdrivna spekuleringen, militariseringen av de kapitalistiska ekonomierna, ökningen av allt slags improduktiv verksamhet, kapitalismens skärpta motsättningar och begynnande förfall.

Arbetsgivareföreningen vräker ut miljonbelopp i sin nya propagandakampanj, som är riktad både mot lönarbetarnas kamp och mot de politiska partier som söker utveckla kampen mot inflationens orsaker. Det är utomordentligt viktigt att arbetarrörelsen går till bestämd motattack mot arbetsköparnas propaganda, som sprids på biblioteken, i skolorna osv. Denna propagandakampanj har också sitt bestämda sammanhang med den rundabordskonferens som socialdemokraterna gått med på att sätta sig till i vår tillsammans med de borgerliga partierna, arbetsköparna och de fackliga organisationerna. Arbetsgivareföreningens propaganda avslöjar den björnsax i vilken man vill söka fånga de fackliga organisationerna.

Andra talesmän för vpk kommer här i debatten att utförligt behandla våra synpunkter på sysselsättningspolitiken och den allmänna näringspolitiken. Jag vill här bara kraftigt understryka två saker.

För det första beträffande kampen mot arbetslösheten: De åtgärder

som hittills vidtagits för att möjliggöra för alla ungdomar att få ett meningsfullt arbete är helt otillräckliga. Det finns stora eftersatta behov i det svenska samhället – brist på daghemsplatser, brister när det gäller sjukhusplatser, otillräckliga vårdresurser när det gäller våra gamla, otillräckliga kollektiva kommunikationer, otillräckliga insatser mot miljöförstöringen osv. Det finns å andra sidan hundratusentals människor som inget hellre önskar än att få komma in i ett nyttigt arbete. Det ekonomiska system dömer sig självt som inte förmår att använda arbetssökande människor för att tillfredsställa eftersatta behov.

För det andra beträffande näringspolitiken och användningen av lönarbetarnas pengar i AP-fonderna: De många, ännu inte avslutade, turnerna omkring Stålverk 80 avslöjar grundläggande brister i regeringens näringspolitik. Vi hälsade satsningen på Stålverk 80 med glädje. Vi ser med bedrövelse hur regeringen nu prutar ned planerna. Vi står fast samman med hela den arbetande befolkningen i Norrbotten i kravet på att Stålverk 80 skall fullföljas. Satsa helhjärtat på de statliga företagen i stället för på stödköp av aktier i de privata storbolagen!

Norrbotten är inte det enda område i landet där det behövs statliga satsningar för att det skall bli en framtid för ungdomen. Ta en bygd som västra Hälsingland, där ungdomsarbetslösheten är en av de allvarligaste i landet. Vem tror att det hjälper ungdomarna i västra Hälsingland om fjärde AP-fonden kan köpa aktier i privata storbolag för ytterligare 500 milj. kr.? Däremot skulle det skapa en framtid för hela bygden om man tog en del av dessa pengar och satsade för att bygga upp nya statligt ägda företag. Exemplet kan mångfaldigas med andra bygder.

Skattepolitiken hör inte direkt till dagens tema, men statsfinanser och ekonomisk utveckling kan inte diskuteras utan att man också tar upp skatterna. Det framgår alltmera klart att de olika bitarna i skattepolitiken inte kan lösas isolerat. De vanliga statsskatterna, företagsbeskattningen och den kommunala beskattningen hör ihop. Vi anser det alltfjämt beklagligt att finansministern inte ville följa förslaget bl. a. från LO och från vpk att slå samman de tre skatteutredningarna. Det hade möjliggjort ett mera rationellt utredningsarbete. Nu blir det en rad gränsdragningsproblem.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver en grundläggande förändring av skattesystemet. Det nuvarande skattesystemet är djupt orättvist mot lönarbetarna och alla med små och medelstora inkomster. Löntagarna får betala skatt på vartenda öre de tjänar, på stora belopp t. o. m. flera gånger genom kombinationen av direkta och indirekta skatter. För de stora inkomsttagarna, spekulanterna, aktiebolagen, finns däremot utomordentliga möjligheter till skatteflykt. Skattesystemet silar mygg och sväljer kameler.

De principer man måste följa för en reformering av skattesystemet är följande: En mera rättvis skattepolitik genom att bördorna lättas för lönarbetarna och de små inkomsttagarna, medan beskattningen däremot bör skärpas på stora inkomster, stora förmögenheter, spekulationsvinster,

bolagsvinster, arv och gåvor. Förändring av de nuvarande avdragsreglerna så att höga inkomsttagare fräntas möjligheten att utnyttja avdragen för skatteflykt. Lättnader i kommunernas ekonomiska läge och minskning av kommunalskatten omedelbart genom att staten övertar viktiga utgifter för kommunerna. Övergång till en sammanslagen, progressiv statskommunal skatt. Progressiv bolagsbeskattning och skärpning av avskrivningsreglerna för företagen. Skärpning av realisationsvinstbeskattningen, så att inkomster av kapital alltid beskattas minst lika hårt som inkomster av arbete.

Skattepolitiken måste beslutsamt användas som ett vapen i kampen för en jämnare inkomstfördelning och mot den starka förmögenhetskoncentrationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer vid finansutskottets betänkande, alltså reservationerna 1 C, 2 B, 3 B, 4 B, 5 B och 6.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Av inläggen från finansutskottets reseranter framgår att meningsskiljaktigheterna när det gäller bedömningen av den internationella konjunkturutvecklingen under 1976 närmast rör styrkan och snabbheten i uppgången och när effekten kan väntas i den svenska ekonomin.

Vid bedömningen av framtidsutsikterna är det värt att notera att uppsvinget startar från ett läge med lägre kapacitetsutnyttjande och större arbetslöshet än under någon tidigare konjunkturedgång under efterkrigstiden. Utskottsmajoriteten har därför funnit att det kommer att ta tid innan uppsvinget utomlands leder till hög sysselsättning och ökade investeringar. Mot denna bakgrund finns det anledning att ifrågasätta regeringens prognos att den svenska exporten kommer att öka med 6,5 % i år jämfört med 1975. Detta är sannolikt alltför optimistiskt beräknat av regeringen. Lagerökningen under fjolåret kan uppskattas ha ett värde av ca 10 miljarder kronor, och denna lageruppbyggnad fortsätter alltjämt. Innan exportindustrins stora lager reducerats till normal nivå blir återverkningarna av en exportuppgång på produktion och sysselsättning naturligtvis ganska begränsade. Effekten på svensk ekonomi av konjunkturuppgången i Europa och USA torde, som vi bedömer det, låta vänta på sig till tidigast i slutet av detta år, och först nästa år kan man vänta ett mera markerat genomslag i den svenska ekonomin.

Vi har alltså att räkna med betydande svårigheter på arbetsmarknaden under den närmaste tiden, trots de relativt optimistiska sysselsättnings-siffror som vi har kunnat notera på sistone, och risken för ökad arbetslöshet är trots allt överhängande under den närmaste tiden. Det är av denna anledning som centern och folkpartiet, som bildar majoritet i finansutskottet denna gång, i sitt alternativ till regeringens politik understryker behovet av en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap. Vi fullföljer därmed den linje som gällt sedan början av 1975, då centern och folkpartiet tog initiativet till den konjunkturpolitiska beredskapsplan som

sedan dess har legat till grund för en rad arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Balansen i våra utrikesbetalningar har successivt försämrats, och regeringen har tillmätt den frågan sådan betydelse att man har brutit ut den ur behandlingsgången för långtidsutredningen och redan nu föreslagit att balansen successivt skall återställas fram till 1980. Vi har i princip ingenting att invända mot det målet, eftersom vi anser att Sverige som en rik industrination på sikt inte bör tära på resurserna från omvärlden.

Med hänvisning till den mycket betydande lageruppbbyggnad som sker i exportindustrin finns det dock ingen anledning att överdriva konsekvenserna av det ackumulerade bytesbalansunderskottet. När två tredjedelar av underskottet kan väntas motsvaras av en extraordinär lageruppbbyggnad i exportindustrin är balansproblemet då allt kommer omkring mera en fråga om tid än om djupgående förändringar i vår ekonomiska situation. Det finns alltså ingen anledning att överdriva betydelsen av underskottet i bytesbalansen som sådant, men mot bakgrund av kostnadsutvecklingen i vårt land och exportindustrins konkurrenssituation kan underskotten naturligtvis inte heller nonchaleras. De måste tas med i kalkylerna för den ekonomiska politiken under de närmaste åren.

I första hand måste, enligt vårt sätt att se, investeringsverksamheten i näringslivet få ett rejält uppsving, så att exportindustrin stärker sin konkurrenskraft. Detta gäller självfallet också den importkonkurrerande delen av näringslivet, som är lika viktig sett från denna synpunkt. De åtgärder som regeringen föreslagit för att stimulera näringslivets investeringar och därmed säkra sysselsättningen är enligt vår uppfattning klart otillfredsställande.

Den ekonomiska politiken måste nu aktiveras framför allt med hänsyn till tre avgränsade huvudområden.

För det första måste sysselsättningsberedskapen stärkas inför de påfrestningar som vi får räkna med under den närmaste tiden.

För det andra måste näringslivets investeringar stimuleras i omsorgen om bytesbalansen och näringslivets konkurrenskraft.

För det tredje måste målmedvetna åtgärder vidtas för att begränsa prisstegringarna och hejda inflationen.

Herr Ekström noterade inledningsvis att regeringens politik varit styrande. Det är i och för sig ett märkligt konstaterande, eftersom en regerings uppgift ju är att vara styrande. Men vad som i hög grad påverkat regeringens handlingsmönster inom den ekonomiska politiken under såväl 1974 som 1975 har varit den aktivering av den ekonomiska politiken som centern och folkpartiet förespråkade och fått gehör för i finansutskottet och i kammaren.

Det faller sig ganska naturligt att sysselsättningsberedskapen i detta sammanhang befinner sig i förgrunden för våra omsorger. För ett år sedan tog vi initiativet till en konjunkturpolitisk beredskapsplan, och en rad åtgärder för att stärka sysselsättningen har genomförts enligt våra intentioner under 1975. På vårt förslag beslutade riksdagen också om vissa andra stimulansåtgärder, t. ex. en höjning av barnbidraget fr. o. m. sista

kvartalet i föl och sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften inom inre stödområdet.

Tack vare dessa och andra åtgärder har sysselsättningen kommit att ligga på en hög nivå under hela 1975. Antalet sysselsatta har varit ca 100 000 fler 1975 än 1974. Den väsentliga delen av sysselsättningsökningen faller emellertid på den offentliga sektorn. Det är värt att notera att näringslivet stannat upp sin utveckling sysselsättningsmässigt.

Till följd av konjunkturutvecklingen ökar nu riskerna för friställningar inom näringslivet. Det finns dessutom ett stort och växande antal människor som är undersysselsatta och ett stort antal som befinner sig utanför den reguljära arbetskraften och som har berättigade anspråk på sysselsättning. Till den senare kategorin får man framför allt räkna stora grupper av kvinnor och ungdom.

Genom en förlängning av lagerstödet, genom frisläppande av investeringsfonder och genom ett aktivare samspel mellan stat och kommun söker man nu på skilda sätt förbättra och säkra sysselsättningen. Men det räcker inte. Framför allt är avsaknaden av en mera långsiktig sysselsättningspolitisk målsättning besvärande för regeringen.

Långtidsutredningens prognos har tidigare av finansministern åberopats på ett sätt som kan uppfattas som en sysselsättningspolitisk målsättning för regeringen. Det är i så fall en låg ambitionsnivå. Den innebär att man medvetet lämnar hundratusentals människor utanför den gemenskap som rätten till arbete ger. Samtidigt har socialdemokratin inför årets valrörelse gått ut med ett valmanifest där man talar om "arbete åt alla". Om inte debatten om sysselsättningsfrågorna skall bli en cynisk lek med ord måste socialdemokratin nu definiera vad man menar med begreppet "arbete åt alla". Man bör då också i logikens namn vara beredd att mobilisera de åtgärder som behövs för att trygga sysselsättningen.

Enligt centerns sätt att se måste "arbete åt alla" innebära samma rätt och chans till arbete, var man än bor i vårt land. Det innebär enligt sysselsättningsutredningens kalkyler att vi till en bit in på 1980-talet bör skapa ca 400 000 nya arbetstillfällen. Från regeringens sida har man försökt undvika den här debatten med allehanda undanflykter, även om finansministern väl inte längre talar om att "den svenska folkstammen inte räcker". Det måste nu vara slut på undanflykterna från regeringens sida i sysselsättningspolitiken. Varför är man nu inte beredd att vidta åtgärder så att ungdomen, t. ex. i mitt hemlän Jämtland eller i övriga s. k. glesbygdslän, får samma reella chans till arbete som ungdomar i andra delar av landet?

Det här gäller i och för sig det längre perspektivet fram mot 1980-talet, men passiviteten från regeringens sida i den långsiktiga sysselsättningspolitiken har också sin motsvarighet i den mera kortsiktiga. Den preliminära nationalbudgeten innehåller ett resonemang som också korresponderar med finansplanens värderingar och som ger intryck av att man närmast är beredd att acceptera en betydande arbetslöshet och att man är beredd att hålla nere utbudet av arbetskraft, dvs. endast i begränsad

omfattning tillgodose de krav som nytillkommande grupper, ungdomar och andra, ställer på sysselsättningstillfällen.

Även inom området för kredit- och investeringspolitiken kan vi inom centern notera att den aktiva ekonomiska politik vi förordat i finansutskottet nu ger resultat. Kreditpolitikens inriktning på att vidga den svenska kapitalmarknadens kapacitet och prioritera näringslivets finansiering måste dock nu med kraft fullföljas. Det är också viktigt att den utlåningsexpansion som sker i banksystemet styrs till näringslivet och inte leder till en från inflationistisk synpunkt betänklig ökning av köpkraften hos allmänheten.

Det är inom detta område som motsättningarna inom den ekonomiska politiken nu klarast kommer till uttryck. Den generella bakgrunden till våra förslag är den kraftiga minskning av näringslivets finansiella sparande som skedde under 1975. Minskningen var då 7 å 8 miljarder, och detta sparande kan väntas gå ned ytterligare under detta år. Även om det sker en uppbromsning i lagerinvesteringarna finns det anledning att räkna med en fortsatt nedgång i det finansiella sparandet och i företagens likviditet. Därför krävs nu att nödiga kapitalresurser ställs till näringslivets förfogande och att investeringsverksamheten på alla sätt främjas. Detta är den bästa garantin för att säkra sysselsättningen.

Regeringens inriktning är emellertid påfallande traditionell och ensidig. Man vill fördubbla fjärde AP-fonden, dvs. möjligheten i första hand för börsnoterade företag att bl. a. genom riktade nyemissioner få del av pensionsfondens pengar. Men man måste förstå att det kan te sig något utmanande att ungefär 40 % av de medel som senast tillförts fjärde AP-fonden kom från pensionsavgifter inbetalda för de anställda i företag med mindre än 20 anställda. Det är alltså i väsentlig utsträckning anställda och företagare i små enheter som skall avstå kapitalresurser till de större börsföretagen, som kanske därmed blir i stånd att köpa upp de mindre företagen och fortsätta koncentrationsprocessen i näringslivet. Å andra sidan är det självklart att det finns ett stort behov av kapitaltillskott också i de större företagen mot bakgrund av den utveckling under de senaste åren som jag här har skisserat.

Vi har därför från centerpartiet och folkpartiet inte velat motsätta oss påfyllnaden av fjärde AP-fonden men väl ställt några villkor, av vilka det om maximering av AP-fondens inflytande i företagen är direkt kopplat till ett bifall till de 500 miljonerna.

Herr Ekström har förbluffat mig med att tala om AP-fonden som ett investmentbolag. Det är ganska intressant. Innebär det en nyorientering i fjärde AP-fondens placeringspolitik, och vilka risker är man i så fall beredd att ta från AP-fondens sida? Är man villig att ta risker i samma utsträckning som andra investmentbolag eller har man någon annan målsättning med risktagandet?

I anslutning till vad herr Ekström sade vill jag också påpeka att man nog främjar löntagarinflytandet i företagen bättre genom att, som vi har föreslagit, låta de anställda representera fjärde AP-fonden i de aktuella

företagens styrelser i stället för utsända ombud från kungl. huvudkommunen. Även om dessa är ekonomiska experter, tror vi att de som verkar ute på verkstadsgolvet i de aktuella företagen bättre behärskar de företagens problem än utsända, centralt placerade sk. experter.

Till bilden hör också fördubblingen av aktiekapitalet i Statsföretagsgruppen som regeringen föreslår. Den direkta insatsen rör sig om en och en halv miljard. Saneringen av varvsindustrin kommer som vi i dag kan konstatera att kräva stora kapitalresurser och ställa stora anspråk på statens åtaganden. Till Stålverk 80 äskas nu visserligen bara 500 milj. kr., men Stålverk 80 är det verkliga isberget. Vad som döljer sig i fråga om kapitalanspråk i detta projekt vet vi inte, men det kanske finansministern kan upplysa om här i dag. Eller är det möjligen herr Ekström eller herr Svanberg som sköter informationen i den frågan?

När kammaren i maj i fjol diskuterade Stålverk 80 använde herr Svanberg ett Hamlet-citat för att karakterisera situationen:

Så går beslutsamhetens friska hy
i eftertankens kränka blekhet över
och företag av märg och eftertryck
vid denna tanke slinta ur sin bana
och mista namnet handling.

Jag vet inte om herr Svanberg anser att detta citat är användbart även för att beteckna dagens situation. Jag bara noterar att mot bakgrund av den senaste tidens händelser framstår den debatt i Norrbottenstidningarna, som herr Svanberg och jag har haft sedan jag krävt ett bättre beslutsunderlag i frågan, i en förklarad dager.

Det är mot bakgrund av denna kompakta satsning på centraliserat storföretagande – i stor omfattning i statlig regi – som vi från centerns sida hävdar vårt krav på en radikal omläggning av näringspolitiken för att ge också de mindre företagen en rimlig chans till utveckling, givetvis vid sidan om de stora företagen. Detta tar sig nu uttryck i krav på kapitaltillskott från AP-fonden också via de institut som speciellt svarar för försörjningen av de mindre företagen och lantbruket med kapital. I annan ordning ställs krav på en väsentlig utbyggnad av företagareföreningarnas till småföretagen specialdestinerade utlåningskapacitet.

Jag kan också som en indirekt kommentar till vad en annan reservant, Staffan Burenstam Linder, sade tidigare i dag att det självfallet finns en rad andra krav som också är värda att framföras men som egentligen inte hör hemma i finansdebatten. Bl. a. har vi från centerns sida krävt att den diskriminering av egenföretagarna och andra småföretagare som sker i skattepolitiken måste upphöra. Men detta är en fråga vid sidan av den här debatten.

De mindre företagen har en central position i vårt samhälle, framför allt ur sysselsättningssynpunkt. Det är anmärkningsvärt hur den socialdemokratiska regeringen bortsett ifrån att för den anställde är arbetet i det lilla företaget lika värdefullt som arbetet i det stora – den lilla arbetsplatsen är lika värdefull som den stora. De små företagen svarar

dessutom för en särskild vitalitet i svenskt näringsliv och för den initiativförmåga och vilja till utveckling som är det karakteristiska med det personliga engagemanget i produktionsprocessen. Det skall till detta också läggas att de mindre företagen ur regionalpolitisk synpunkt spelar en avgörande roll, eftersom det är arbetsplatser i de små företagen som oftast är det enda arbetstillfälle som står människorna på de små orterna till buds.

Utom åtgärderna på kapitalmarknaden föreslår vi också en utökning av investeringsavdraget och investeringsbidraget för maskiner samt att avdrag och bidrag skall kunna utgå också för investeringar i byggnader. I den socialdemokratiska reservationen hävdas att man ännu inte har ett tillräckligt faktaunderlag för att besluta om den typen av investeringsstöd – ett ganska märkligt konstaterande. Det råder inget tvivel om att det nu finns ett behov av ett investeringsstöd av den volym som vi föreslagit och att det från konjunkturpolitisk synpunkt är synnerligen angeläget att detta stöd får träda i kraft så snart som möjligt. Varje ytterligare dröjsmål försämrar stödets verkan och minskar den sysselsättningseffekt som vi förordar. Att det här verkligen gäller att balansera stimulansåtgärderna har vi velat understryka genom att betona att vi, om konjunkturförloppet det motiverar under nästa år, också är beredda att göra motsvarande dämpningar i investeringsaktiviteten för att bemästra inflationsutvecklingen.

I samband med att man behandlar den svenska industrins investeringsvilja har de socialdemokratiska reservanterna gjort ett något kryptiskt konstaterande, där man säger: "Av väsentligt betydelse har varit företagets växande insikt om att världsmarknaden kännetecknas av ständigt fortgående växlingar mellan uppgång och nedgång." Det är ju som om det vore taget direkt från Falstaff Fakir. Denna skarpsinniga iakttagelse om att konjunkturväxlingarna går både upp och ned och att företagen inser detta tarvar egentligen ingen ytterligare kommentar, men nog förefaller det som om de socialdemokratiska reservanterna nöjt sig med att se verkligheten på verkstadsgolvet mer von oben, vilket inte kan vara nyttigt i längden.

Det mest oroande för en sund ekonomisk utveckling är att de stora höjningarna av kostnaderna 1975 och 1976 kraftigt har försämrat det svenska näringslivets relativa kostnadsläge gentemot utlandet. Tidigare under 1970-talet har t. ex. de svenska lönekostnaderna inklusive sociala kostnader legat 30–35 % över genomsnittet för våra konkurrentländer. Nu har kostnadsnivån enligt färskas uppgifter stigit till ca 45 % över genomsnittsnivån, vilket naturligtvis kan få konsekvenser för sysselsättningen. Endast under förutsättning att produktivitetsökningen inom svenskt näringsliv är i motsvarande grad större än i konkurrentländerna kan denna kostnadshöjning tas utan att det påverkar konkurrensförmågan. Det förefaller dock knappast sannolikt att produktivitetsökningen kan bli så mycket snabbare i Sverige än i andra länder, och då slår den stora kostnadshöjningen ut i försämrad konkurrenskraft. Det antiinfla-

tionsprogram som finansutskottet på centerns förslag aktualiserade i december och som riksdagen beslöt begära hos regeringen blir ett mycket väsentligt inslag i stabiliseringspolitiken.

Herr Ekström verkade nu darra på manschetten och inte vara riktigt säker på innebörden i vår fina uppgörelse från december. Jag vill då påpeka att om några grupper förlorar på inflationen i detta samhälle är det småspararna och löntagare i lägre inkomstlägen. Det är en mycket allvarlig utveckling, som måste inspirera regeringen, när man nu går att dra upp riktlinjerna för dagordningen vid den rundabordskonferens som kammaren har beställt.

Inflationen framstår i dag som det främsta hotet mot en sund ekonomisk utveckling. Vi behöver nu framför allt en aktiv ekonomisk politik kombinerad med en realistisk nyorienterad näringspolitik, som gör det möjligt att ta till vara människors vilja till arbete och utveckling och att använda produktionsresurserna i samhället på bästa möjliga sätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 20.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden, fröken Pehrsson och fru Andersson i Hjärtum, herrar Hallenius och Kindbom, fru André, herrar Jonasson, Rämgård, Boo och Olsson i Järvsö, fru Jonäng, herr Torwald, fru Fredrikson, fru Fredgardh, fru Tillander, fru Ekelund och fru Olsson i Helsingborg, herrar Håkansson i Rönneberga, Petersson i Ronneby, Magnusson i Nennesholm och Johansson i Skärstad, fru Wigenfeldt samt herrar Olof Johansson i Stockholm och Sjönell (samtliga c).

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Den här debatten handlar om hur de ekonomiska framtidsutsikterna ter sig. Hur stor är risken för att fler skall bli utan jobb? Hur stor är risken för att priserna skall fortsätta att raka i höjden? Vad måste göras för att trygga jobben och hålla priserna i schack? Och vad är förenligt med en stark ekonomi, som bevarar vårt välstånd, ger oss medel för reformer och bibehåller vårt oberoende gentemot andra länder?

Om man får tro en undersökning som statistiska centralbyrån gjort ser majoriteten av svenska folket dystert på resten av det här året åtminstone. Nio av tio hushåll tror att den ekonomiska situationen antingen försämras eller förblir oförändrad. Frågan ställdes i januari, då 92 000 gick utan arbete, därav 36 000 ungdomar, då ytterligare 25 000 var varslade om uppsägning och då priserna på ett år stigit med 11 %. Att mot den här bakgrunden tro på en oförändrad ekonomisk situation kan knappast kallas att se ljus på framtiden.

Denna dystra syn på möjligheterna att under 1976 förbättra läget – pressa tillbaka arbetslösheten och dämpa prisstegringarna – kontrasterar bjärt mot den glättade optimism som utstrålar ur regeringens ekonomiska dokument, finansplanen. Den hade presenterats just innan den här un-

dersökningen gjordes. Svaren kan därför också ses som ett uttryck för en djup misstro mot regeringens bedömning och förmåga att infria sina egna profetior. Det verkar som om många med en resignerad suck säger sig att dåliga tider måste genomlidras. Erfarenheterna från 1971–1973 sitter djupt.

Denna pessimism kan vara förklarlig också av ett annat skäl. Världen omkring oss har genomgått en ekonomisk kris av sällan skådad omfattning. I England förlorar just nu dagligen 1 000 människor sitt arbete. En av tio på den engelska arbetsmarknaden är arbetslös. I Västtyskland håller läget på att förbättras, men fortfarande är drygt 1 miljon utan arbete. I USA räknar man arbetslöshetskön till dryga 7 miljoner. Sammanlagt i de s. k. OECD-länderna går 17 miljoner människor utan arbete. Att vi skulle komma undan denna kris med blotta förskräckelsen förefaller inte troligt för många.

Det här är ändå små problem jämfört med u-ländernas situation, kan någon skjuta in. Ja visst. Men om vi i de rika länderna missköter vår ekonomi, blir våra möjligheter att hjälpa de verkligt fattiga ännu mycket mindre.

Vi har hittills i stort sett lyckats undkomma denna djupa internationella kris. Det har till viss del sin förklaring i att regeringen dragit vissa slutsatser av egna åtgärder åren 1971–1973. Men det har också att göra med jämviktsriksdagen. Regeringen har varit tvungen att lägga om sin politik så att den fått stöd av majoriteten i riksdagen. Det har inneburit en omläggning in mot mitten. Folkpartiets inställning under de här åren har varit att ta aktiv del i politikens utformning. Resultatet har blivit en mer alert politik än vid förra lågkonjunkturen, en politik som i ett tidigare skede gått till attack mot arbetslöshet och stagnation.

Viktiga inslag i den politiken har varit de skatteomläggningar som genomförts under arbetsnamnen Haga I och Haga II. Det har som resultat haft ökade disponibla inkomster förra året och i år. Härigenom har efterfrågan hållits på en hög nivå, vilket också räddat sysselsättningen i många företag. Ett annat resultat av de överenskommelser som folkpartiet medverkat i och som haft stor betydelse för att hålla de bistra tiderna från dörren, är höjda folkpensioner och höjda pensionstillskott liksom höjda barnbidrag från den 1 oktober förra året.

Åtskilliga andra åtgärder som nu håller konjunkturen under armarna – som med andra ord ger arbete åt människor som annars skulle sakna det – är ett resultat av det beredskapsprogram som folkpartiet och centerpartiet lade fram för ett år sedan och som riksdagen då ställde sig bakom.

Dessa olika faktorer sammantagna har hittills medverkat till att rädda vårt land undan den djupa ekonomiska kris som skakat om många stora industriländer och ställt miljoner människor utan arbete. Våra möjligheter att segla över det här bråddjupet bör vara goda.

Läget på vår arbetsmarknad tycks ju också ha förbättrats något under februari, även om jag tror att vi skall vara väldigt försiktiga med att

ännu ropa "faran över". Mot minskningen av öppet arbetslösa står nämligen en ökning av antalet sysselsatta i beredskapsarbeten med dryga 6 000 och av antalet i arbetsmarknadsutbildning och halvskyddat arbete med lika mycket. Det är förträffligt att den allvarliga utvecklingen i januari så snabbt har kunnat stävjas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Att det har varit nödvändigt är emellertid ett uttryck för att det inte i första hand är en förbättring av konjunkturen som resulterat i en minskning av de öppet arbetslösa. Om man ser till antalet arbetslöshetsförsäkrade finner man att förbättringen är mycket blygsam mellan januari och februari. Även en jämförelse med förra vintern ger klart belägg för att läget på arbetsmarknaden sannerligen inte är gott. Det fanns t. ex. 10 000 fler lediga platser vid samma tid i fjol att välja bland för de arbetslösa.

Jag tror dock att vi med de olika åtgärder som vi i enighetens tecken diskuterat fram här i riksdagen under fjolåret gett regeringen de instrument som behövs för att hålla arbetslösheten under kontroll. Regeringen har ju också satsat mer på sysselsättningen nu än man gjorde 1971, då en ökning av valutarenserven var viktigare än den fulla sysselsättningen. Men det är nu något annat än att lita på att de goda tiderna står bakom hörnet och väntar. Regeringen får inte låta sig invaggas i passivitet av de litet trevligare siffrorna för arbetslösheten i februari eller av sina egna prognoser om en snar förbättring. Vi som kommer ihåg Gunnar Strängs ständiga utrop åren 1971 och 1972 om att nu blir det bättre, för att månaden senare få belägg för motsatsen, kommer länge att vara misstänksamma mot herr Sträng som siare.

Till de dystra inslagen på arbetsmarknaden har länge hört att så många ungdomar går utan arbete. En förbättring skedde mellan januari och februari i år. Det är med stor sannolikhet ett resultat av de olika åtgärder som folkpartiet efter förmåga försökt driva fram. Det finns ingen anledning att rota länge i gamla synder, men jag kan inte underlåta att säga att om regeringen tagit fasta på vårt förslag att garantera alla arbetslösa ungdomar arbete redan när vi förde fram det förra vintern, hade många ungdomar besparats den nedbrytande upplevelse som arbetslöshet alltid innebär.

Nu har regeringen efter hand ökat insatserna för att ge ungdomarna arbete, senast genom att ta fasta på ett folkpartiförslag från i höstas att höja statsbidragen till kommuner som inrättar särskilda arbeten för ungdomar. Resultatet har inte låtit vänta på sig. Kommunernas intresse för att ordna jobb åt ungdomar har uppenbarligen ökat. Jag vill därför uppmana regeringen att också ta upp vårt krav på ett motsvarande bidrag till företag som nyanställer ungdomar.

Om man skall klara sysselsättningen i ett pressat läge räcker det inte med att påverka företagens sysselsättningspolitik. Det är viktigt att också landstingens och kommunernas möjligheter att hålla uppe sysselsättningen är goda.

Men alla vet att kommunernas ekonomiska läge är pressat redan nu.

Om vi vill att kommunerna skall ge det bidrag till sysselsättningen som är nödvändigt måste de ges rimliga ekonomiska förutsättningar. De höjda statsbidragen till kommuner som ordnar jobb åt ungdomar är ett litet bidrag i den riktningen. Men större tag måste till om det visar sig att kommunerna får problem att hålla uppe sin verksamhet. De här frågorna menar vi är nödvändiga att se närmare på när kommunernas företrädare snart skall träffa regeringen i nya överläggningar om kommunalskatterna. Av någon anledning är inte socialdemokraterna av samma mening. Inte ens herr Ekström, som genom sitt uppdrag som ordförande i kommunalekonomiska utredningen bättre än de flesta borde känna till kommunernas problem, visar någon vilja att bifalla våra förslag i den här riktningen.

Av vilja eller av tvång – det låter jag vara osagt – har regeringen under 1974 och 1975 varit mer lyhörd för ändringar och kompletteringar av den egna konjunkturpolitiken. Utöver kommunernas ekonomiska situation och kampen mot ungdomsarbetslösheten har regeringen på en viktig och central punkt för sysselsättningen och den framtida stabiliteten i ekonomin i år tyvärr slagit dövörat till. Det gäller frågan hur vi skall kunna stimulera investeringsverksamheten.

Att det är nödvändigt med en kraftig utbyggnad av vår produktionsförmåga råder ingen oenighet om. Regeringen ger i finansplanen många belägg för att våra möjligheter att producera och konkurrera med utlandet är av avgörande betydelse för att klara sysselsättningen under de närmaste åren. Det har varit en riktig politik och nödvändig främst på grund av att den importerade oljan blivit dyrare. Men våra stora utlandslån skall betalas tillbaka. Det kan ske samtidigt med bevarad standard här hemma bara om vi kan betala med ökad export. Då måste produktionskapaciteten byggas ut.

Så långt är vi eniga med regeringen. Men nu inträffar det märkliga. Trots att regeringspolitiken enligt regeringens egna uträkningar inte leder till någon nämnvärd ökning av industrins investeringar, vägrar man göra någonting åt saken. Man säger sig alltså vilja att företagen nu beslutar om utbyte och inköp av nya maskiner och annan utrustning och igångsättning av byggnadsprojekt men är inte beredd att göra någonting för att resultatet skall bli bättre än i fjol. Det är märkligt och svårbegripligt.

Strax före jul kom den s. k. långtidsutredningen. Den säger en del kärva sanningar om ekonomin de närmaste åren. Den här utredningen görs som bekant i herr Strängs eget departement. I den utredningen säger man klart ut att industrins investeringar måste stiga med 5–6 % per år om vi skall ha balans i affärerna med andra länder år 1980. Men i ett annat dokument från samma departement, är man helt tillfreds med en investeringsökning på knappt 1 %.

Nu kan man diskutera det nödvändiga och kloka i långtidsutredningens målsättning. Men den målsättningen har regeringen ställt sig bakom. Mot den bakgrunden är förnöjsamheten med denna enda futtiga procents ökning för 1976 oförsvarlig och obegriplig. Man försvarar ju för sig själv

att nå de mål man sätter upp genom att vara så ovillig att stimulera investeringsverksamheten. Därför måste min fråga till finansministern bli: Varför talar regeringen med två tungor? Varför vill ni inte se till att industrins investeringar skjuter fart nu när ekonomin och sysselsättningen skulle må bra av det? Varför försvarar ni för er själva att nå det mål om balans 1980 som ni ställt upp?

Jag har en känsla av att regeringspartiets företrädare i finansutskottet insett att det vore klokt att följa våra förslag om omedelbara åtgärder för att förmå företagen till tidigareläggning av investeringarna. Bindningen till den bedömning som herr Sträng gjorde redan i december har emellertid varit för stark. Konflikten har man löst genom att tala om att förslagen är "för tidigt väckta".

Det är nu en egendomlig argumentering. Det grundläggande för regeringens konjunkturbedömning är ju att det blir bättre redan i höst, därför att vi redan då skall få draghjälp från andra länder. Om socialdemokraterna i utskottet hade avvisat våra förslag med argumentet att de var för sent väckta, då hade jag förstått logiken. Men för tidigt? Slutsatsen av det resonemanget måste ju bli att när väl konjunkturen förbättras skall den stimuleras. En imponerande uppvisning i logiska kullerbyttor – men inte i klok konjunkturpolitik. Herr Ekström vill jag därför gärna fråga: När är tiden inne för bättre investeringsstimulanser?

Den andra orsaken till oenighet i fråga om investeringspolitiken har att göra med principer och ideologier och är kanske därför intressantare och även mer upplysande för allmänheten. Här kommer gränslinjen till synes klart och tydligt mellan en socialistiskt färgad politik som strävar efter centralstyrning och maktkoncentration och en liberal som vill begränsa den centrala styrningen och sprida makten. Konkret gäller det dels om några få män i fjärde AP-fondens styrelse skall kunna skaffa sig obegränsat inflytande genom att köpa aktier i några stora bolag, dels om den hjälp till expansion som ges åt företagsamheten bara skall gälla de statliga och de stora företagen eller om också de små skall få med av kakan. Folkpartiets självklara vägval här är att söka begränsa och balansera maktutövningen från den centrala fondstyrelsen och att ge bättre villkor också för den mindre företagsamheten. En rik flora av små företag är bland mycket annat också en väg att balansera koncentrationen av makten.

Regeringen uttalar som sagt i finansplanen en stark vilja att stimulera investeringarna. Och så räknar man upp hur det skall gå till:

- fördubblat aktiekapital till Statsföretag,
- fördubblat tillskott till fjärde AP-fonden,
- reservation av medel för Stålverk 80,
- fortsatt utströmning av medel ur investeringsfonderna.
- vidgad ram för regionalpolitiken.

Allt detta kan i större eller mindre grad försvaras. Men observera att alla åtgärder som regeringen föreslår innebär en möjlighet för centrala myndigheter att styra och i sista hand pröva investeringsändamålen. Inga

förslag om förbättrade generella villkor för företagsamheten och inte ett ord om hur de små företagen – utestängda från fjärde fonden och investeringsfonderna – skall få tillgång till mer kapital.

Denna ensidiga inriktning förstärker maktkoncentrationen på två vägar: dels genom en stark koncentration av beslutanderätten till centrala myndigheter, dels genom en stark koncentration av insatserna till de stora och de statliga företagen. Det åligger självklart ett liberalt parti att motverka dessa risker. Vi vill inte göra det genom att försämrare för vare sig de stora företagen eller de statliga. Vi har därför inte velat gå in för en politik, som kunnat minska mängden kapital som ställs till investeringsverksamhetens förfogande och inte heller bara för en omfördelning av en given mängd kapital. Vi har i stället lagt upp politiken efter följande tre linjer:

mer kapital, både riskvilligt och lånedmedel, bör komma ut till företagen, kompletteringen skall i första hand avse de vanlottade mindre företagen,

den centrala maktens möjligheter att styra måste begränsas.

Vi har att utgå ifrån en situation där en väldig kapitalansamling ligger i de centrala AP-fonderna. Vi har också att utgå från att företagens egna kapital behöver tillskott om relationen mellan eget och främmande kapital inte skall bli alltför sned. Det finns därför ett uppenbart behov av att släppa fram sparande i AP-fonder också till börsen. Men inflytandet som detta ägande för med sig måste uppmärksammas. Vi har därför föreslagit att fjärde fonden inte skall få disponera över mer än 5 % av röstvärdet i resp. bolag.

Men det här hjälper nu inte de små företagen. Och det är inte bara av den anledningen de känner sig missgynnade.

Kapitalförsörjningen måste förbättras. De små företagen måste ges samma chans till överlevnad och vidareutveckling som de stora. Vi föreslår därför att den mindre företagsamheten ges bättre kreditvillkor genom att de s. k. mellanhandsinstitutet får ökad utlåningskapacitet. Hit räknar vi också AB Företagskapital, som kan gå in med riskvilligt kapital. Vidare måste företagareföreningarna ges långt bättre möjligheter att stödja de minsta företagen.

Det är de åtgärder som är aktuella i dag. Men det är ingalunda tillräckligt för att förändra klimatet för den mindre företagsamheten. Det är inte en enda åtgärd som kan åstadkomma det. För det behövs en lång räckta förändringar inom skatte- och näringspolitiken. Men låt mig nämna åtminstone tre olika andra åtgärder som jag menar bör läggas till det jag nu nämnt och som antyder inriktningen av de förändringar som är nödvändiga.

Många små företag faller ofta när större förändringar står för dörren. Det kan vara generationsskiften eller nödvändiga större omställningar av tillverkningen eller en allvarlig konjunktursvacka. Då har de små företagen mindre motståndskraft än stora välkonsoliderade företag. Det beror bl. a. på beskattningsreglerna vid arvs- och generationsväxlingar.

Men det beror också på att de små företagen inte kunnat bygga upp fonder av samma slag som stora företag – fonder som kan tas till när vartgatider väntar. Vi har därför föreslagit att de mindre företagen med vinstmedel men också med löneskattemedel skall ges rätt att bygga upp trygghetsfonder. Det skulle hålla många småföretag flytande över problemperioder.

Lätta bördan för de tusentals minsta genom att ta bort löneskatten för fem anställda. För stora företag betyder inte det mycket, men för små skulle det i marginalen ge en mycket värdefull hjälp.

Rensa i blankettfloran. Tusentals arbetstimmar går i dag åt för att serva myndigheter med uppgifter av alla slag. Det måste gå att lätta den arbetsbördan. Jag överdriver inte om jag säger att åtskilliga företagare överväger att lägga av just av den här anledningen. De orkar helt enkelt inte med det ovanpå allt annat.

Det är tre åtgärder av olika innebörd och olika storlek men som är centrala i den vardag som är småföretagarens.

Det här är inte en isolerad fråga för några hundratal företagare. Det gäller hundratusentals människor som arbetar i eller på annat sätt är beroende av att företagen kan leva vidare. Många bygder runt om i vårt land skulle läggas öde om inte småföretagen fanns.

I senaste numret av tidningen Vi finns ett intressant reportage om småföretagsamheten i Gnosjö i Småland. Företagaren Gunnar Johansson, som startade ett litet företag efter att tidigare ha varit busschaufför, gör reflexionen: "Nu skulle det vara svårare att börja. Och utvecklingen har väl stannat av i Gnosjö. Inte så många nya företag; det finns gott om idéer i Gnosjö, det har det alltid funnits, men det är ont om pengar, och det har det alltid varit." Där lämnar jag Gunnar Johanssons syn på de här frågorna.

Jag begär inte att herr Ekström eller någon annan från regeringspartiet skall ta upp alla de här frågorna i dag. Men jag nödgas konstatera att den inställning och brist på förståelse för de mindre företagens situation som regeringspartiet visar när det gäller de frågor vi i dag behandlar inger onda aningar inför behandlingen också av andra krav från folkpartiet i syfte att ta vara på allt det värdefulla som ligger i en livaktig småföretagsamhet.

Det är det det handlar om – om viljan att ta hand om idéer som ger sysselsättning och utveckling.

Bland de åtgärder som regeringen aviserat för att hålla uppe sysselsättningen och stimulera investeringsverksamheten finns alltså också att reservera medel för Stålverk 80. Det är ett projekt som är föremål för en allvarlig förtroendekris.

Skälen för en stor satsning i Norrbotten har varit två: att tillvarata en värdefull råvara för vidareförädling och att ta ett kravtag för att häva den långvariga undersysselsättningen i Norrland.

Denna utgångspunkt för projektet Stålverk 80 är all heder värd. Från

folkpartiet har vi också efter ingående granskning stött de planer som behandlades av riksdagen 1974. Det är därför värt att påpeka att den väldiga ballong som regeringen sedan dess blåst upp och som nu håller på att spricka med en serie smällar inte någonsin har varit föremål för riksdagens behandling.

Här är inte tillfället att avkräva regeringen full redovisning. Vi kommer från folkpartiet i olika sammanhang envist att ställa alla frågor som svenska folket har rätt att få besvarade efter de senaste veckornas händelser. Låt mig bara ta upp ett par frågor som har ett klart samband med det vi i dag diskuterar, den ekonomiska politiken och hur sysselsättningen skall tryggas.

Vad är det som måste vara avgörande när man tar ställning till en sådan här fråga? frågade sig industriministern i en debatt om Stålverk 80 i riksdagen förra året. Han svarade själv: "Jo, det måste ju bl. a. vara möjligheterna att få avsättning för de produkter som man skall framställa." Till priser som gör att verksamheten någorlunda går ihop, hade han kanske bort tillägga, men han gjorde det inte. Industriministern var vid det tillfället full av tillförsikt inför möjligheterna att sälja stålverkets hela produktion.

Om man får tro de knapphändiga uppgifter som nått omvärlden så är det på den här punkten som regeringen numera kommit till en annan slutsats. Det man i dag lovar folket i Norrbotten är ett stålverk som är ungefär hälften så stort som det industriministern talade om för ett år sedan. Ändå – och det är det märkliga – tycks man lova att sysselsättningen skall bli densamma.

Hur är det möjligt? Den frågan bör finansministern eller någon annan besvara här i dag. För är det inte möjligt kommer ju sysselsättningsläget att helt förändras i Norrbotten. Och det är, som sagt var, hur vi skall trygga sysselsättningen som den här debatten i hög grad gäller.

Industriministern slutade det anförande jag nyss citerade ur så här: "Med en samhällspolitisk målsättning som går ut på arbete åt alla är en passiv statsorganisation utesluten." Jag delar den uppfattningen. Men denna statsorganisation måste fördöma inte bara passiviteten utan också aktivitet som kännetecknas av ryckighet och ofullständighet.

Stålverk 80 har i Norrbotten uppfattats som vändpunkten efter år av konstant brist på arbete. I en informationsskrift om Stålverk 80 skriver den nu avgångne chefen John Olof Edström att NJA har intryck av att invånarna i Norrbotten, kommunerna, länsmyndigheterna och beslutande statliga instanser helhjärtat sluter upp för att göra Stålverk 80 till något av en vändpunkt för landsändan, socialt och näringspolitiskt.

Det allvarligaste med händelseförloppet kring Stålverk 80 och regeringens handläggning av frågan är därför enligt min mening behandlingen av befolkningen i Norrbotten. Värre än inga löften alls, är löften som bryts. Hur har regeringen kunnat ta på sitt ansvar att i tal efter tal, vid besök efter besök i Norrbotten lova guld och gröna skogar på så lösa boliner som det nu visat sig vara? Jag hoppas att finansministern

som svar på mina frågor inte frestas att ge nya fagra löften om samsättningen, som senare leder till nya besvikelser i Norrbotten.

Regeringen har meddelat att en proposition om Stålverk 80 kommer till riksdagen under våren. Nu är det viktigare än någonsin att riksdagen ges rimliga chanser att pröva hållbarheten i det material vi skall fatta nya beslut på. Jag upprepar därför det krav jag tidigare för folkpartiets räkning ställt här i riksdagen på en särskild expertgrupp – en expertgrupp som ges möjlighet att ingående och allsidigt pröva hela materialet.

Det är riksdagen som beslutar om kapitallöfning. Med det beslutet står och faller hela projektet. Alla turer kring stålverksplanen har självfallet inte ökat förtroendet för regeringens handläggning. Det är därför ett angeläget krav att en fristående expertgrupp, för riksdagens räkning, fortlöpande får granska det material som har betydelse för bedömningen av vad som hittills hänt och för stålverkets vidare öde.

Vi vill – jag vill gärna slå fast det – fullfölja planerna på ett stålverk i Luleå. Men vi vill undvika att invagga de anställda och befolkningen i Norrbotten i förväntningar, som senare inte visar sig kunna infrias.

Det allmänna mål som väl alla strävar mot är, herr talman, att ge arbete åt var och en som efterfrågar förvärvsarbete. Dit har vi trots allt ännu lång väg. Många arbetstillfällen måste skapas, många hinder röjas ur vägen innan alla, män som kvinnor, unga som gamla kan se rätten till ett eget meningsfullt arbete som en verklighet. Hur snabbt detta mål skall kunna förverkligas hänger intimt samman med vårt sätt att förvalta de tillgångar vi disponerar över. Felaktiga satsningar, vare sig de sker i statlig eller i enskild regi, skjuter målet om arbete åt alla ytterligare en bit in i framtiden.

Vi vet att vi har några kärva år framför oss. Det kommer att bli en grannlaga uppgift att både trygga en ökad realinkomst för den förvärvsarbetande delen av befolkningen i vårt land och trygga och förbättra villkoren för barn och äldre. Skall vi klara det måste vi undvika alla äventyrligheter i förvaltningen av den svenska ekonomin. Det är i det perspektivet vi måste se de olika åtgärder av större och mindre vikt som jag här har tagit upp.

I detta anförande instämde herr Löfgren (fp).

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Med den debattordning vi tillämpar har jag endast tre minuter på mig att bemöta de fyra föregående talarna.

Hur skulle det vara om herrarna sökte dämpa sin iver att i dag diskutera Stålverk 80? Stålverk 80 är icke behandlat i finansutskottets betänkande nr 20, och det är det betänkandet som dagens debatt avser. Låt NJA:s styrelse sammanträda, och låt även styrelsen för Statsföretag AB sammanträda. Sedan kan vi återkomma till det ärendet.

En spärrgräns vid 5 % för fjärde fondstyrelsen är, vill jag påstå, en slumpvis vald siffra, som kom till på 1930-talet när det gällde försäk-

ringsbolagen. Det skedde i skuggan av den aktiebörsutveckling som vi då hade bakom oss, med Kreugerkraschen och mycket annat. Det är underligt att man anser att detta borde vara riktgivande också för fjärde fondstyrelsen.

Med all aktning för finansutskottets ordförande, herr Åsling, skall jag använda min tid till att bemöta en del av de synpunkter han anförde.

Jag har funnit att man från mittenpartiernas sida varit mycket angelägen om att i detta betänkande framhålla, att allt har skett på mittenpartiernas initiativ. Det är ändå, som jag framhöll i mitt huvudanförande, utifrån regeringens finansplan, reviderade finansplaner och stimulanspaket som riksdagen har format politiken. Den beredskapsplan som finansutskottet förordade under fjolåret var under bearbetning inom regeringens kansli långt innan. Inventering av tänkbara åtgärder pågick sedan slutet av 1974.

Herr Åsling menar att det är en cynisk lek med ord när vi, som han säger, inte vill exemplificera resonemanget om Arbete åt alla i bestämda tal. Nej, i stället är det en cynisk lek med ord, herr Åsling, att som ni tala om 400 000 nya jobb som skulle kunna skapas. Den siffran kom fram i en arbetsgrupp. Ni borde ha låtit den förbli i arbetsgruppen och inte ge människor uppfattningen att den siffran skulle kunna realiseras om ni fick ett annat inflytande.

I början påstod ni att det var 270 000 människor som skulle sysselsättas i näringslivet och 130 000 i den offentliga sektorn. Sedan uppträdde den ena centerpartisten efter den andra och vred och vände på dessa siffror, och det förstår jag. Vad skulle dessa 270 000 nya människor i näringslivet vara sysselsatta med? Vilka varor skulle de producera? Skulle vi exportera, och var finns i så fall dessa exportmarknader? Skulle vi förbruka de producerade varorna inom landet? Hur skulle i så fall människorna ha råd att köpa alla de varor som centerns 270 000 arbetare producerade? Det är sådana frågor man måste ställa sig. Man skulle, såvitt jag förstår, i så fall vara tvungen att sänka skatterna för att människor skulle ha råd att köpa alla dessa varor. Men om man sänker skatterna, hur mycket pengar skulle det då finnas kvar till exempelvis vårdnadsbidrag på 10 000 kr. och andra förslag som ni har framfört utan att prestera någon täckning för?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag väntar fortfarande ett svar på frågan vad det är för fel med vårt partis krav om prisstopp på alla dagligvaror. Varför kan den socialdemokratiska gruppen inte ställa sig bakom ett sådant krav? Vad säger mittenpartierna, och varför är de motståndare till vårt krav?

Att Arbetsgivareföreningen är motståndare till det, vet vi av dess agitation. Man säger att ett prisstopp är camouflage, att det är sockerpiller och att det är att lura sig själv att införa prisstopp. Arbetsgivareföreningen och, som vi här har hört, moderaterna vill alltså ha bort även de begränsade prisstopp som finns i dag. Det tycker jag husmödrarna och

pensionärerna bör lägga på minnet.

Det konstiga med arbetsköparna är bara att de i sin propaganda samtidigt kräver lönestopp. Det tror man alltså skall kunna vara effektivt. Men prisstopp avvisar man som camouflage eller sockerpiller. Ståndpunkten är avslöjande och inger verkligen inget förtroende.

Konsumenterna har naturligtvis rätt att ställa det kravet på prispolitiken att den skall garantera ett effektivt prisstopp. Samtidigt som vissa livsmedel redan är prisstoppade vill regeringen nu höja matpriserna med 2 %. Det tycker vi strider mot vad man förut har lovat. Vi kan för vår del inte acceptera den prisstegringen. Den kommer ovanpå andra som också inträffar detta år och som hårt gnager på de förbättringar som löntagarna har tillkämpat sig.

Vad som krävs är alltså enligt vår mening ett utvidgat och effektivt prisstopp på alla nödvändighetsvaror. Det är en politik som ligger i lönarbetarnas och de breda konsumentgruppernas intresse. Jag efterlyser, herr talman, fortfarande svar från den socialdemokratiska gruppen och mittenpartierna på frågan varför de inte vill försöka genomföra en sådan politik.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå om herr Ekström vill dämpa ivern, som han säger, att diskutera Stålverk 80 i dag. Det är ganska uppenbart att den strävan finns från socialdemokratins sida nu. Men det är ofrånkomligt ändå att frågan kommer upp, eftersom vi här, i anslutning till finansutskottets betänkande, diskuterar investeringspolitiken och dispositionen av samhällets resurser inom näringslivet – Stålverk 80 är ju en mycket väsentlig del av denna insats från samhällets sida.

Jag vill betona att vi inom centern tror att det är nödvändigt med en industriell satsning i Norrbotten för att säkra sysselsättningen i detta län. Men det måste finnas ett realistiskt och konkret beslutsunderlag innan man kan begära att riksdagen här skall kunna ta ställning. Det vore skäl i att finansministern redan i dag redovisar de anspråk på kapitalmarknaden som det nya stålverksprojektet kommer att ställa.

Det är ganska naturligt att 5-procentsregeln när det gäller AP-fondens inflytande i företagen har kommit upp nu. Eftersom man fördubblar de tillgängliga kapitalresurserna måste man också fråga sig om de regler som reglerar AP-fondens arbete visavi de företag man stöder är tillfyllest. Vi har funnit att det är befogat att sprida AP-fondens insatser på en bred sektor, och det är därför också befogat att begränsa aktieköpen i varje enskilt företag för att undvika maktkoncentration.

När det sedan, herr Ekström, gäller diskussionen om de 400 000 nya jobben nödgas jag än en gång konstatera att socialdemokratin här verkligen inte ger klara besked. I direktiven till sysselsättningsutredningen säger arbetsmarknadsministern att en regional utjämning förutsätter tillskapandet av 300 000 à 400 000 nya arbeten. I utredningen har man, när man analyserat situationen, funnit att man behöver lägga sig på sam-

ma nivå som centern för att ge en rimlig chans till arbete över hela landet.

Till sist, herr Ekström: Inte ens här har socialdemokratin sina ungdomar med sig, därför att SSU-ordföranden Lars Engqvist ju i boken *Ungdomsåret 1976* förklarar att det är nödvändigt att under 1970-talet tillskapa mellan 300 000 och 400 000 nya jobb.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström gjorde gällande att vi i dag inte hade anledning att diskutera Stålverk 80. Det är på sitt sätt riktigt. Men herr Ekström skall vara medveten om de ansträngningar vi har gjort under föregående år – t. ex. jag själv i tre interpellationsdebatter med industriministern – att få diskutera Stålverk 80. Det var mycket svårt att få något verkligt tillfälle till det. Beredvilligheten från socialdemokratin sida då att visa vad som egentligen hände eller inte hände var inte särskilt påtaglig. Dessutom finns det faktiskt en viss anledning att i dag peka på erfarenheterna av hur regeringen här har misskött sig i en viktig industriell satsning. Det finns anledning att göra det, eftersom en viktig fråga i dag är om man ytterligare en gång skall anslå 500 milj. kr. till staten för inköp av aktier på börsen för att på den vägen vidga den statliga maktkoncentrationen och det statliga inflytandet. Vårt ställningstagande i den frågan grundas bl. a. på de konkreta erfarenheter som finns från de fall där staten själv verkligen skall ha ansvaret för ett stort industriellt projekt.

Det är riktigt att vi i dessa treminutersreplikor inte hinner gå in på alla stora frågor som tagits upp i de tidigare anförandena, men kvar står att herr Ekström i sitt huvudanförande och i sin replik icke visat att man på socialdemokratiskt håll har några nya grepp att ta för att råda bot på de allvarliga prisstegringar som vi har.

Jag kan säga till herr Hermansson att vi inte nödvändigtvis syftar till att ta bort något prisstopp. Vad vi önskar är att avskaffa inflationen och prisstegringarna. Erfarenheterna visar dock att det s. k. prisstoppet inte utgör någon garanti mot inflation. Vi hade 11 % prisstegring föregående år trots att det då var prisstopp på en rad varor. Regeringen har också vidgat prisstoppet på livsmedel. Men det hade inte gått mer än en vecka eller så innan man var tvungen att bevilja dispenser.

Jag upprepar vad jag sade i mitt första inlägg: Om det är så lätt att råda bot på situationen med prisstopp, varför inför man då inte prisstopp på brevporton och på statens järnvägars biljetter?

Herr Ekström sade i sitt inlägg att man, om man sänker skatterna, inte har råd med det ena och det andra. Ja, jag gör gällande att om vi höjer skattesatserna på det sätt som vi gör nu kommer det att motverka den ekonomiska utvecklingen i landet. Det är de reala resurser som här finns som är den enda garantin för att en reformpolitik skall kunna fortsätta. En skattepolitik motverkar detta.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den här debatten handlar ju i hög grad om sysselsättningen och hur vi skall kunna trygga den. I det sammanhanget har, som redan påpekats här, Stålverk 80 avgörande betydelse för norra delen av Sverige. Vidare aviseras i finansplanen ett betydande kapitaltillskott för denna investering, kanske den största vi haft i Sverige. Denna fråga hör alltså hemma i dagens diskussion, och det är därför jag har rest mina frågor, som jag hoppas kunna få besvarade.

Sedan, herr talman, var jag litet förvånad över det resonemang som herr Ekström i sitt föregående anförande förde om inflationsproblematiken. Han ville där göra gällande att vi för vår del lägger hela ansvaret för den snabba inflationsutvecklingen på löntagarorganisationerna. Det är naturligtvis fel. Vi har påpekat att en stor bov i inflationsdramat är det nuvarande skattesystemet. Marginalskatter, bortfallande bostadsbidrag m. m. gör att löntagarna ständigt måste kompensera sig med stora lönetillskott för att få en liten reell inkomstförstärkning. De vill få den naturliga upplevelsen att det måste löna sig att arbeta.

Det som förvånade mig mest var att herr Ekström tycktes mena att det är fel när vi säger i vår motion, att den kommande avtalsrörelsen kan genomföras inom ramen för det tillgängliga samhällsekonomiska utrymmet. Är det inte ett mål också för herr Ekström? Eller tycker herr Ekström möjligen att avtalsrörelsen skall spränga den samhällsekonomiska ramen?

I finansplanen har jag noterat att det finns en annan syn på dessa frågor hos finansministern och regeringens talesmän. Där står det ordagrant: "En ytterligare förutsättning är att avtalsrörelsen i framtiden kan genomföras inom ramen för det tillgängliga samhällsekonomiska utrymmet." Det vore önskvärt att herr Ekström och finansministern senare sinsemellan ville klara ut vad regeringspartiets uppfattning i dessa frågor egentligen är. Att samma mål bör gälla alla andra åtaganden och förslag som reses och som ställer krav på samhällets samlade ekonomiska resurser ändrar ingenting i sak. Om vi inte eftersträvar återhållsamhet får vi betala det i inflation, och den 11-procentiga inflation vi har räcker sannерligen till. Tycker inte också herr Ekström det?

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles klart att vi har samma mål: att hålla oss inom de samhällsekonomiska ramarna. Men vad jag i mitt huvudanförande var angelägen om att påpeka var att den borgerliga oppositionen vill skjuta skulden på löntagarorganisationerna. Det var den enkla sanningen som jag ville framhålla.

Sedan vill jag ägna de här minuterna åt herr Burenstam Linder. Han var den här gången liksom alltid angelägen om att framhålla att det råder stor enighet på den borgerliga kanten. Men så är det ju inte. Att bli enig om allmänna riktlinjer, som inte säger särskilt mycket konkret, går ganska lätt, men i de vitala frågorna är ni djupt oense på den borgerliga

sidan. På den moderata sidan säger ni nej till finansfullmakten på en och en halv miljard kronor, och ni säger nej till 500 milj. kr. till fjärde AP-fonden. Kan man då säga att det är enighet i de centrala frågorna i dag?

Herr Burenstam Linder riktar stark kritik mot skatter och löner. Det är alldeles klart att ni gör det, eftersom ni inte har ställt er bakom överenskommelserna Haga I och Haga II, utan ni lämnade förhandlingarna båda gångerna. Därför är det klart att ni inte har mycket till övers för de uppnådda resultaten.

Fjärde AP-fonden bedriver smysocialisering och det är en spekulation i aktier med pensionärernas pengar, påstår ni. När ni för det resonemanget är det inte underligt att det kan komma insändare i tidningarna med frågan: Kan det vara rätt att man köper aktier för löntagarnas pengar? Skall inte de pengarna användas till pensioner? Ja, det är genom ert underliga och försåtliga resonemang som sådana funderingar kan komma upp! Kanske människor tror att dessa pengar finns i någon kassakista och att de inte är placerade i samhället. Första, andra och tredje AP-fondernas kapital är till 34 % ute i näringslivet och gör nytta och 44 % finns i bostadslån osv. De pengarna finns där, och de förräntas, men att säga att smysocialisering förekommer, det tycker jag är någonting som herr Burenstam Linder borde hålla sig för god för.

Staten får mer att säga till om genom att fjärde fonden köper aktier, sägs det vidare. Så är det ingalunda. Och det hävdas att vi driver upp börskurserna. Men vet herr Burenstam Linder om fjärde AP-fonden över huvud taget köper några aktier på börsen? Det borde man kanske veta innan man gör sådana påståenden. Och hur blir det om man begränsar till 5 % och det kommer riktade emissioner i fortsättningen? Hur skall man kunna ta emot en sådan riktad emission, om man skall ha en begränsning till 5 %?

Dessutom, allra sist: Fjärde AP-fonden har verkligen köpt aktier i små företag – i intressanta företag, som är utvecklingsbara och som därmed också kan vara till gagn för hela vårt näringsliv.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns en gång ett parti som talade mycket om jämlikhet. I dag skulle man nästan kunna ordna en frågesporttävling bland folk och fråga vilket parti det var.

Ett viktigt jämlikhetskrav är en femte semestervecka för alla lönarbetande. Nu har jag sett i pressen att finansminister Sträng har sagt att den reformen inte går att genomföra nu; det finns inte ekonomiska resurser till den. Men vi vet ju att det finns stora grupper i det svenska samhället som redan har både fem, sex och sju veckors semester. Hur är det med exempelvis tjänstemännen i finansdepartementet och i andra statliga verk? Ja, *de* behöver inte nöja sig med fyra veckors semester. Varför skall då en arbetare, som står i tungt och hårt arbete, bara ha fyra veckors semester? Han har ju större behov av längre semester än

den tjänsteman som har ett relativt lätt arbete jämfört med en byggnadsjobbare eller en gruvarbetare. Jag säger det här inte därför att jag vill beröva tjänstemännen en förmån som de kunnat tillkämpa sig, utan därför att jag tycker det är utomordentligt viktigt att vi får jämlikhet på detta område.

Socialdemokraterna kritiserar här centern för parollen 400 000 nya jobb. Ett faktum är ju att det behövs mycket fler nya sysselsättningstillfällen än också den siffran för att alla skall kunna garanteras ett meningsfullt arbete 1980. Jag tycker därför att det är fel av socialdemokraterna att kritiscra målsättningen att man kraftigt måste öka sysselsättningen. Det kan väl heller inte vara herr Ekströms mening att man skall göra det, fast det blir intrycket när han talar här.

Bristen i centerpartiets politik är att man inte kan tala om, hur detta mål skall kunna nås. Det blir därför i centerpartiets tappning bara ett tomt löfte. Vpk har däremot i en utförlig motion talat om, hur man skall kunna genomföra ett stort sysselsättningsprogram, och mina kamrater kommer senare i debatten att grundligare gå in på den frågan.

Herr Burenstam Linder sade i sin replik att han och moderaterna inte är ute efter att ta bort ett prisstopp. Men i sitt huvudanförande sade han faktiskt så här: Prisstopp är ett spel för galleriet, det är ett camouflage, det är att man lurar sig själv.

Hur vill nu moderaterna ha det? Vill ni ha kvar det prisstopp som nu finns och med den nuvarande omfattningen? Den frågan kan besvaras med ja eller nej.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att herr Ekström av tidsskäl inte kunde komma tillbaka i frågan om sysselsättningen, även om den är mycket väsentlig. Bakgrunden till den debatt vi har här i dag är strävan att hålla sysselsättningen uppe, att trygga människornas rätt till arbete.

Jag skulle i sammanhanget vilja ge herr Hermansson rätt, när han säger att om man skulle ha en maximal sysselsättning, skulle det behövas mer än de 400 000 nya jobb som vi har satt upp som ett mål. Bakom kravet på 400 000 nya jobb ligger den av sysselsättningsutredningen fastslagna principen att om man skall erbjuda samma chans och samma möjligheter till arbete i landets skilda delar, måste man fram mot 1980-talet skaffa 400 000 nya arbeten. Det är alltså i och för sig ingen orimlig målsättning, så till vida har herr Hermansson rätt; det är helt enkelt vad man i en aktiv regionalpolitik, som centern förespråkar, ser som ett mål för de närmaste åren.

Om man nu, som socialdemokratin gör, går ut i valet med målsättningen Arbete åt alla – man har den t. o. m. i valmanifestet – måste rimligen den frågan ställas, vad man i själva verket menar med detta. SSU-ordföranden anser tydligen att man skall acceptera vår målsättning, dvs. en regional utjämning, och ha målsättningen 400 000 nya jobb. Jag har inte fått svar av herr Ekström; jag vet att hans repliktid är slut,

men jag hoppas att senare talare från socialdemokratisk sida klarar ut de här begreppen. Socialdemokratin är skyldig svenska folket ett besked om var man står i den här frågan. Är det långtidsutredningens eller systerutredningens siffror man tänker lägga till grund för sitt framtida agerande? Man kan inte lämna folk i oklarhet i denna fråga.

Vi har som bakgrund för vår målsättning krävt en ny realistisk näringspolitik som skall hjälpa till att skapa denna nya och ökade systerutredning, men regeringen står tomhänt.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi vill ha ett prisstopp i den bemärkelsen att man avskaffar de inflationsdrivande krafterna. När det gäller tron att man kan förbjuda inflationen bara genom att lagstifta mot den har vi alltför många exempel på att det inte fungerar.

Herr Ekström sade att AP-fondens pengar är placerade i bostadslån, kommunlån och annat – helt riktigt. Men då måste också herr Ekström hålla med om att om man tar 500 milj. kr. från dessa placeringar för att köpa aktier på börsen, så blir det mindre pengar kvar till lån till kommuner och lån till mindre och medelstora företag, mindre pengar kvar till bostadslån. Det är en viktig anledning till att vi är emot detta.

Herr Ekström säger att fjärde AP-fonden har köpt aktier i små, intressanta bolag. Jag vet inte om herr Ekström då tänker på Volvo som ett litet bolag eller Mo och Domsjö eller AGA. Är det herr Ekströms definition på små, intressanta företag? Herr Ekström uttryckte sig i alla fall på det sättet.

Sedan vidhåller vi att en viktig anledning mot att ge AP-fonden pengar till köp av aktier är att vi inte vill, mot bakgrund av de praktiska erfarenheter man har, att staten skall få alltmer inflytande, vilket leder till en maktkoncentration. Herr Ekström förnekade att det skulle vara fråga om smysocialisering. Men det står ju i det avsnitt av finansutskottets yttrande till skatte- och näringsutskottet, där herr Ekström m. fl. anmält avvikande mening, att det bör framhållas att fjärde fondstyrelsens förvärv av aktier medfört att samhället – – – fått del i ägarinflytandet över företagen". Ja, det är i så fall smysocialisering.

Det är helt riktigt, herr Ekström, att vi har varit kritiska mot vad herr Ekström kallade för de vid Hagaförhandlingarna uppnådda resultaten. Vi har varit kritiska därför att man inte uppnådde några resultat. Man kom överens om att man skulle ha ett nytt skattesystem. Har herr Ekström sett röken av ett nytt skattesystem? Man sade att man skulle genomföra en skattesänkning. Har herr Ekström inte kunnat se i statistiken att skatterna under föregående år faktiskt steg? Man sade att man skulle ta spjärntag mot inflationen. Att priserna stiger med 11 %, är det ett spjärntag mot inflationen? Nej, vi är kritiska mot Hagaöverenskommelsen därför att det inte var några resultat som uppnåddes. Det är en viktig anledning till vår kritik.

Vad beträffar den borgerliga enigheten är det helt riktigt att vi mo-

derater på två punkter har säryrkanden, dels när det gäller AP-fonden – jag har redan förklarat varför – och dels när det gäller finansfullmakten, detta att regeringen skall ha tillstånd att utan att höra riksdagen göra av med 1,5 miljarder på olika projekt. Vi tycker att en rimligare politik i stället vore en skattesänkning. Men oenigheten på den borgerliga kanten kan inte vara särskilt stor här. Centerpartiet hade föregående år en motion där man gick emot finansfullmakten.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström frågar i sitt inlägg: Varför reagerar folkpartiet aldrig mot privat maktkoncentration? Jo, herr Ekström, visst gör vi det. Vi reagerar mot både statlig och privat maktkoncentration. Herr Ekström vet ju lika bra som jag att det inte är löntagarna som får inflytande genom AP-fonden. Det är några få personer, utsedda av regeringen i en central fondstyrelse i Stockholm. Om AP-miljarderna fritt får användas för att köpa upp det svenska näringslivet blir följden en väldig maktkoncentration, inte arbetsdemokrati.

Vi arbetar för att de anställda skall få mer att säga till om i företagen. För att få den rätten att vara med och bestämma över sin egen arbets-situation skall de inte först behöva förse sig med kapital – den rätten skall de ha i egenskap av anställda. Och verkligen inflytande för de många verksamma ute i företagen runt om i landet, det är raka motsatsen till planhushållning via staten och centrala fonder.

När det gäller den privata maktkoncentrationen, så har folkpartiet lagt fram ett långtgående program: Hårdare konkurrenslagstiftning. Mindre makt över näringslivet för de stora allmännyttiga stiftelserna. Bort med den nuvarande rätten för finansministern att utan insyn och utan motiveringar ge skatteföroer i samband med fusioner! Lätta bördan för de mindre företagen, så att de kan skärpa konkurrensen mot bjässarna!

De här och andra viktiga krav tror vi verkligen skulle minska den privata maktkoncentrationen i näringslivet. Det räcker inte, herr Ekström, att ersätta den privata maktkoncentrationen med en statlig maktkoncentration.

Herr talmannen anmälde att herr Ekström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talmannen har varit vänlig nog att ge mig något längre tid inledningsvis än de övriga talarna, och den tiden vill jag gärna använda till att säga någonting rent allmänt om situationen, innan jag kommer in på replikväxlingen. Men för att jag inte skall glömma bort det och för att det inte skall hänga i luften vill jag ändå till herr Wirtén säga, när han talar om finansministerns fullmakt att utan insyn sitta och hantera skatteeftergifter i fusioneringsfallen, att den rätten har i sedvanlig ordning underställts riksdagen, och det är en rätt som finansministern

utövar med riksdagens accept och godkännande. Hur finansministern sedan utnyttjar den rätten granskas årligen av konstitutionsutskottet, som vid något tillfälle tidigare hade vissa funderingar, vilka jag självfallet rättade mig efter. Sedermera har konstitutionsutskottet inte haft någon-ting att invända.

Mot denna bakgrund vore det onekligen klädsamt om herr Wirtén – jag skall förlåta honom därför att han är nybörjare som företrädare för sitt parti i de här debatterna – i fortsättningen var litet försiktigare i sin argumentation, när han slänger ut beskyllningar.

Om jag därefter skulle ge mig in på ett försök att redovisa litet grand av de allmänna synpunkterna, så kan jag säga att i den ständigt lika svåra sysslan att spå om framtidens utveckling står vi i dag sannolikt på något stadigare mark än då vi i december 1975 författade en finansplan som nu i dag, i mars månad, är föremål för riksdagens prövning. Således är den internationella uppgång som allmänt förväntas under 1976 klarare manifesterad. Den internationella expertisen räknar nu upp tillväxttakten med någon ytterligare procent utöver de ca 4 % som man har angivit som medeltal inom OECD-nationerna – jag talar om 1976. Men för vår egen del har vi sagt att det är för tidigt att göra förändringar i bedömningen just nu. En avstämning på den posten får i sedvanlig ordning ske när regeringen lämnar sin kompletteringsproposition i slutet av nästkommande månad.

Vad vi vet för dagen är emellertid att vi f. n. kan glädja oss åt en mycket hög ekonomisk aktivitet. Sysselsättningen är god – ja, den är överraskande god. Den enligt arbetskraftsundersökningen redovisade arbetslösheten på 1,8 % i februari månad i år är lägre och den sysselsatta arbetskraften – 4 050 000 – är högre än tidigare vid denna årstid under 1970-talet. Då innefattas också de konjunkturmässigt goda åren 1973, 1974 och 1975.

Som bekant har vi genom en klok politik – som i denna sin egenskap har blivit internationellt uppmärksammas – haft goda år i vårt land, mitt i en värld som har präglats av onda år. Min personliga blygsamhet förbjuder mig att apostrofera alla vänliga omdömen som gjorts om den svenske finansministern som en finansministrarnas stålman i internationellt sammanhang, och därför vill jag omedelbart säga att vi är många som har medverkat härtill, naturligtvis i första hand alla i produktionen involverade men på det politiska planet även den opposition som i våra Haguappgörelser i nationens intresse satte samförståndet före den politiska arrogansen och trätlystnaden. Jag behöver inte säga mer.

Jag vill gärna understryka den känsla av ansvar på det politiska området som vi med vissa beklagliga undantag har kunnat avläsa i den ekonomiska politikens hantering. Tvivelsutan har den haft en avgörande betydelse för den särpräglade utveckling vi har bakom oss och vilken, som jag nyss sade, skiljer oss så radikalt från den arbetslöshet och stagnation som präglat omvärlden under de senaste åren. Perspektivet i dag och framöver är något annorlunda. Vi kan sannolikt räkna med en konjunk-

turuppgång. Förmodligen kommer den att ha sina speciella och karaktäristiska inslag. Allt talar för att den blir relativt behärskad i sin uppgång. Det finns utanför vårt land en stor arbetskraftsreserv – som här har omvittnats uppgår den till 17 miljoner arbetslösa – som på sitt sätt garanterar att någon extra överansträngning eller löneinflation på grund av arbetskraftsbrist knappast är aktuell vid en internationell bedömning.

Vidare kan vi räkna med att de senaste årens inflation och bytesbalansbrist har satt spår efter sig, som naturligtvis kommer att prägla politiken i fortsättningen och som gör att man har anledning räkna med att statsledningarna ålägger sig ett visst mått av försiktighet i sin hantering av verksamheten. Allt detta talar sålunda för att världens industrinationer försöker stärka sin exportkapacitet och konkurrensförmåga för att åstadkomma balans i utrikeshandeln och förstärka en del svaga valutareserver.

I denna industriella kamp om världsmarknaden avgörs framgången av utvecklingen på kostnadssidan, det är jag fullt på det klara med. Och i detta ligger mer än det populära talet om lönerelationerna, som man så ofta för till torgs när man gör jämförelser om den internationella och relativa kostnadsutvecklingen. Där ligger i samma utsträckning frågan om skatteregler, utbildning, yrkesskicklighet, forskning, utvecklingsarbete, kreditpolitik och allt detta som har med näringslivet och företaget att skaffa.

Med åberopande av våra relativt sett höga löner har man ofta hävdad att vi ligger i underläge och att vi tappar marknad i det internationella varubytet. Men om vi tillfälligt under de senaste åren har förlorat några promille, så har det mera med strukturen i den svenska exporten att skaffa. Våra tunga exportprodukter – malm, massa, papper, trä, järn och stål – har under senare år mött en minskad efterfrågan. Lagersituationen hos oss ger ett uttryck för detta. Vi har med statsstöd byggt upp lagren. Lagersituationen i våra köparländer är den motsatta. Den torde nu vara sådan att en ökad efterfrågan blir påtagligt aktuell, och vi kan möta den genom att vi har valt att med statligt engagemang bygga upp den extra lagerhållningen. Det kan på ett avgörande sätt stärka vår situation och hjälpa oss att återta dessa förlorade promille när verksamheten och efterfrågan på nytt kommer i gång.

Effektiviteten och rationaliseringsgraden eller produktiviteten i det svenska näringslivet håller vid en internationell jämförelse en mycket hög klass. Ett exempel härpå är att vi i hård konkurrens med de stora nationerna ändå tagit hem ganska väsentliga entreprenader av s. k. nyckelfärdiga industrianläggningar. Det är, menar jag, en verifikation på att vi fortfarande har ett gott konkurrensläge.

I konkurrens med de stora nationerna i Europa tar vi också hem entreprenader på byggnadsverksamhetens område i andra länder. Det är engagemang som gäller åtskilliga hundratals miljoner kronor. Dessa kontrakt får vi naturligtvis inte för våra vackra ögons skull. Vi får dem därför att vi kan leverera en offert som från kvalitetssynpunkt och från

ekonomisk synpunkt är fördelaktigare än offerterna från andra nationer som har väsentligt lägre löner – det har också de nationer som gör dessa beställningar. Jag tror inte att våra byggnadsföretag med sådan framgång skulle ha kunnat penetrera marknaden i länderna i öster – Sovjet, Polen, Tjeckoslovakien – om inte vår produkt vore billigare och mera tilltalande kvalitativt än den slutprodukt vederbörande nation själv kan åstadkomma med sina egna insatser och ansträngningar.

Detta sker på ett område där de anställda i vårt land inte har särskilt låga löner utan snarare motsatsen. Det har väl jämnat ut sig under senare år, men de svenska byggnadsarbetarna är fortfarande bra betalda. Internationellt sett är de alldeles speciellt bra betalda. Det är vårt kunnande, vår effektivitet som här faller utslaget.

Men det betyder inte att vi kan föra vår lönepolitik oberoende av utvecklingen i vår omvärld – det är jag den siste att påstå. Sambandet med omvärlden finns alltid, och det ålägger oss nödvändiga restriktioner. Men hittills har vi med det högsta löneläget bland industrinationerna hållit vår ställning internationellt. Om inte den klyftan på ett avgörande sätt vidgas och förmeras bör vi också fortsättningsvis kunna vara konkurrenskraftiga.

Det i finansplanen angivna underskottet i vår bytesbalans för 1975 om 7,5 miljarder ser för dagen ut att kunna reduceras med 1 miljard eller 1,5 miljarder, varför prognosen att underskottet under 1976 skall stanna vid cirka 5 miljarder framstår som ganska realistisk. Detta är emellertid långt ifrån tillfredsställande. Vi är en nation som håller oss med en privatkonsumtion som utslagen per capita är högre än annorstädes i världen, och det är den trots de skatter som svenska folket betalar. Man kan inte ensidigt gnöla och gnälla över skattebelastningen. Man måste också konstatera vad som blir kvar till svenska folket efter det att skatten är betald.

Denna privatkonsumtion är emellertid inget riktigt uttryck för – det är jag beredd att erkänna – vad vi själva producerar utan till viss del ett resultat av att vi förbrukar andra nationers sparmedel. Vår stora utlandsupplåning under de tre åren 1974, 1975 och 1976 uppgår till den respektabla summan av ungefär 20 miljarder. Nu har den summan i och för sig inte äventyrat nationens solvens, då vi startade från ett utgångsläge där utlandsupplåningen var nästan obefintlig. En verifikation på vårt goda anseende som ekonomiskt sund nation är ju bl. a. att den svenska kronan fortfarande räknas som en av världens starkaste valutor – vid den ständigt löpande jämförelse som följer av vårt valutasamarbete inom den s. k. valutaormen får vi det verifierat varje gång.

För alla är det emellertid uppenbart att vi inte med bibehållet anscende ogenerat kan fortsätta att leva på andra nationers sparande och tillgångar. Detta tycks ha klarnat även för den politiska oppositionen, som för ungefär ett år sedan flitigt och högröstat uppmanade finansministern att ge sig ut och låna på utlandsmarknaden i väsentligt större utsträckning än vad han själv ansåg var lämpligt. Nu är det en egenskap hos er finans-

minister att han i liten utsträckning lyssnar på vad oppositionen säger, och i detta speciella fall var det mycket klokt. I dag säger ingen: "Låna mera, låna mera!" Tvärtom har dagens debatt givit klart uttryck åt att man börjar bli ängslig över den låneskuld som vi redan har dragit på oss.

Och jag förstår det. De nationer som har dragit för långtgående växlar på denna lånetrafik – vi har exempel på det – har en pinsam väg att vandra för att återställa förtroendet. Dessutom skapar en ständigt ökande ränteskuld särskilda problem i bytesbalansförsämrande riktning med åtföljande extra krav på exporten som då skall klara en rad olika uppgifter – att betala importen, att svara för det negativa turistsaldot, att klara den ökade u-hjälp som vi kommer att kosta på oss, att klara den kapitaltjänstskuld som vi också får dras med på grund av upplåningen. Med ett par miljarder i kapitaltjänstskuld kan vi nog vara ense om att vi måste inrikta oss på att dra ned denna ganska effektivt och att det i stort sett räcker med den utlandsupplåning vi f. n. har. Slutsatsen blir då ofrånkomligt att vi behöver reducera den nuvarande utlandsupplåningen och åstadkomma balans med omvärlden i vår egen ekonomi. Långtidsutredningen, som jag på den punkten gärna ställer mig bakom, har ansett att detta bör åstadkommas fram till 1980.

Hur skall det åstadkommas? Ja, vi måste se till att svensk industri kan utvecklas – därom är vi i stort sett eniga – och att den kan hålla sin ställning internationellt. Vad som skett och sker i vår medvetna stimulanspolitik – detta har refererats mycket utförligt i finansutskottets betänkande – är ett vittnesbörd om att regeringen förstår vad läget kräver. Det kloka beslut som togs här i riksdagen för att slussa över 1974 års goda vinster i näringslivet från konsumtion via utdelning till investering via fondavsättning kan vi nu avläsa resultatet av. Den kraftiga investeringsökning som vi har kunnat notera för svensk industri är en mycket förtrostsfull faktor i det hela. Den investeringsökningen höll vi uppe 1975. Vi håller den fortsättningsvis på den höga nivån, och vi har en chans att öka på den ytterligare en del. I en socialdemokratisk reservation har uppmärksamats att de svenska industriinvesteringarna från 1968 fram till i dag har ökat volymmässigt räknat med inte mindre än 50 %. Vi beräknar som sagt att kunna hålla industriinvesteringarna på den här höga nivån och att kunna öka dem ytterligare något. De fondmedel som släppts loss genom det kloka beslut vi fattade har initierat en investering på inte mindre än 6 miljarder. Det är 40 % av en årsinvestering för den svenska industrin. Det har vi haft nytta av under år 1975 och vi kommer att ha nytta av det under år 1976.

Parallellt med fondfrisläppningen har extra avskrivningar på maskininvesteringar och motsvarande bidrag för de mindre företagen genomförts. Lagerstödet och den generösa kreditpolitiken har medvetet inriktats just på industrins behov och har resulterat i en fortsatt hög aktivitet i näringslivet. Trots ofta framförda klagovisor om påtagliga svårigheter med finansieringen har den svenska industrin i dag en god likviditet.

Jag skulle i det här sammanhanget vilja understryka en synpunkt. Jag har haft svårt att finna logik och konsekvens i det allmänna resonemanget om industrins till ytterlighet besvärliga situation – likviditetsmässigt, konkurrensmässigt och när det gäller slagkraften över huvudet taget – om jag ser på den avtalsuppgörelse för 1975 som nu i efterhand har redovisats. Efter en central uppgörelse om i runt tal 13 % för det privata näringslivet har sedan företagen av egen drift vid de förbundsvisa och lokala förhandlingarna ökat på lönerna, så att vi nu kan avläsa ett slutresultat för löneutvecklingen på den delen av arbetsmarknaden på ungefär 18 %. Som en gammal fackföreningsman – jag räknar mig som en sådan – fick jag tidigt lära mig att där inget finns att ta har även kejsaren förlorat sin rätt. Under det gångna året har det med all tydlighet funnits en del att ta, och man har i samförstånd vid de lokala förhandlingarna delat ut det som finns att ta, och det är inte dåligt när man kan avläsa en 18-procentig lönehöjning.

På de här angivna premisserna har vi under det gångna året haft det negativa inslaget av en 10-procentig prisstegring. Den är inte anmärkningsvärd sett i det internationella perspektivet, men den är naturligtvis som vi alla ser det för hög. Vi kan säkerligen inte leva med den prisstegringstakten framöver. Omvärlden tar nu ned sin inflation, i regel med ganska brutala medel. Jag syftar på den internationellt höga arbetslösheten. Mot våra 1,6 % arbetslösa har omvärlden mellan 5 och upp till 10 à 12 % arbetslösa. Var och en förstår vad det innebär av tragedi för de människor som drabbas. Naturligtvis verkar denna hårda medicin. En arbetslös måste naturligtvis minska sin konsumtion. Framför allt är det intressant att konstatera att han i denna situation blir rädd om de slantar han till äventyrs kan ha.

I den ekonomiska situation som uppstår i sådana fall finns det naturligtvis inga möjligheter att höja löner och priser. Man räknar internationellt med att ta ned prisstegringen till 7 à 8 % under 1976 och att framöver fortsätta ytterligare nedåt. Jag är säker på att vi i eget väl-förstått intresse inte kan hålla oss med en högre inflation. Jag har tillåtit mig förutskicka att vi kommer att hålla oss till en prisstegring på maximalt 8 % under 1976. Jag ser det som ett ultimativt krav. Den uppgiften blir naturligtvis svårare för oss, eftersom vi – till skillnad från borgerligt styrda nationer och tyvärr även till skillnad från en och annan nation med starkt inslag från arbetarrörelsen i regeringen – vägrar att ta arbetslösheten som regulator i kampen mot inflationen.

Men vi har på denna punkt en alldeles speciell uppfattning. Vi skall nå detta mål och ta ner prisstegringen utan att använda den hårda medicin som tillämpas i vår omvärld. Detta betyder naturligtvis rätt mycket av argumentation och resonemang för att på övertygelsens väg vinna gehör härför i vår demokrati och göra detta med bibehållen sysselsättning.

Jag tror emellertid att vi har chansen. 1976 års löneavtal ligger på en mer modererad nivå än 1975 års. Kompletterat med den skattesänkning som Haga II innebär gives garantier för en godtagbar standardhöjning

för svenska folket också under 1976. I finansplanen har vi talat om en real förbättring på 3 % av den privata konsumtionen eller låt mig säga standardhöjningen.

Naturligtvis kan det föreligga risk för en viss fartblindhet efter fjolårets på många håll exceptionellt starka lönepåslag och allmänna inflationsaktivitet. En upprepning här betyder emellertid bara att vi ökar på inflationen onödigt med några extra procent, försämrar vår internationella exportchans och därmed naturligtvis också ställer än svårare uppgifter för oss när det gäller att hantera den fulla sysselsättningen.

Vi har en svår balansgång framför oss. Ger vi oss hän i en överbudstävlan slår den tillbaka. Försöker vi att även med plausibla motiveringar öka vår efterfrågan utöver resurstillgången, är också det en kort stund av tillfredsställelse som bär mycket surt efter sig. Takten i efterfrågan och i efterfrågestimulansen kommer vi nu att se till att vi tillämpar på de olika områdena så att den anpassas till utvecklingen men inte så att vi går utöver vad de egentliga resurserna motiverar.

Vi kan inte heller – där har jag en fråga från finansutskottets majoritet definitivt avvikande mening – i dag sätta oss ned och säga, framför allt inte mot bakgrund av de senaste arbetslöshetsräkningarna, att det just nu är riktigt att slå på ännu hårdare i stimulansen än det mycket omfattande stimulanspaket som vi redan har satt i verkställighet. Det är lämpligt – det har finansutskottets reservanter understrukit – att man här lugnar sig tills man får det senaste statistiska underlaget för bedömningarna. Det statistiska underlaget har vi när vi serverar kompletteringspropositionen inför riksdagen. Den debatten kommer att föras i maj månad. Då är det riktigt att få göra den mer avslutande omprövningen.

I den förda debatten har det funnits åtskilligt av intresse. Detta är vad jag inledningsvis har velat säga om den mer allmänna bakgrunden såsom regeringen ser på ekonomin just nu. Ingen av oss har kunnat undgå att med ett visst mått av beundran iaktta just herr Bohmans enorma arbetskapacitet i tal och skrift under de senaste månaderna. Han har bl. a. tagit upp frågan om överbuden. Han har framhållit hur mycket bättre det skulle vara i vår nation, om man hade lyssnat mer på hans och moderata samlingspartiets ekonomiska program i stället för att regera efter de riktlinjer som f. n. tillämpas. Detta måste väl logiskt innebära – om herr Bohman tror på vad han säger – att han menar att han skulle kunna sköta hanteringen väsentligt mycket bättre än beslutsfattarna har gjort hittills – följaktligen inte bara exklusivt regeringspartiet, eftersom det har haft anslutning också av andra partier i riksdagen.

Eftersom vi nu har en internationell verifikation på att vi i det här landet har lyckats bättre än man gjort i andra länder, så har herr Bohman, när han sätter betyg på sig själv, inte bara placerat sig väsentligt högre än regeringen och mittenpartierna, utan han sätter sig själv ännu mycket högre än alla de regeringar som hanterar ekonomin i den industrialiserade delen av vår omvärld. Ett något mera blygsamt framträdande skulle na-

turligtvis inte misspryda, och det skulle jag i all stillsamhet vilja råda herr Bohman till i fortsättningen. Det är möjligt att herr Bohman någon gång – men jag tror att det ligger väldigt långt fram i tiden, och det kan ju hända att herr Bohman börjar bli litet för gammal då – skulle få chansen att praktisera alla sina goda idéer, och det kunde vara intressant att se vad det leder till. Därmed har jag inte sagt att jag skulle vara beredd att frivilligt ge herr Bohman dessa förutsättningar. Men en man med denna begåvning bör kunna användas på andra områden – det är ju inte nödvändigt att han ägnar sig åt politiken.

Herr Bohman säger vidare: Vi måste satsa på en politik som effektivt utnyttjar våra tillgångar. Som ett allmänt tal låter det där förtvivlat bra, men jag har en medfödd benägenhet att vilja dissekera sådana här allmänna uttalanden, och då frågar jag mig: Vad är det som vi bättre skall utnyttja? Är det arbetskraften?

Internationellt sett ligger vi i ett absolut bottenläge när det gäller arbetslösheten. Vi ligger i ett definitivt toppläge när det gäller sysselsättningen med hänsyn till den arbetskraftsresurs som vi har i vårt land jämfört med motsvarande resurs i andra länder. Jag kan nog säga att i stor utsträckning har de senaste årens arbetsmarknadspolitik inte präglats av ansträngningar att med olika stimulansåtgärder se till att det står arbete till förfogande för vad man ibland kallar A-laget inom den svenska arbetsmarknaden. Tvärtom har nog den statliga arbetsmarknadspolitikerna i enormt stor utsträckning – och det är en fin ambition – inriktats på att skaffa fram arbetsmöjligheter för människor som i tävlingen på den allmänna arbetsmarknaden har vissa svårigheter att bli placerade. Det kan vara personer utan yrkesutbildning, det kan vara äldre och i viss mån handikappade och som har vissa besvärligheter att komma in på arbetsmarknaden. Där har vi nog gjort större insatser än någon annan nation, och det är detta som är förklaringen till att vi är så långt nere i fråga om arbetslöshetstalen och så högt uppe när det är fråga om sysselsättningen.

Det är möjligt att vi med en energisk och ambitiös politik på det här området – och den kommer vi att ha – kan fortsätta att ytterligare pressa de här talen nedåt resp. uppåt. Men jag tror inte att det finns några enorma outnyttjade resurser att ta till vara, detta trots herr Åslings ideliga tal om de 400 000 nya jobben, som dessutom skall skaffas fram utan att man har något intresse för att skapa förutsättningar i fråga om energi, något som ju är av vital betydelse när det gäller att ge människor arbete.

Vad är det som är outnyttjat på kapitalsidan, herr Bohman? Vi har i dag ett högt sparande och en god kapitalbildning i vårt land. Hushållssparandet är tre gånger högre än det var för fyra år sedan, och vi har genom en medveten räntepolitik styrt över en del av den korta marknadens likviditet till den långa kapitalmarknaden. Vi har utnyttjat vår egen kapitalbildning i den utsträckning som det går att utnyttja den, och vi har förstärkt den genom en upplåning utomlands. Jag tror inte att vi har så stora reserver att ta till där. Det är klart att vi kan fortsätta

att satsa på tekniken och på forskningen. Vi satsar varje år påslag av avgörande betydelse för att bygga ut dessa aktiviteter. Vi har ett enormt arbete för att förbättra yrkeskunnigheten, som ju är en faktor som kommer att spela en allt större roll i framtidens arbetsmarknad. Vad är det som är outnyttjat, om man nu inte bara ägnar sig åt talet om att vi skall driva en politik som effektivare utnyttjar våra möjligheter och våra resurser?

Jag skall efter den här lilla utflykten till herr Bohman – han får ju chansen att komma tillbaka, och jag hoppas få ett givande meningsutbyte med honom litet längre fram i debatten – ett ögonblick stanna vid dem som har haft ordet i talarstolen här i dag. Jag skall börja precis i den ordning som de har talat, så att ingen kan känna sig förorättad.

Herr Burenstam Linder började med att tala om att standardhöjningen beror på att vi har ökat utlandsupplåningen ogenerat. Herr Burenstam Linder har t. o. m. räknat ut att det rörde sig om 10 000 kr. per huvud. Ja, jag sade nyss här att om någon har uppmanat finansministern att öka på den där utlandsupplåningen – om jag går tillbaka ett år i tiden – så var det bl. a. herr Burenstam Linder eller herr Bohman, det var i varje fall moderata samlingspartiet.

”Vi har hemmalagade prisstegringar och enorma lönekostnader.” Det uttalandet har jag berört i inledningen till mitt anförande. Det träffades en uppgörelse. Företagen bedömde sin egen betalningsförmåga så god att de kunde lägga på 5, 6 % extra, och det gjorde de. Är det så att herr Burenstam Linder ogillar detta, får han gå ut och föra den propagandan bland sina företagare. Herr Burenstam Linder kan möjligen också vända sig direkt till, skall vi säga Svenska arbetsgivareföreningen, som borde ha viss möjlighet att tala med sina medlemmar, om föreningen tycker att löneutvecklingen har gått ur styr.

Vi har för hög konsumtion, säger herr Burenstam Linder, och felet var att vi inte sänkte omsättningsskatten i fjol.

Jag gjorde faktiskt ett försök att få sammanhang i detta resonemang, men jag gav upp tämligen snabbt. Jag tror inte någon som lyssnade i kammaren fick sammanhang i dessa påståenden – som är karakteristiska för herr Burenstam Linder, därför att han är så full av ambitioner. Han skall säga så mycket i ett inlägg på så många områden, och då blir det gärna sådana här motsättningar i argumenteringen.

Just den här kritiken mot regeringen och dess finansminister för att han inte har hållit igen mer på utlandsupplåningen mot bakgrunden av vad som hänt är ju ett helt oförklarligt sätt att attackera regeringen och mig på. Det skulle kunna bero på att herr Burenstam Linder är ovanligt glömsk. Det tror jag inte. Är det då ett slags konspirationsteori som ligger bakom – att man det ena året skall ge dåliga råd för att det andra året få tillfälle att skälla på den som till äventyrs skulle ha följt råden – eller vad finns det för förklaring till det här underliga sättet att argumentera?

Herr Burenstam Linder kräver återgång till ett maximalt uttag av so-

cialavgifter på 7,5 basbelopp. Jag är medveten om att det i vissa marginaler fick oönskade effekter när vi slopade taket, och det pågår f. n. i finansdepartementet en tankeverksamhet för att se om man kan fila av just de marginaleffekterna. Men att direkt gå ned till 7,5 och återföra uttaget till det gamla är detsamma som ett inkomstbortfall på 1 200 eller 1 300 milj. kr., och det ser jag inte ligga inom möjligheternas gräns, om man betraktar budgetpolitiken som ett element i den allmänna ekonomiska politiken och ser den i dess konjunkturperspektiv.

Fjärde AP-fonden, säger herr Burenstam Linder, skall man naturligtvis akta sig för. Och om jag inte fattade herr Burenstam Linder fel menar han att han och hans partivänner definitivt kommer att här i riksdagen rösta emot en ändring av reglementet. Det skall bli spännande att se om man är konsekvent där ända till slutet eller om det är en uppfattning som man har i initialskedet av voteringen för att sedan i slutskedet acceptera att fjärde AP-fonden blir förstärkt med 500 milj. kr. Vi skall hålla herr Burenstam Linder och hans partivänner under noggrann uppsikt i den här utvecklingen. Den kan ha sitt intresse.

Men när sedan herr Burenstam Linder kom fram till att den fjärde fonden höjer börskurserna och att det inte blir mer pengar till företagen om man köper aktier på börsen är det väl, med förlov sagt, litet snabbt argumenterat. Fjärde fonden går inte in på det sättet i sin dagliga köpverksamhet att den stör börsutvecklingen. Det har den inte gjort hittills och det kommer den inte att göra i fortsättningen heller. Även om den köper sina aktieposter på börsen skall vederbörande företag, förr eller senare, ha ett behov av att nyemittera. Och då får fonden vara med och skjuta till nytt kapital till de företagen via nyemissionerna. Man får inte glömma bort en sådan sak – för därmed har man inte tänkt på vad det är man talar om när man säger att börsen initierar friskt driftkapital. – Ja, företagen kan gå ut till sina aktieägare och säga: Vi vill ha mer pengar av er via nyemission. Sitter då fjärde fonden som aktieägare är det självfallet att den bisträcker i det avseendet. Det har den gjort hittills och det gör den i fortsättningen. Här får väl herr Burenstam Linder ändå korrigera sin argumentering.

Socialdemokratin smysocialiserar näringslivet, säger herr Burenstam Linder, och sedan nämner han Stålverk 80. Detta tas upp med ännu större emfas av herr Wirtén. Jag tror att jag spar den här repliken till herr Wirtén, eftersom han gav sig ut på mycket tunn is i sin argumentation. När herr Burenstam Linder talade om det gjorde han det mer en passant.

Jag vill ändå säga att den här smysocialiseringen av näringslivet tar sig bl. a. det uttrycket att när den svenska varvsindustrin, som är underkastad världsmarknadens hårda skiftningar och kastningar, står i den situationen att den inte har möjlighet att klara sig själv och inte kan falla tillbaka på något slags privat näringsliv och privata kapitalintressen och det rör sig om direkt och indirekt bortåt 50 000 anställda – då är staten tvingad att smysocialisera. Jag skulle vilja råda herr Burenstam

Linder: Håll det där talet utanför Götaverken eller Eriksberg för varvsarbetarna och utjut er galla över den smygsocialisering som regeringen har presterat, när den gick in för att rädda en industri som ändå i det långa loppet har möjligheter att hävda sig därför att den internationellt sett är av hög standard. Det kommer ändå trots allt att byggas båtar i det här landet och i andra länder även i fortsättningen. Men det privata kapitalet är inte berett att springa in nu. Då fanns det ingenting annat än staten som kunde gå in.

Varför möter vi just i dag ett alldeles påtagligt intresse från den svenska stålindustrin för att börja en diskussion med staten? Ja, det är inte därför att dess verksamhet går med pukor och trumpeter utan därför att man efter – jag kan gärna säga det – lysande år 1973 och 1974 nu ser framför sig vissa besvärligheter som skapar oro. Då kommer man till staten och säger: Skall vi inte kunna resonera om ett samarbete eller t. o. m. om ett delägarskap?

Vad gäller smygsocialiseringen vill jag säga till herr Burenstam Linder: Försök övertyga den svenska stålindustrin om detta resonemang! Där är man nu inställd på att för att klara sin mycket etablerade sysselsättningsbefrämjande industri, där många enskilda personer satt in sina pengar i aktierna, börja resonera med staten. Det är mycket möjligt att man ser sin chans att leva vidare just i ett sådant resonemang.

Vi satt för en tid sedan och diskuterade med textilindustrins och beklädnadsindustrins företrädare, och jag kan försäkra herr Burenstam Linder att de inte var rädda för staten. Skoindustrins företrädare är inte heller rädda för staten.

Detta är en vardagsfråga – vi ställs inför den dagligen och stundligen. Vi lever i en värld där näringslivet har besvärligheter och där företagens hopklappning – om jag får använda det uttrycket – innebär tragedier för tusentals människor. Ingen ansvarig regering kan sitta med händerna i kors och säga: Vi ger oss inte in i detta, eftersom våra åtgärder får en karaktär av socialisering, smygsocialisering eller vad herr Burenstam Linder nu vill kalla det för.

”Sänk skatten, spara på utgifterna!” har jag antecknat som ett av de visdomsord som föll från herr Burenstam Linders mun. Ja, i budgetfrågorna är ni sannerligen inte så pigga att spara på utgifterna. Ni är pigga på att sänka skatten verbalt, men ni är sannerligen inte intresserade av att se på sammanhanget mellan skatteinkomster och budgetutgifter. När det gäller budgetutgifterna bjuder ni över ogenerat.

Eftersom jag fått ett personligt, intressant brev av herr Bohman, där han protesterar mot den debatt vi förde här för en tid sedan, och eftersom han säkerligen kommer tillbaka till det, skall jag spara kommentaren till detta för att göra herr Bohman glad. Då kan jag få ett färskt inlägg från honom sedan vi klarat av den inledande debatten.

Sedan kommer jag tillbaka till att vi i hela debatten om skatternas omänskliga börda på det svenska folket ändå inte skall glömma bort att detta folk håller sig med en personlig konsumtion sedan skatten är

betald som, per huvud, är väsentligt bättre än vad man hittar annorstädes i vår värld.

Herr Sträng, säger herr Burenstam Linder – och det var kanske det mest fenomenala i hela hans argumentering – spekulerar i inflation och beräknar skatterna och följaktligen inkomsterna till statskassan på de premisserna att vi har en ständigt fortgående inflation. Där har herr Burenstam Linder en annan uppfattning. Han tycker att vi skall ordna problemet genom att indexreglera skatterna. Jag utgår från att herr Burenstam Linder också har en annan uppfattning i bedömningarna av inflationen i framtiden – om vi nu skall använda uttrycket "inflation" när det gäller den framtida utvecklingen. Herr Burenstam Linder vill inte ha någon inflation. Men om han får regera och befria detta land, bland alla andra länder, från inflationen, vad i Herrans namn skall han då ha en indexreglering av skatterna till? Det är ju den logiska frågan.

Jag skall fortsätta att bemöta herrarna något så när i tur och ordning.

Herr Hermansson tog upp diskussionen om den kapitalistiska statens konsekvenser för medborgarna och menade att han har lösningen i ett annat statssystem. De kapitalistiska länderna har misslyckats med sysselsättningen. Vi upplever kapitalismens likgiltighet här. Jag kan ge honom delvis rätt i detta, när jag ser på hur omvärlden har varit under de senare åren, men påståendet är felaktigt när det gäller vårt land eller ett av våra nordiska broderländer. Både Norge och Sverige – arbetarstyrda – har ju skött den här politiken så att de beskyllningar som herr Hermansson riktar mot kapitalistiska länder får vara beskyllningar utåt men inte mot den egna nationen. Det är således inte bara vitt eller svart i den här skalan, utan där finns det också andra färger. När vi ser på samhällssystemen som sådana är det – om jag nu skall tala enbart i vitt och svart – kapitalismen mot kommunismen. Men kan vi åvågbringa och dana ett samhälle som ger demokrati och frihet, sysselsättning, facklig självständighet och politisk frihet i de olika partierna, i förening med en jämn och god sysselsättning – vilket jag menar att vi har lyckats med – är det klart att det samhället är oändligt överlägset de andra samhällssystem som herr Hermansson dels klandrar, dels – om än inte så utsagt – sluter upp bakom.

Herr Hermansson har gjort upp ett program, där han skisserat kraven i en lista, angiven på s. 12 i finansutskottets betänkande. Jag skall kommentera det.

Ingrepp mot monopolistisk prissättning. Vi gör de ingrepp som är möjliga. Vi har den verksamheten under utredning och kommer att fortsätta med den observationen.

Ingrepp mot märkesvaruraseri och fördyrande reklamjippon. Här har vi den gamla diskussionen igen. Jag var ju den som i min egenskap av finansminister införde en annonsskatt i det här landet. Det ställdes till mycket väsen, och vi hade en intressant diskussion om huruvida annonsskatten skulle bli ett hinder för den ekonomiska utvecklingen och hindra nya varor från att bli presenterade, och huruvida den skulle

vara ett ingrepp i den personliga konsumentens frihet att välja. Om detta hade vi djupgående principiella diskussioner.

Den där annonsskatten har vi f. n. Jag har knappast funnit det angeläget att förnya den debatten, men jag vill inte heller utesluta att det kan ligga en del i vad herr Hermansson säger. Man kan ju litet till mans bli irriterad när man öppnar en daglig Stockholmstidning och med lupp och lykta måste leta efter någon text därför att sidorna uppifrån och ända ner är fulla med enorma annonser som kostar enorma pengar.

Slut på gåvopolitiken till företagen, säger herr Hermansson. Vi för inte någon gåvopolitik gentemot företagen, utan vi driver en företagspolitik i de anställdas intresse för att den vägen garantera en fortsatt god sysselsättning.

Åtgärder mot markspekulation. Om inte herr Hermansson blundat – och det har han väl inte – har han ju kunnat läsa ideliga förslag från regeringssidan i den riktningen.

Hysesstoppet har vi i samförstånd i den här riksdagen upplöst, men vi har det i sak kvar genom en bruksvärdeprincip, där hyrorna fixeras och kontrolleras av den kostnad som de allmännyttiga företagen behöver ta ut för att kunna driva en sund fastighetspolitik. Dessa företag drivs, såsom herr Hermansson vet, utan vinstsyfte.

Lågräntepolitik är en fråga som man kan ha önskemål om. Vi har väl kommit dithän att räntepolitiken inom ramen för kredit- och penningpolitik och inom ramen för den allmänna ekonomiska politiken har sin funktion att fylla. Problemet är inte så enkelt att man bara kan säga: Nu skall den posten ligga stilla! Vi har en ekonomisk politik som måste vara rörlig för att möta olika infallsvinklar.

Det här prisstoppet som herr Hermansson talar om och slopad mervärdeskatt på mat – allt detta har jag flera gånger tidigare berört. Kan man avläsa – och det kan vi ju göra – att företag som sannerligen inte har något intresse av att skinna konsumenterna ändå på grund av råvaruprisstegringar och lönestegringar måste höja priserna, då får man acceptera detta. Inom priskontrollen gör man vid varje tillfälle noggranna undersökningar av vad man skall kunna släppa fram i fråga om prishöjningar och vad man skall säga nej till. Där det har funnits ofrånkomliga motiv för att släppa fram prishöjningen, där har den blivit framsläppt. Herr Hermansson kan väl inte inbilla sig – han är för intelligent för att tro på vad han säger – att man skall kunna driva den ekonomiska politiken med något slags kritstreck och säga: Allting annat får gå upp, råvarupriser får höjas, distributionskostnader får höjas, löner får höjas, men priserna skall ligga stilla. Herr Hermansson kan ju prova det systemet i sin egen tidning, som också är underkastad de här ofrånkomliga lagarna. Och om han inte vill utmana löjet, bör han i fortsättningen vara litet försiktigare i sina bestämda uttalanden.

Herr Hermansson gillar inte heller fjärde fonden, och den rätten må han väl ha. Men på den punkten är herr Hermansson inte i kontakt med vad den här kammaren anser och inte heller i kontakt med vad

den svenska fackföreningsrörelsen anser. Kom ihåg att idén med den fjärde fonden emanerar från svensk fackföreningsrörelse, som väckte tankarna på den och utformade kravet på den; detta manifesterades sedermera i en proposition från regeringen.

Jag är nu framme vid herr Åsling; jag har en känsla av att jag har fem minuter kvar, och jag skall försöka klara av resonemanget på den tiden. Herr Åsling förvånade mig i viss mån när han sade: Vi behöver inte överdriva det underskott vi lever med i fråga om bytesbalansen. Jag ger honom rätt så långt att jag säger, att hitintills har vi inte dragit på oss värre underskott än vad vi har möjlighet att korrigeras, men jag skulle vilja råda herr Åsling att närmare studera de nationer som har nonchalerat underskottet i bytesbalansen och som nu upplever det utomordentligt hårda återställandet av balansen i form av en arbetslöshet, en internationell missaktning när det gäller den egna nationens soliditet och en svårighet att fortsätta att låna helt enkelt därför att de har förbrukat sitt internationella anseende.

Herr Åsling uppehöll sig i allt väsentligt vid sysselsättningen och de 400 000 nya jobben. Jag måste nog bekänna att jag aldrig riktigt har förstått vad det är för mening med att gå ut och bestämma några slags storheter i absoluta tal, om det nu skall vara 125 000 eller 260 000 eller 300 000 eller 400 000 jobb. Arbetsmarknaden är inte en sådan marknad som inordnar sig efter denna programmering på 200 000, 300 000 eller 400 000 nya jobb. Det finns bara ett praktiskt sätt att attackera den här frågan, och det är att man sätter in samhällets alla ansträngningar för att ta hand om de människor som saknar arbete och försöker ge dem arbete.

Den mycket teoretiska tanken att man skall ha samma sysselsättnings-täthet i alla regioner som man har i Stockholm eller i Jönköpings län är omöjlig. Jönköpings län är traditionellt ett intensivt företagarlän. Sven Ekström har ställt frågan: Kan vi räkna med att vartenda län får samma företagartäthet som Jönköpings län? Naturligtvis inte, såvida vi inte tar på oss något sekel framöver och räknar med att det då skall gå.

Men nu har ju herr Åsling bestämt sig för att det här, om jag minns rätt, skall vara avklarat 1980.

Man kan inte heller ta Stockholms stad som utgångspunkt. Vi kan ju inte i varenda region etablera de administrativa centra, de bankcentra, de övriga merkantila centra som naturligen samlar sig i Stockholm och sedan anpassa dem och applicera dem på varenda region. Varje människa förstår ju att detta är att ta sig vatten över huvudet. Därför är hela det här resonemanget, som herr Åsling så energiskt driver, ingenting annat än ett försök att fånga politiska poänger därför att det är populärt om man kan säga att vi vill ha så mycket arbete som möjligt. Men kan verkligen herr Åsling anklaga något parti i den här kammaren för att inte vilja ha full sysselsättning, för att inte vilja att Sveriges medborgare skall ha arbete? När vi går emot den här enkla argumenteringen är det ju därför att den inte passar in i den verklighet vi har att hantera.

Inom ramen för de praktiska möjligheterna skall vi göra allt som kan göras – det är det enkla arbetsprogrammet. Arbete är en fråga om industriell utveckling och expansion, och det är en fråga om offentlig utveckling och expansion. Men vad herr Åsling ständigt glömmer när han sätter upp sitt, som han tror, stimulerande program med de 400 000 nya arbetstillfällena, är de helt naturliga svårigheterna och framför allt kostnaderna.

Jag hade möjlighet bara för någon vecka sedan att avlyssna sakkunniga landstingsmäns uppfattning om vad det kostar att realisera deras långvårdsprogram, som de anser vara tämligen ofrånkomligt. Det är för de närmaste fyra fem åren fråga om en höjning av landstingsskatten med 3:50, om jag skall tro deras egna besked. Primärkommunerna har gjort liknande långtidsundersökningar med ungefär samma sorgliga resultat.

Om man således diskuterar den här frågan, är det ju ändå rimligt att göra det i samband med vad det kostar. För att inte ställa svenska folket inför en alldeles överraskande och omöjlig situation är det hederligt att också tala om vad det kostar på den primärkommunala skattesidan och den landstingskommunala skattesidan och i fråga om den statliga kostnadsutvecklingen.

Det är klart att det vore frestande att fråga herr Åsling, när han nu har fastnat för dessa 400 000 arbetstillfällen, om han själv har kostat på sig någon detaljanalys, om han har något så att säga mer vederhäftigt material att lägga i botten, eftersom han går ut och säljer de 400 000 så fort han hinner. Han kan ju göra en sådan analys på områden som ligger honom nära. Hur många nyanställda kommer Sveriges mejeriers riksförbund att kunna garantera, om de skall ta sin del av dessa 400 000? Hur många nyanställda skall Sveriges slakteriförbund garantera? Hur många nyanställda skall skogsägarföreningarna garantera inom ramen för den begränsning av råvaran som vi har? Det kanske vore rätt hälsosamt för herr Åsling att sätta sig ned och dissekera detta avsnitt av svenskt näringsliv för att få ett mera realistiskt grepp på det här så allmänt utfärdade engagemanget.

Jag kommer slutligen, herr talman, till herr Wirtén. Han började sitt inlägg med att säga att en statistisk undersökning ger vid handen att svenska folket, när man ställer frågan, ser fasligt dystert på den framtida utvecklingen för nationen. Ja, herr Wirtén, det är ett utslag av den mycket flitiga propagandan och den ordets makt över tanken som ofta griper människorna. Men herr Wirtén som den ordningsamme man han är – även om han kamouflerade det i det här inlägget – läste förmodligen vidare i statistiken. Då kom han underfund med att om han frågade precis samma personer, hur de trodde att det skulle gå för dem själva under det närmaste året, så var det ett flertal som sade: Jag får det lika bra eller jag får det bättre. Det var ett mindretal som trodde att de skulle få det sämre. Statistik skall man alltså läsa med den försiktighet som denna vetenskap kräver.

Jag har ju bemött åtskilligt av vad herr Wirtén tog upp. Men när

jag inte vill vara med om att så här omedelbart springa ut och ösa på med ytterligare stimulanser över hela den rad av stimulanser vi f. n. lever med, så är det uteslutande av försiktighetsskäl. Vi behöver inte göra det i dag – vi får säkrare underlag om vi lugnar oss ett tag och tar in den statistik som då kommer. Och det finns en risk, om man i en uppgående konjunktur placerar sig i det läget, att restriktioner och bromsar behöver sättas in onödigt hårt för att återställa en rimlig balans i samhällsekonomin.

Sedan är det klart att när det gäller all sådan här stimulans blir det i sista hand fråga om vad man skall satsa av skattebetalarnas medel och vilka risker man skall ta i den statliga upplåningen. Är man inställd på att vara försiktig med skattebetalarnas medel, så är det en synpunkt som ligger i bakgrunden. Är man inställd på att det finns andra låneintressen än statens, så kräver det också en viss försiktighet vid bedömningen.

Fjärde AP-fonden, säger herr Wirtén, är ett uttryck för regeringens ambitioner att styra och ställa och för önskan om maktkoncentration, och det gäller hjälpen till de stora. Varifrån han har fått det sista vet jag nu inte. Fjärde AP-fonden hanteras ju av en representativ församling med folk som företräder fackföreningsrörelsens medlemmar, Svenska arbetsgivareföreningens medlemmar och andra människor med insikter i näringslivet. Att de skulle kunna beskyllas för att hantera frågorna så galet som herr Wirtén vill göra gällande när han drar sina slutsatser är något som jag på det bestämdaste protesterar mot.

Fjärde AP-fonden är väl inte farligare inom den här verksamheten än vilka andra som helst som har pengar i handen och beslutar sig för att gå in i verksamheten. Fjärde AP-fonden har den fördelen framför den enskilde som opererar i denna verksamhet att den står under riksdagens och allmänhetens kontroll. Det presenteras årligen en mycket utförlig berättelse som redovisar var fjärde AP-fonden har sina placeringar och hur fonden har hanterat sin verksamhet under det gångna året. Vilken privatkapitalist gör den redovisningen annat än till taxeringsmyndigheten? Och hos taxeringsmyndigheten är den ju, som den väl också i rimlighetens namn skall vara, tämligen konfidentiell.

Fagerstafallet är intressant. Det är möjligt att fjärde AP-fonden skall ut och lägga sig ombord med ett visst ägande och intresse i Fagersta. Det finns ett alternativ – om jag inte minns fel är det fyra ungdomar som av någon underlig anledning är ute och spekulerar på marknaden som skulle vara alternativet. Jag föredrar alldeles odisputabelt att fjärde AP-fonden tar hand om den del av ägandet som det är fråga om. Och går ni ut och frågar de anställda vid Fagersta, går ni ut på det verkstadsgolv som någon har talat om här, så är det inget tvivel om vilken reaktionen blir.

Herr Wirtén säger att vi accepterar de 5 procenten i fjärde AP-fonden. Det är klart att vi får vara nöjda med litet. Men detta är ju ett enormt framsteg i förhållande till den första reaktionen från folkpartiets sida,

när fjärde AP-fonden presenterades för en del år sedan. Fortsätter man i den takten blir det väl inte så särdeles stora skiljaktigheter oss emellan i fortsättningen. Men det är ju rätt orimligt att gå in med en sådan här klantig – jag använder det uttrycket – bestämmelse att 5 % får du ha, men du får inte ha 6 % och inte 6,5. Herr Ekström sade för en stund sedan att det kan bli fråga om riktade emissioner när ett litet företag behöver en förstärkning och den endast kan ges från fjärde AP-fonden. Skall man då vara förhindrad att förfara på det sättet, när ju ändå fjärde fonden med sina medel arbetar också bland småföretagen?

Slutligen vill jag också säga några ord om Stålverk 80, även om den debatten inte skall föras i dag. Stålverk 80 var, sade herr Wirtén, ballongen som sprack. Jag tror emellertid att herr Wirtén skulle vinna på att vara betydligt försiktigare i denna debatt, möjligen också i debatter i allmänhet. Man bör veta vad man talar om, innan man är färdig med sina fördömanden och innan man fäller så hårda omdömen som herr Wirtén gjorde. Han vet inte ett dugg om dagens situation för Stålverk 80, han vet inte det minsta om de ändrade förutsättningarna, och han vet inte ett dugg om vad en kommande proposition kommer att innehålla. Men herr Wirtén är ändå färdig att springa ut, jag höll på att säga som en nyfödd TV 2-journalist, med miken i hand och fråga: Vad tycker du om att man skär ned företaget till hälften? Tacka attan för att vederbörande inte tycker om det!

Nej, jag tycker att en riksdagsman i rimlighetens namn borde moderera sina inlägg litet bättre. Många beskäftiga förståsiggpåare har under de senaste dagarna skyndat fram, fulla upp till tonsillerna av indignation och alla talande om saker som de inte vet ett dugg om. Kan man inte i stället vänta till dess man vet litet och föra debatten då? Debatten blir riktigare på det sättet, och då kommer den också att hedra herr Wirtén på ett helt annat sätt än den debatt som han har fört här i dag.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar det sista som finansministern sade om Stålverk 80 är det egentligen mycket anmärkningsvärt att han avböjer att ta upp en diskussion om stålverket. Det måste innebära att kravet på att ett bättre beslutsunderlag omedelbart läggs på kammarens bord blir allt starkare. Den diskussion som kammarens ledamöter i dag bevittnar utanför kammaren kan ju inte undgå att påverka den diskussion som förs här, i synnerhet som Stålverk 80 i hög grad berör dispositionerna av våra kapitalresurser.

Sedan polemiserade finansministern mot vad jag tidigare sade, att man inte skall överdriva betydelsen av ett bytesbalansunderskott som vi har tvingats notera i vår ekonomi under senare år. Finansministern hänvisade där till den belastning som vissa andra nationer har råkat ut för. Det

var väl ett missöde att finansministern då kom att karakterisera regeringarna i Västtyskland och England som *borgerliga*, men om man ser på den engelska regeringen framstår det väl ganska klart att den har ett väsentligt annat utgångsläge i ekonomin och när det gäller exportindustrins förutsättningar än vi har här i Sverige. Och mot bakgrund av den svenska exportindustrins förutsättningar menar jag att man bör kunna kosta på sig det omdömet att inte överdriva underskottets betydelse och känna sig handlingsförlamad av det, sett från sysselsättnings-synpunkt.

Man skall också redovisa kostnaderna för en höjd sysselsättning, sade finansministern, men där är det väl en näraliggande slutsats att en för låg sysselsättning kräver större resurser och ger mindre intäkter och därmed också nödvändiggör högre skatter. I och för sig är alltså en hög sysselsättning det bästa botemedlet, den bästa spårren, mot ett alltför högt skatteretryck.

Jag skulle vilja påpeka att det är socialdemokratin som har startat den här debatten genom att lansera begreppet "arbete åt alla", vilket i och för sig är en ganska utmanande och uppfordrande målsättning. Jag vill veta – och det vill säkert hela svenska folket – vad socialdemokratin menar med "arbete åt alla". I utredningen Valfärd och arbete åt alla, som gjordes av en kommitté i LO och SAP, anger man att 300 000 å 400 000 nya arbeten skulle ge arbete åt alla. Det är den målsättningen som vi har som riktmärke för vår näringspolitik.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Apropos Stålverk 80 säger herr Sträng att man skall veta vad man talar om innan man är färdig med omdömen. Men det är väl någonting som herr Sträng borde säga till industriministern i stället!

Herr Sträng hävdar att vi inte skall säga någonting därför att vi inte vet ett dugg om hur det kommer att bli med Stålverk 80. Men det är ju det som är poängen. Som regeringen uppträder vet man inte ett dugg om hur det kommer att bli. Man undrar om herr Sträng själv vet vad det kommer att stå i propositionen.

Finansministern började med att säga att han mottar så mycket vänliga omdömen från utlandets finansministrar. Är det för den svenska inflationen under föregående år som herr Sträng får så mycket beröm? Eller är det för att man tycker att det är ett så utmärkt skattesystem vi håller oss med här i landet? Eller är det för den utpräglade arbetslöshet som rådde här i landet 1971–1973? Vi hade då mycket högre arbetslöshet än man hade i de flesta andra länder. Eller är det för att herr Sträng och riksbankschefen driver på så att vi i Sverige lånar så mycket från utlandet som herr Sträng får detta beröm?

Vad beträffar utländska lån så har inte oppositionen krävt att vi här i landet skall föra en sådan ekonomisk politik att våra kostnader stiger så mycket att vi förlorar marknadsandelar i utlandet och därigenom får ett mycket större underskott i betalningsbalansen än vi rimligen borde

ha. Det är ingen från oppositionen som har förordat att man skall föra en sådan politik, som ju har lett till så mycket större upplåningsbehov.

Jag har dessutom inte sagt att vi under de här åren skulle ha lånat i utlandet en summa som motsvarar 10 000 kronor per huvud här i landet, utan 10 000 kronor per familj, men redan det är för mycket. Jag upprepar att hela den välståndsstegring som under föregående år inträffade här i landet betalades med hjälp av ökad skuldsättning i utlandet.

Moderaterna stod utanför Hagaöverenskommelsen, påpekade herr Sträng. Han tog det som ett uttryck för trätlystnad och arrogans och framhöll att man i nationens intresse måste samarbeta. Men bara några ögonblick efteråt sade herr Sträng med en vidlyftig gest att han tagit för vana att mycket litet lyssna på vad oppositionen säger. Jag tycker det verkar vara motsatsen till vad herr Sträng ville ha till statsmannaskap när det gällde Hagaöverläggningarna.

Vi ställde oss utanför denna överenskommelse därför att vi inte litade på att regeringen verkligen skulle framlägga ett förslag till nytt skattesystem. Jag ber alla här observera att herr Sträng, ehuru han talade i mer än en timme, inte hade någonting att säga om hur han ville ha det nya skattesystemet. Han talade litet grand om den moderata politiken, och det är i och för sig bra, även om han hade missuppfattat en del av vad jag sade. Påståendena om överbud och en del annat som herr Sträng återkom till behandlade jag i mitt inledande inlägg. Men observera att herr Sträng inte hade ett ord att säga om det nya skattesystem som vi väntar på här i landet.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Många beskäftiga har sprungit fram med synpunkter på Stålverk 80 de senaste dagarna, sade finansminister Sträng. Vilka har varit beskäftiga i samband med Stålverk 80? Så irriterad som herr Sträng blev av min fråga om hur det blir med sysselsättningen i Norrbotten kan bara den vara som har tranpats på en mycket öm tå. Det enda jag har frågat är: Är det sant att sysselsättningen blir densamma i Norrbotten trots att Stålverk 80 nu skall bantas till hälften? Kan herr Sträng verkligen inte svara på det? Andra regeringsledamöter lovar ju i tidningarna i dag oförändrad sysselsättning.

Herr Sträng satte sig verkligen på sina höga hästar i fråga om Stålverk 80. Herr Wirtén och andra som ställer frågor vet ingenting, förklarade han myndigt. Nej, vi vet bara vad som står i tidningarna och det är tillräckligt för att göra oss oroade. Och inte bara oss. Lyssna t. ex. på vad representanter för facket har sagt i Luleå eller vad en hel del socialdemokratiska tidningar har sagt! Och vad vet egentligen regeringen? Här verkar det som om regeringen först under de allra senaste dagarna har fått något som helst grepp om utvecklingen. Men det är just denna osäkerhet som bör skingras.

Därför måste full redovisning lämnas, och därför måste vi här i riksdagen få en chans att göra en verklig granskning av projektet och tillsätta

den expertgrupp som jag flera gånger har talat om. Just detta att informationen är otillräcklig har jag tagit upp och ingenting annat, herr finansminister.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tillhåller alltid andra debattörer att inte vara så bestämda i sina uttalanden. Jag vill till det bara säga att om herr Sträng är känd för något, så inte är det för motsatsen. Därmed nog sagt om detta.

Sedan vill jag gärna ge finansministern en eloge för hans eleganta avsågning av de borgerliga partiernas tal om smygsocialisering. Jag är helt överens med herr Sträng i hans omdöme att det förekommer varken smygsocialisering eller öppen socialisering i det här landet, detta trots att vi har haft socialdemokratisk regering i över 40 år. Däremot vill numera både stora och små företag gärna sitta i statens knä. Först var det jordbrukarna, och de har med tiden blivit rätt statsreglerade. Men nu vill också industrin ha samma förmånliga ställning och få sina vinster garanterade av staten. Herr Bohmans och andras förkunnelse om att staten bör begränsa sig till att vara städpersonal är ju inte allvarligt menad.

Min kritik av de kapitalistiska ekonomierna var riktig när det gäller utlandet, säger herr Sträng, men stämmer inte när det gäller den egna nationen. Ja, det här är en punkt där jag tycker att finansministern är alltför självsäker. Hur är det egentligen med de långsiktiga tendenserna i den ekonomiska utvecklingen i Sverige? Vi har en minskad ökningstakt i produktionen, i bruttonationalprodukten. Vi har en ökad takt i inflationsutvecklingen. Vi har en tendens till ökning av arbetslösheten under de senaste femårsperioderna både om man räknar den öppna och den totala arbetslösheten. Vi har minskad tillväxttakt i konsumtionen, också i den statliga konsumtionen.

Arbetarna utsätts fortfarande för en hård arbetsmiljö. Hetsen och pressen i arbetet har ökat för många grupper. Kom ihåg de utredningar som LO och fackförbunden har gjort! Därför anser jag, som jag förut har framfört, att kravet på en femte semestervecka är ett jämlikhetskrav som det är nödvändigt att omedelbart uppfylla.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det här gick så förtvivlat fort att jag blev litet ställd, när jag försökte i inläggen hitta någonting nytt och jungfruligt. Det var litet svårt – det måste jag säga.

Herr Åsling ställde en direkt fråga: Vad menar socialdemokratin med "arbete åt alla"? Uttrycket kan ju inte missförstås. Det betyder att alla som är tillgängliga och vill arbeta skall ha chansen därtill. Hur många som måste beredas arbete kan man aldrig på förhand fixera i exakta matematiska termer. Man får följa utvecklingen och bereda arbete åt alla som är tillgängliga och vill ha arbete.

Vi ställdes i regeringen häromdagen inför en litet konfunderande his-

toria. Jag hoppas att den saken skall kunna rättas till, men det visar att sådant här tarvar litet tid. Vad jag åsyftar är att vi inte lyckats besätta de 2 800 praktikantplatserna som vi inrättat inom de statliga verken. Vi måste nu göra extra ansträngningar via alla våra arbetsförmedlingar för att kunna besätta de erbjudna platserna. Det kommer självfallet att lyckas, men detta är ändå ett uttryck för att den praktiska verkligheten inte inrättar sig efter schabloner som slängs ut från talarstolar.

Vi vill ha arbete åt alla, och vi kommer att bereda alla arbete precis i den takt vederbörande säger sig stå till arbetsmarknadens förfogande. Det är den praktiska framgångsvägen.

Till herr Burenstam Linder vill jag säga att det kommer en proposition om Stålverk 80. Jag vill inte fixera dagen – det får herr Burenstam Linder fråga industriministern om – men inom de närmaste veckorna skall propositionen framläggas. Det tarvas vissa formella beslut innan vi sätter oss ned och skriver den. Bl. a. har Statsföretag, som ju är moderföretag för Norrbottens Järnverk och därmed också för det avsnitt av verksamheten där uppe som Stålverk 80 utgör, ännu inte haft möjligheter att presentera sina riktlinjer för framtiden. Man kommer att ha de möjligheterna inom ett par dagar och då är den stenen rullad ur vägen.

Herr Burenstam Linder kan alltså vara alldeles övertygad om att det kommer en proposition om Stålverk 80. Stålverk 80 finns i sinnevärlden i dag och kommer att finnas där framöver. Människorna uppe i Norrbotten skall inte behöva bli besvikna.

Vad är motivet för att utlandet gillar vår politik? frågade herr Burenstam Linder. Det var tydligen ett erkännande av att utlandet har en viss respekt för den politik som vi för här hemma. Herr Burenstam Linder radar därefter upp en massa negativa faktorer och frågar om detta är anledningen till att utlandet gillar vår politik. Herr Burenstam Linder, som ju är en språkkunnig och rörlig man, får väl åka ut och fråga i dessa länder: Vad i herrans namn är anledningen till att ni gillar den politik som förs hemma i Sverige? Jag kan ju inte svara på den frågan, för det skulle ju verka som självberöm. Som alla vet är jag väldigt allergisk mot det.

Sträng talade inte om skatten, sade herr Burenstam Linder. Det är alldeles riktigt. Skall det också föras en skattedebatt i den här ekonomiska debatten, måste jag be herr talmannen om en timme till. Att vi i dag inte är färdiga med det nya skattesystemet har bekantgjorts vid så många tillfällen och i så många omgångar att jag här inte behöver understryka det ytterligare. Det är ju därför vi har hela utredningsarbetet i gång, och det måste få ta den tid som är nödvändig.

När vi diskuterat Stålverk 80 – jag vänder mig nu till herr Wirtén – har vi sagt att när det blivit utbyggt, så skall det ge ny sysselsättning till 2 300 eller 2 500 personer. I den offentliga debatten under senare dagar har det rört sig om högre siffror. Varifrån de har kommit vet jag inte. De siffror jag nämnde kan verifieras från regeringens tillkännagivande. Vi räknar med att den målsättningen och den prognosen skall

kunna hålla även i detta nya perspektiv.

Vi har en tendens, tyckte herr Hermansson, att gå baklänges i fråga om bruttonationalproduktens utveckling, innebärande större risker för sysselsättningen och måhända större risker i den internationella konkurrensen där vi måste hävda oss. Jag kan ge honom rätt så långt att jag säger att framtiden inte ger något intryck av att vi kan slå oss till ro, rulla tummarna och tro att allting går av sig självt. Vi får vara inställda på att framtiden kommer att kräva mer och mer av nationen och dess inbyggare. Det utesluter emellertid inte att vi ändå kan fortsätta med en reformverksamhet. I vilken takt den reformverksamheten skall sättas in – bl. a. en femveckorssemester – får bedömas mot bakgrund av andra konkurrerande önskemål såsom lönehöjningar eller andra reformer på socialpolitikens område. Nu är vi inte färdiga med den avvägningen, och därför tycker jag att det är för tidigt att i dag avge deklARATIONER på den punkten.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick ett svar av finansministern på min fråga. Enligt hans beskrivning skall valmanifestets "Arbete åt alla" innebära att alla skall ha arbete i den takt de vill. Vi anser att det är att ta alldeles för lätt på problemet. När det gäller sysselsättningen måste vi ändå ha en planering. Det är motivet för vårt nya näringspolitiska handlingsprogram. Om man hänger sig åt stundens improvisationer och arbetsmarknadens temporära krav, är risken att man gör dåliga improvisationer, att det blir nya Stålverk 80 och att man inte har den kontinuitet i de sysselsättningspolitiska insatserna som man måste ha för att de skall få effekt. Egentligen är socialdemokratiens varubeteckning "Arbete åt alla" en felaktig varudeklaration. Det skulle vara "Arbete åt vissa". Man är onckligen inte beredd att nu gå ut och offerera likartade sysselsättningsmöjligheter över hela landet. Det har finansministern här erkänt.

Det är ganska intressant att man nu är på flykt bort från målsättningen för LO-SAP:s näringspolitiska grupp 1974. Målsättningen angavs då till 400 000 nya jobb. Man håller också på att svika sina SSU-are, som enligt SSU-ordföranden har samma krav. Jag kan förstå honom. Skall man garantera sysselsättningen för ungdomar, måste man även jämna ut sysselsättningen regionalt. Då är målsättningen 400 000 nya jobb inget realistiskt utan tvärtom en nödvändighet för att skapa trygghet i sysselsättningen.

Sedan tog finansministern i ett tidigare inlägg upp den populära vänteföreställningen om 400 000 nya jobb utan energi. Det är generande att behöva påminna finansministern om hur orimlig en sådan debatt i själva verket är. Finansministern är ändå en praktikens man. Men om han argumenterar så, kan man få det intrycket att han har släppt kontakten med verkligheten. Hur mycket energi kräver nyanställningar i kanslihuset eller förbättringar i vården av de långtidssjuka etc.? Det är en orimlig

debatt och den är generande i sin enkelhet. Vår linje är kort uttryckt: Samma rätt till arbete oavsett bostadsort.

Nr 78

Onsdagen den
10 mars 1976

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske så, herr Sträng, att ungdomen vill ha fullvärdigt arbete, inte praktikplatser utlovade under en kortare tid. Det är ett uppslag, om herr Sträng letar efter en förklaring till att det varit svårt att hitta kandidater till praktikplatserna.

Finansdebatt

Sedan vill jag säga att vi är motståndare till att man skall smygso-cialisera genom att tillföra fjärde AP-fonden mer och mer pengar. Det står alldeles klart i socialdemokraternas reservation att det är för att utsträcka statens ägarinflytande som man vill ge fonden ytterligare 500 miljoner. Sedan försöker man göra det litet smakligare genom att motivera det med att det behövs mera riskvilligt kapital i de stora företagen. Men det förändrar ingenting, för det finns betydligt bättre vägar, som inte leder till smygso-cialisering, om man är intresserad av att öka tillgången på riskvilligt kapital i näringslivet.

Att vi har aktualiserat frågan om Stålverk 80 i denna debatt beror inte minst på att vi i det sammanhanget har fått klart belägg för hur liten garanti det finns för en fast grund och stabilitet på det närings-politiska området, när staten får alltmer att säga till om. Nu får vi höra att det skall komma en proposition om några veckor, men uppenbarligen har herr Sträng ännu inte hört någon föredragning från Statsföretag om hur man där har tänkt sig det hela. Ändå skall det som sagt komma en proposition om några veckor – det är väldigt vad det går undan i svängarna! Kommer ni att vara säkra på att den proposition ni då lägger fram verkligen blir den fasta grund som människorna i Luleå och övriga Norrbotten och landet i övrigt kan ha att lita till?

Vi fick belägg för i herr Strängs anförande att någon idé om hur det nya skattesystemet skall utformas har man inte. Herr Sträng sade heller inte någonting om hur man tänker sig ett nytt provisorium. Har herr Sträng verkligen ingen uppfattning om hur provisoriet skall se ut? Det här är ju ändå en debatt om ekonomisk politik, och inte kan väl finansministern göra gällande att skatterna inte kommer in i den ekonomiska politiken?

Inte heller fick vi höra någonting om vad finansministern egentligen vill göra för att hålla tillbaka prisstegringarna. Vi fick höra att herr Sträng räknar med att det skall nog bli litet lugnare i år. Priserna skall inte stiga med mer än 8 %. Men herr Sträng sade precis samma sak i finansdebatten förra året. Priserna skulle stiga under 1975 med bara 7 å 8 %, men det blev 11 %. Det behövs också en politik mot prisstegringar. Herr Sträng har inte givit oss någon inblick i vad han vill göra på den punkten.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har frågat finansministern hur man kan lova samma sysselsättning vid Stålverk 80 trots att man nu i stort sett halverat pla-

nerna. Jag har också fått ett svar och tackar för det. Nu har jag i dag i en stor dagstidning iakttagit att både statsministern och industriministern vid en intervju har lovat oförändrad sysselsättning. Det skulle enligt planerna innebära totalt 8 000 anställda vid NJA och stålverket. Det beslutet uppges regeringen redan ha fattat, och stålverkets bidrag skulle vara totalt 3 700. Finansministern säger emellertid att vad regeringen lovat är 2 300 – eller möjligen 2 500, som jag också har sett någon uppgift om. Får jag därför be finansministern om en precisering av dessa uppgifter – om det, som regeringen nu ser det, sammantaget blir 8 000 totalt eller 6 600, som det skulle bli enligt det lägre alternativet.

Sedan vill jag, herr talman, anknyta till de bedömningar som finansministern gjorde av konjunkturen framöver. Jag skall gärna tillstå att det har fallit mig i minnet en dikt som Fröding skrev om Lars i Kuja: Och fast han knappt äger skjortan kvar, tror Lars i Kuja på bättre da'r.

Det är bra med optimism men bättre med realism. Förhoppningarna om att den internationella konjunkturen skall dra i gång den svenska ekonomin har fog för sig, men det kommer uppenbarligen att dröja. Mycket talar för att ljuset kommer först med år 1977. Stora lagerinvesteringar under tidigare skede och lågt utnyttjande av industrins kapacitet utgör effektiva bromsar. Finansministern räknar exempelvis med en exportökning på 6,5 % under 1976. Många tror att det snarare blir bara 4 %. När det gäller investeringarna har finansministern förvisso inte redovisat något krafttag under 1976. Finansministern tror att det blir en ökning på 0,7 %. Då får jag erinra om att konjunkturinstitutets bedömningar ligger på en minskning med 1 %. Vare sig man accepterar den ena eller den andra bedömningen, ligger det långt ifrån den ökning på 5–6 procents tillväxt i investeringarna, som långtidsutredningen kräver för att balans skall nås 1980.

Det är inte så underligt att vi mot bakgrund av detta kräver bättre stimulanser för att få i gång investeringarna omedelbart. Om man väntar kommer uppgången att medföra ökade kostnader. Det blir dyrare att investera, det blir högre priser, och det måste med all kraft förhindras. Bekämpning av inflationen måste vara en huvudfråga. Inflationen urholkar vår konkurrenskraft. Den leder till sociala orättvisor.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Tiden går så fort, sade herr Sträng. Den går ännu fortare, om man bara har tre minuter till replik. Jag fortsätter där jag slutade.

Hela utvecklingen med ökad press på många lönearbetande – vare sig de står i industriarbete, byggnadsarbete, jobbar på kontor, på sjukhus eller i ett snabbköp – kräver enligt vår mening en snabb förkortning av arbetsdagen. Vi kräver en förkortning av arbetstiden till sju timmar för alla redan nästa år och menar att man därefter måste fortsätta förkortningen av arbetstiden ned till sex timmar.

Herr Sträng gick relativt utförligt in på vårt program för kampen mot inflationen. Det var bra. På en del punkter gav finansministern ett visst

erkännande. Jag beklagar att jag i en kort replik inte kan fortsätta diskussionen på alla punkter. Jag vill här bara ta upp frågan om priskontrollen.

Vi anser inte att man kan klara det stora problem som inflationen utgör så länge kapitalismen finns kvar och storfinansen bestämmer. Det går därför inte heller att genomföra något absolut prisstopp över hela linjen. Men prisregleringar och beslut om prisstopp är ju en kampform som är riktad mot monopolen och deras försök att pressa upp priserna. Det är så vi måste se försöken att hålla tillbaka prisstegringarna också med användande av statliga åtgärder.

När det gäller den fjärde AP-fonden är läget det att vårt parti inte är motståndare till att AP-fonderna används för investeringar i näringslivet, i nya företag. Men det är en gammal inställning i arbetarrörelsen att arbetarnas gemensamma medel inte skall användas för spekulation på aktiebörsen, och den vill vi hålla fast vid. Vi vill i stället ha AP-investeringar för att skapa nya statsägda företag, där arbetarna har ett avgörande inflytande. Det är alltså ett led i sysselsättningspolitiken.

Här har förts en debatt om centerns många bud i sysselsättningsfrågan, och vi har hört att de buden har varierat kraftigt. Det kan inte hjälpas, herr talman, att när jag hör centerns olika bud på sysselsättningspolitikens område kommer jag att tänka på en historia som jag hörde häromkvällen i trakten av Delsbo. Det var husförhör på den gamla goda tiden, och pastorn var känd för att vara mycket sträng. Det kom en sockenbo till kyrkan. Han mötte en bekant i dörren och frågade: Hur är han i dag då? – Jo, i dag är han svår. Vet du för resten hur många Guds bud det finns? – Ja, det är väl tio, sade nykomlingen. – Nej, gosse det är inte lönt du försöker. Jag bjöd tjugo och han tog inte det!

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall ägna några ord åt herr Åsling. Jag kan skriva under på herr Hermanssons betygsättning. Det är en kraftig budgivning herr Åsling för. Herr Åsling tror sig – starkt supportrad av sitt partikansli, det utgår jag från – ha knäckt en lysande slogan till valrörelsen, som han ämnar åka omkring med för att se vad den ger. En man utrustad med så mycket gott förstånd som herr Åsling kan inte inbilla sig att man kan klara arbetsmarknadspolitikerna genom att hänga upp en banderoll där det står "400 000 jobb 1980" och sedan tro att man skulle kunna föra politiken efter detta.

Jag har tidigare understrukt – jag skall inte upprepa mig – att arbetsmarknadspolitikerna är ett sådant fält som man ständigt får hålla under vaksamhet och observation. Den influeras av förhållandena utifrån i rätt stor utsträckning. En industrination som Sverige har svårt att isolera sig från detta. Det gäller följaktligen att i den praktiska politiken kunna göra varierande insatser, kunna lugna ner sig, kunna öka insatserna, kunna lugna ned sig – allteftersom marknaden kräver det. Då går det inte utan vidare att gå ut med den målsättningen på ett band: 400 000 nya

jobb.

Det är så mycket orimligare som ni skall göra det där på så sätt att ni skall ha ungefär samma aktivitet i varje region som man har i den koncentrerade Stockholms kommun. Även om jag har all respekt för böndernas expansionsmöjligheter tror jag inte att ni kan placera en motsvarighet till lantbrukarnas administrativa central här nere i Klara – den s. k. Bondtolvan – i varje region. Jag tror inte att ni har råd med det helt enkelt. Ni kan inte heller placera Jordbrukets banks huvudkontor i varje region. Ni stöter på enorma svårigheter om ni menar att ni i varje region skall kunna skapa en aktivitet som är så hög som den i Stockholms kommun – som är sådan på grund av Stockholms speciella struktur – och inbilla folk att de kan tro på detta.

Det är ännu mycket orimligare när ni säger att ni skall göra allt det där utan att skapa den ökning av energi och kraft som ligger som grundelement i all expansion på sysselsättningens område. 270 000 nya jobb i industrin skall skaffas fram enligt programmet om 400 000 nya arbetsplatser. Jag har sagt det tidigare på skämt, och jag kan säga det här i dag: går man tillbaka till de metoder som användes i början av 1900-talet i det svenska näringslivet, kan man möjligen lösa det problemet – om man också är beredd att ta den fattigdom som var karakteristisk för 1900-talets början. Man kan naturligtvis slagtröska i stället för att använda en maskin, så att man får tröskningen gjord ute på åkern. Man kan låta traktorn stå och plocka fram den gamla Oliverplojen, och se om man snabbt kan föda upp 650 000 nya arbetshästar. Allting är naturligtvis möjligt, men vi vill inte gå tillbaka till den fattigdom som hela det mönstret i samhället innebar.

Herr Åsling skulle göra sig själv och naturligtvis sitt parti en enorm tjänst om han slutade upp att fara omkring med de 400 000 jobben som något slags program. Han skulle vinna respekt bland människor som tänker sig för, och det gör ju dess bättre nästan allihop. Jag har för all del en gammal kärlek till bondeförbundet – vi har ju jobbat ihop sex eller sju år – och jag ömmar litet för herr Åsling om han nu genom dåliga rådgivare förstör hela sitt anseende.

Herr Burenstam Linder menade sig ha en lösning på problemet om praktikplatserna. Jag har bara velat ta det som en liten illustration till att det tar sin tid att ordna det så att jobben passar till dem som vill ha sådana – ibland kanske de inte alls passar. Vi har i det här avlånga landet en näringsgeografisk situation som innebär vissa hinder för en omedelbar etablering av ökad sysselsättning annat än möjligen genom en mycket hård industrialisering, måhända omflyttning av folk. Den frågan har ju tidigare varit föremål för debatt här.

Men så mycket kan jag säga till herr Burenstam Linder att det är regel att den som vill ha ett jobb inom statsförvaltningen får börja som praktikant. Man blir inte anställd utan vidare, och det är detta vi knyter an till när vi offererar dessa praktikantplatser, vilkas innehavare så småningom skall kunna gå in som reguljära statstjänstemän.

Sedan en liten korrigerig: prisstegringen var inte under fjolåret 11 %. Räkna man kalenderårsmässigt, från årets början till dess slut, kommer man fram till att den låg under 10 %. Räkna man fram medelprisstegringen under året i förhållande till närmast föregående år – och det är ju den mest brukliga beräkningen – kommer man fram till ganska jämnt 10 %. Om jag däremot gör ett "provskott" i dag och jämför januari 1976 med januari 1975, råkar det bli 11 % för denna enda månad, till stor glädje för herr Burenstam Linder. Men även det har sina särskilda förklaringar, eftersom man i detta läge av året har att ta på sig vissa prisstegringar, lönegenomslag och en del annat. Skall man göra en korrekt jämförelse kan man antingen räkna på medelpristalot eller kalenderårsmässigt, och då är det dess bättre litet mindre än det tal som herr Burenstam Linder för till torgs.

Till herr Wirtén vill jag säga att vi när det gäller Stålverk 80 – och det är ju det vi diskuterar och inte så mycket NJA – från regeringen har sagt att vi räknat med en sysselsättningsökning. Jag vill minnas att både siffrorna 2 300 och 2 500 har förts fram. Det nya programmet för Stålverk 80 desavuerar icke dessa prognoser. Hur utvecklingen för det gamla Norrbottens Järnverk kommer att bli är jag mera osäker på. Det blir självfallet icke någon minskning, utan allt talar för att det blir en ökning. Den totala summan – jag vill minnas att NJA har drygt 5 000 anställda i dag – har mindre intresse i den specifika diskussionen om Stålverk 80, och där har jag givit besked.

Herr Hermansson ville allra sist ta upp frågan om såväl arbetstidsförkortningen som fem veckors semester och dessutom, som också jag naturligtvis räknar med, en stadig pågående löneförbättring för de anställda. Visst hoppas vi väl alla på detta. Det problem som vi alltid stöter emot är: När skall dessa goda åtgärder sättas in inom det utrymme som föreligger och i vilken takt skall vi ta det? Vilket skall prioriteras och vilket får man vänta med? Man kan inte bara föra fram hela önskelistan och säga: Det vill jag ha genomfört. Det vill vi i och för sig allihopa, men vi som inte tillhör herr Hermanssons interna krets måste säga oss, att vi är tvingade att se vad verkligheten ger oss för möjligheter att inordna önskemålen inom en rimligt stabil ekonomi.

Med priskontrollen är det ungefär samma sak. Jag hade ju nöjet – och det var ibland ganska blandat – att under hela det senaste kriget från 1940 till 1945 sitta som ledamot av priskontrollnämnden och följa dessa frågor på nära håll. Då levde vi under en krigshushållning med alla dess speciella krav – det gör vi inte nu. Vi håller en priskontroll som vi har byggt ut och som vi har givit alla de personella resurser vi önskar, och vill man ha flera kommer man att få det. Det inträder inte prishöjningar utan att det finns rimliga motiv för dem, men det kan finnas rimliga motiv ibland.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Finansutskottet är enigt om att den ekonomiska politiken måste vara tämligen expansiv under det närmaste året. Stimulansåtgärder måste sättas in för att motverka den fortsatta nedgång i konjunkturen som vi tyvärr måste räkna med. Liksom tidigare märks nedgången mest på avsättningssvårigheterna för exportföretagen. Men även läget på arbetsmarknaden är kärvt. Det läget är bra vid en internationell jämförelse, men vi måste karakterisera det som kärvt ändå. Det är värt att notera – och att notera det positivt – att företagen verkligen försökt och försöker att behålla sin arbetskraft, att de inte permitterar eller avskedar sina anställda. Men trots denna fina inställning kommer varslen om uppsägningar nu betydligt tätare än tidigare. Dessutom kvarstår den redan tidigare höga ungdomsarbetslösheten och svårigheterna för kvinnor som söker sig ut på arbetsmarknaden att få arbete. Någon verklig förbättring är inte att vänta förrän exporten på nytt skjuter fart.

Underskottet i utrikesaffärerna och riskerna för ytterligare stora pristegringar gör att det inte kan bli fråga om att stimulera den privata konsumtionen. Stimulansåtgärderna måste i stället ta sikte på att främja investeringarna. En sådan politik stämmer också väl överens med vad som behöver göras för att lösa några av de angelägnaste långsiktiga uppgifterna: att skapa arbete åt alla, att uppnå regional balans, att få bort underskottet i utrikesaffärerna samt att få ett bättre grepp om inflationen. Jag skulle gärna vilja tillägga, att framgången i detta avseende – att få ett grepp om inflationen – är avgörande för hur vi skall lyckas nå de andra målen.

Underskottet i utrikesaffärerna måste alltså angripas offensivt genom att produktionsapparaten byggs ut. Att försöka gå motsatt väg och "svälta sig" ur det nuvarande läget skulle få förödande verkningar på sysselsättningen. Det är inte här som meningsskiljaktigheterna finns mellan partierna, utan de gäller främst vilken inriktning investeringspolitiken skall ha.

Inom industrin visar investeringsbenägenheten f. n. tendenser att sjunka. Det är det vanliga när avsättningsmöjligheterna försämras. Men dessutom kämpar de flesta företag med växande svårigheter att finansiera nya investeringar, inkl. fortsatt produktion på lager. Redan de stora lager som byggdes upp under förra året är mycket kapitalkrävande. Sämre lönsamhet ger minskade möjligheter till självfinansiering. De reserver som främst de stora företagen haft i sina arbetsmiljöfonder och investeringsfonder kommer så småningom också att sina.

Då blir inte bara tillförseln av lånekapital utan också tillförseln av riskvilligt kapital allt viktigare. Varken banker eller andra långgivare kan i längden stå till tjänst med lånekapital om företagen inte samtidigt själva förmår öka det egna kapitalet. I företagen finns det av naturliga skäl dessutom ett motstånd mot att göra investeringar som leder till att företaget måste skuldsätta sig upp över öronen. Företaget blir då alltför sårbart i kritiska situationer.

Finansministern beskriver detta förhållande ganska utförligt i finansplanen, framför allt beträffande de stora börsnoterade företagen. Där är situationen den, att de i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet fick allt större svårigheter att skaffa nytt aktiekapital den vanliga vägen genom aktiemarknaden. För att i någon mån råda bot på detta inrättades den fjärde AP-fonden år 1973 med rätt att placera tillgångarna i aktier. Fonden fick vid starten ett kapital på 500 milj. kr., som nu tre år senare i stort sett är disponerat.

Den kritik som man kan rikta mot fondens hittillsvarande verksamhet hänger ihop med att pengarna till så stor del har gått till företag som – det är jag ganska säker på – skulle ha kunnat skaffa motsvarande medel på traditionell väg. Det innebär att fondens kapital inte har utnyttjats maximalt ur t. ex. sysselsättningssynpunkt.

De senaste månaderna har börsföretagen aviserat nyemissioner till ett belopp som överstiger 1 miljard kronor. Inom centern anser vi det vara naturligt att fjärde AP-fonden i viss utsträckning bidrar till att fylla detta väldiga behov av nytt kapital.

Men samtidigt – och det är mycket viktigt att tillägga – kvarstår de invändningar som vi tidigare har haft mot placeringsreglerna för fjärde AP-fonden. Vi anser fortfarande att det bör finnas klara bestämmelser om att fondens placeringar skall vara begränsade till viss del av aktiestocken för varje enskilt bolag. Vi pekar här på 5-procentsregeln, och skälet är att det är den som gäller för vanliga försäkringsbolag t. ex. i fråga om pensionspengar. Fondens verksamhet hittills visar att den kan fylla en viktig uppgift inom en sådan ram. Fjärde AP-fonden skall enligt vår mening enbart vara ett organ som i bl. a. sysselsättningssyfte bidrar till att underlätta företagens kapitalanskaffning. Däremot får fonden aldrig bli ett investmentbolag för spekulation med pensionärernas pengar och inte heller ett holdingbolag för att öka maktkoncentrationen inom näringslivet.

Herr talman! Det händer allt oftare att människor som jag känner som energiska och viljestarka och som under flera år har drivit mindre företag låter höra av sig och frågar om de kan räkna med någon ljusning. De förklarar att de inte längre orkar med alla de bördor som under senare år har lagts på dem – både ekonomiska och administrativa bördor. Olika utredningar som har gjorts ger i stort sett samma bild av situationen för de mindre företagen. Och verkligheten själv bekräftar att bilden är sann. Nedläggningar och försäljningar av mindre företag pågår i en takt som aldrig förr.

Detta är en mycket oroande utveckling, som inte kan få fortsätta. Och verkningarna av den utvecklingen är långt mer omfattande än vad man i allmänhet har klart för sig. Verkningarna för företagaren och hans eller hennes familj kan ofta vara brutala i nedläggningsögonblicket. Resultatet av åratals tråget arbete ser man falla sönder. Men det stannar inte med detta – att som anställd i ett sådant företag förlora sitt arbete är naturligtvis lika påfrestande som det är att förlora jobbet i ett företag

som är börsnoterat eller tillhör Statsföretagsgruppen. För den enskilde som blir arbetslös är verkligheten lika brutal i det ögonblicket.

Men verkningarna kommer också för kommunerna. Lägre sysselsättning betyder automatiskt lägre skatteinkomster för kommunerna, men kommunernas kostnader finns kvar, och många gånger ökar dessa just som en följd av lägre sysselsättning. På den punkten får vi akta oss för att dra felaktiga slutsatser. Om det kärvar i varvsindustrin, så ligger verkningarna för de berörda kommunerna i öppen dager. Det ter sig självklart att staten genom olika insatser skall gå in och ge sitt stöd. Men vi får inte glömma att ett bortfall under ett år på tillsammans ett hundratal arbetstillfällen i en liten kommun har samma relativa inverkan på den kommunala ekonomin som problemen i varvsindustrin har i de kommuner där varven befinner sig. Och det finns många kommuner där sysselsättningen bärs upp helt och hållet av små och medelstora företag. Dessutom gäller för hela landet att de mindre företagen har en avgörande betydelse för sysselsättningen.

Men, herr talman, det förefaller som om regeringen liksom socialdemokraterna i finansutskottet är opåverkade av denna utveckling, av denna verklighet. Man fortsätter att skraddarsy sin näringspolitik och sin ekonomiska politik för de börsnoterade företagen och för de statliga företagen. Såväl regeringens proposition som socialdemokraternas reservation i finansutskottet är en klar bekräftelse på detta: 500 milj. kr. till de börsnoterade företagen och 1 500 milj. kr. till AB Statsföretag. Det är i stort sett innehållet i den socialdemokratiska näringspolitiken. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att det bara är dessa företags problem som har kunnat tränga fram till regeringen och kanslihuset. Men det borde nästan säga sig självt, också för regeringen, att de mindre företagen har minst samma svårigheter och problem som de större. Om man ser behovet av att vidta åtgärder, att göra insatser för att underlätta för de större, då är det ur min synpunkt närmast ofattbart att man har kunnat underlåta att göra det också för de mindre. Det är insikten om behovet av denna likvärdiga satsning som ligger till grund för den motion som centern har väckt tillsammans med folkpartiet och som utskottsmajoriteten har gett sitt stöd.

Det får inte bli så att statens medverkan i företagens kapitalförsörjning begränsas till storföretagen. Också de små och medelstora måste tillförsäkras motsvarande möjligheter. Det skall enligt vårt förslag ske genom att man tillförsäkrar de s. k. mellanhandsinstituten som Industriskredit och Företagskredit en ökad utlåningskapacitet. Men därutöver måste företagarlöreningarna – vi diskuterar det inte i dag men jag vill gärna anmäla det nu – få öka sina utlåningsmöjligheter. Dessa lån skall inte ha samma krav på säkerhet som vanliga banklån. De bör kunna ses som en form av riskvilligt kapital.

Det räcker inte med insatser för att förbättra kapitalförsörjningen för att upprätthålla industriinvesteringarna på godtagbar nivå. Det behövs också förstärkning av det generella investeringsstöd som utgår i form

av särskilda investeringsavdrag och motsvarande bidrag. Dessutom vill vi att stödet skall omfatta byggnadsinvesteringar för att motverka att stimulansinsatserna ensidigt inriktas på maskininvesteringar. Socialdemokraterna i de berörda utskotten har menat att det ännu är för tidigt att aktualisera ytterligare stimulansåtgärder av det här slaget och går därför emot vårt förslag. Jag har väldigt svårt att se vad man kan vinna på att vänta. Om ett stöd av den här arten skall få verklig effekt måste det sättas in när de första tendenserna till nedgång i investeringarna visar sig och inte när nedgången väl är ett faktum.

Det finns, herr talman, också anledning att uppehålla sig något vid den långsiktiga utvecklingen på kapitalmarknaden. Alla är vi medvetna om att vi står inför behovet av ökade investeringar inom industrin. Samtidigt är vi inriktade på att hålla tillbaka upplåningen i utlandet – den behövdes tillfälligt i samband med oljekrisen – och sträva efter att så småningom helt komma ifrån denna upplåning. Detta innebär i sin tur att kapitalbehovet i princip skall täckas inom vårt eget land. Samtidigt måste vi utgå från att hushållssparandet för närvarande ligger så högt att det inte är realistiskt att räkna med någon ytterligare uppgång – i varje fall någon särskilt stor uppgång. Relativt sett ökar inte heller AP-fonden i betydelse lika kraftigt som tidigare, eftersom de inbetalade medlen nu i växande utsträckning måste tas i anspråk för pensionsutbetalningar.

Allt detta tyder på att det blir trångt på kapitalmarknaden framöver. I riksdagens allmänpolitiska debatt i höstas varnade jag för att några få storprojekt, som riksdagen hade tagit ett större eller mindre direkt ansvar för, kommer att ta så stor del av kapitalmarknaden i anspråk att de många mindre men lika viktiga investeringsprojekten kommer att trängas undan och att det då inte blir möjligt för dem att få sina behov tillgodosedda. De kapitalkrävande projekt som jag då nämnde var bl. a. regeringens kärnkraftsprogram, Stålverk 80, bebådade investeringar och andra åtgärder inom varvsindustrin och också andra storinvesteringar inom den statliga företagssektorn. Vid det tillfället kunde finansministern inte ge någon som helst bild av läget. Inte heller långtidsutredningen har behandlat dessa problem särskilt ingående utan hänvisar till det kommande betänkandet från kapitalmarknadsutredningen.

Herr talman! Innan jag går vidare vill jag beröra en sak som finansministern gick in på. Det var när han kom upp i varv på ett sätt som han inte gjorde vid något annat tillfälle under sitt anförande. Han försökte enligt min mening huta åt herr Wirtén och sade att herr Wirtén inte visste ett dugg om de ändrade förutsättningarna inom NJA och därför borde ha vetet att inte tala om denna fråga här i kammaren.

Ärade kammarledamöter! Om finansministern anser sig ha grund att säga detta till herr Wirtén som ändå är ledamot av näringsutskottet, det utskott här i riksdagen som har att behandla de konkreta frågorna om NJA och Stålverk 80, då är väl detta att uppfatta så – finansministern finns inte längre här – att det gäller oss andra också. Men det kan uppen-

barligen inte gälla riktigt alla i denna kammare, för om inte massmedia har felinformerat, så fann regeringen – jag upprepar: regeringen – anledning att i går kväll informera den socialdemokratiska delen av denna kammare om vad som har hänt, vad som händer och vad som skall komma att hända inom NJA och Stålverk 80. De socialdemokratiska ledamöterna har alltså av regeringen fått information. I dag får vi veta – från regeringen – att det tillkommer icke oss andra att tala i denna fråga!

Får jag säga, herr talman: Finansministern och andra inom regeringen skall ha klart för sig att allra minst mot bakgrund av vad som har skett med Stålverk 80 har regeringen någon anledning att räkna med undfallenhet i denna fråga. Inga domptörsfasoner i världen skall få hindra oss som tillhör denna riksdag att diskutera det här projektet. Det är ändå samma tongångar som vi känner igen från socialdemokratiskt håll i samband med att det begärdes återremiss för att få ytterligare informationer i detta ärende. Då framställdes det som ett svek mot idén – då skulle det vara ogrundat för riksdagens ledamöter att få ett så gott underlag som möjligt för sitt beslut.

Vi har anledning att vara självkritiska, alla vi som deltagit i detta beslut, och till den självkritiken hör att vi inte gick tillräckligt långt i att granska de kalkyler och argument som regeringen lade fram.

Frågan om hur vi skall kunna tillgodose den växande efterfrågan på kapital – jag återkommer till det – tränger sig snabbt på. Såvitt jag förstår är just kapitalfrågan en av de faktorer som har tvingat regeringen till den påbörjade reträtten beträffande Stålverk 80. Det är naturligtvis också andra faktorer som har bidragit. Att det brustit i den översiktliga planering som regeringen är direkt ansvarig för står väl tämligen klart för alla vid det här laget. Det hänger, som jag ser det, ihop med att man aldrig skaffat sig någon bild av utvecklingen inom stålindustrin som helhet. Först de allra senaste dagarna har regeringen tillsatt en utredning för att belysa situationen på detta område.

Tyvär är detta inte en engångsföreteelse. Socialdemokratisk näringspolitik består alltför ofta i något lösryckt projekt som regeringen inte alltid vet hur det påverkar helheten. Sådana projekt förvandlas lätt till luftslott. Därför är det viktigt att verkligen öppet diskutera igenom vilken omfattning och inriktning stålverket i Luleå skall ha. Jag vill gärna slå fast att ett av de två eller tre storstålverk, som med säkerhet kommer att finnas här i landet i framtiden, skall ligga i Luleå. Det sätter vi inom centern icke i fråga. Men jag tror att en grundlig genomlysning nu är nödvändig när det gäller projektets inriktning och omfattning, om det skall kunna återvinna det förtroende som otvivelaktigt har gått förlorat bland invånarna i Luleå, bland dem som har sin utkomst i malmkommunerna, bland de tilltänkta kunderna och bland andra som kommer att bli beroende av det nya stålverket.

Stålverk 80 är som sagt bara ett projekt som pockat på stora kapitalinsatser. Ingenting har gjorts för att belysa vad kärnkraftsprogrammet

kommer att kosta, och ingenting har gjorts för att försöka ge en bild av vilka kapitalresurser i övrigt som den statliga företagsamheten kommer att ta i anspråk. Därför vill jag upprepa min fråga från i höstas: När tänker regeringen försöka göra en samlad bedömning av utvecklingen på kapitalmarknaden under de närmaste åren? Den frågan är naturligtvis mycket nära förbunden med möjligheterna att lösa de långsiktiga sysselsättningsfrågorna. Om det mesta kapitalet binds för sådana kapitalslukande projekt som kärnkraftverk och storstålverk, så blir det med nödvändighet mindre över till investeringar som per insatt tusenlapp kan ge betydligt mer arbete än vad sådana projekt kan göra.

Sysselsättningsutredningen har enhälligt slutit upp kring den ambitiösa målsättningen "arbete åt alla". Vi inom centern anser, att när man skall realisera den målsättningen, så måste man i första hand ta fasta på de skillnader som finns mellan olika områden av landet. En allmän höjning av sysselsättningsgraden till den nivå som vi har i dag i de bäst ställda delarna av landet innebär att det behövs 380 000–400 000 nya jobb. Det är en målsättning som vi tycker är rimlig i ett tidsperspektiv in på 1980-talet och som vi därför har utgått från i vårt näringspolitiska program.

Nu har framför allt socialdemokraterna stora bckymmer med att vi har lagt ner möda på att analysera vad deklarationen arbete åt alla innebär, och finansministern har här använt en stor del av sin debattid för att säga att det är alldeles fel att försöka ange några siffror som grund för politiken. Men, herr Sträng, får jag då i all stillhet fråga: Varför springer ni, när det gäller den nya informationen om Stålverk 80, ut med antalet jobb där, innan ni är färdiga med projektet? I det konkreta fallet har ni ju valt exakt samma metod som vi har gjort för näringspolitiken i stort. Den metoden – som är en analys av vad arbete åt alla i praktiken innebär – tycker jag uppriktigt sagt det är rimligare att ni sätter som mål för den ekonomiska politiken, för näringspolitiken. Om man sätter ett lägre mål, innebär det att man inte tillerkänner människorna i de sysselsättningsvaga områdena samma rätt till arbete som de människor som bor i områden där vi har den bästa och mest allsidiga arbetsmarknaden. Då gör man i praktiken avkall på ambitionerna att uppnå regional balans, men man gör också avkall på ambitionen arbete åt alla, som vi ju ändå – så länge det begränsar sig till den formuleringen – är ense om.

Sedan återkommer jag till socialdemokraternas argumentation, som jag tycker är ganska märklig. Det har jag också understrukit i tidigare debatter. Först fick vi veta att folket inte räcker till för att fylla arbetsplatserna, men det faller ju på sin egen orimlighet. Vår analys visar ju att om man höjer sysselsättningsnivån över hela landet, så att den blir likadan som i Jönköping eller i Stockholm, så blir det så här många arbeten. Och om det finns ett sådant intresse för att arbeta här i Stockholm eller i Jönköping, varför tror ni då att människorna i de andra länen inte har lika stort intresse av att ta ett arbete? Ni måste ju tro att människorna där inte har samma intresse av att ha ett jobb som människorna

i Jönköpings län och i Stockholms stad bevisligen har. Endast om ni tror det, kan ni säga att det är något fel på denna målsättning. Jag tycker därför att det ligger mycket i den formulering som herr Åsling använt, nämligen att det är cyniskt att anklaga oss för att vi utgår ifrån människornas intresse när vi formulerar vårt mål.

Så får vi gång efter annan veta att det blir för dyrt att sätta fler människor i arbete. Finansministern har använt ett par replikomgångar just till att säga ifrån att han tycker att det blir för dyrt. Ena gången pekar han på lantbrukskooperationen och säger att den kan väl aldrig ha råd att erbjuda den här sysselsättningen. Andra gången hänvisar han till att några landstingsmän för honom beskrivit att kostnaderna för att åstadkomma den långtidsvård som är helt nödvändig med hänsyn till efterfrågan skulle motsvara en höjning av skatten med 3:50 kr.

Vad är det finansministern då egentligen har bevisat? Jo, han har bevisat nödvändigheten av att de nya jobben i stor utsträckning skapas just inom näringslivet, så att vi genom denna höjda sysselsättningsnivå, genom att det skapas mera resurser i näringslivet, får en möjlighet att tillgodose människors önskemål när det gäller vården utan att uteslutande lita till skattehöjningar. Det är väl det enda herr Sträng har bevisat med detta sitt resonemang.

Jag vill passa på att säga att jag vid den presskonferens där vi presenterade förslaget om 400 000 nya jobb sade att vi skall sträva efter att huvuddelen av dem tillkommer inom näringslivet. På en fråga sade jag att jag anser huvuddelen vara det som ligger mellan 50 % och två tredjedelar. Socialdemokraterna har sedan använt uppgiften två tredjedelar när man räknat om detta. Dessutom har de uppgivit att dessa jobb skulle tillkomma inom industrin. Jag vill nu en gång för alla rätta till detta missförstånd. Jag har talat om näringslivet som helhet, inte bara om industrin å ena sidan och den offentliga sektorn å andra sidan.

Nu har t. o. m. herr Sträng börjat tala om att det finns en direkt koppling mellan sysselsättning och energiåtgång. Dock gör han en reservation. Han säger: Om ni nu inom jordbruket går tillbaka till slagan när ni skall tröska, så blir det inte den energiåtgången, då åtgår inte annan energi än den som människan själv utvecklar vid slagan.

Låt mig med anledning av detta exempel, som finansministern anförde, ställa en motfråga: Under åren 1974 och 1975 – det här är verkligheten: uppgifterna är hämtade ur den statistik som energisparkommittén skickat till regeringen för begrundan – har energiförbrukningen totalt i Sverige minskat med 2 1/2 %. Under samma tid har sysselsättningen ökat med 200 000 personer. Har herr Sträng under sina resor ute i landet under denna period uppfattat att bönderna har lämnat skördetröskorna för att ta slagan i sin tjänst, eller har herr Sträng märkt några andra, motsvarande förändringar som gör att den här ekvationen går ihop?

Sanningen och verkligheten är att energiåtgången har minskat med 2 1/2 %, jobben har ökat med 200 000. Akta er för att bevisa för mycket i den här frågan!

Det ligger i sakens natur att en stor del av de nya jobben måste skapas i de områden som nu har brist på sysselsättning. För att få en positiv utveckling i dessa områden måste den lokala arbetsmarknaden utvecklas så att den erbjuder alternativ för människorna. Detta förutsätter att de regionalpolitiska medlen utvecklas och förstärks väsentligt.

Arbetet för att möta ungdomsarbetslösheten är både en arbetsmarknadspolitisk och en social- och utbildningspolitisk fråga. Vad det gäller är i hög grad att förebygga sociala problem och förhindra att människor slås ut från normalt samhällsliv redan i unga år.

Samhället måste enligt min uppfattning ta ett större ansvar för alla ungdomars yrkesutbildning och introduktion i arbetslivet. Lika naturligt som samhällets engagemang för ungdomars utbildning är måste ett engagemang vara för dem som vill skaffa sig arbetslivserfarenhet. De ungdomar som väljer förvärvslivet direkt efter grundskolan är ofta de som har tappat intresset för studier – låt vara ibland endast temporärt. Dessa måste samhället hjälpa med olika stödåtgärder. Det är orimligt som det nu är att de ungdomar som bäst behöver stöd inte får något sådant. Samhället måste se till att ungdomen får antingen ett förvärvsarbete eller en yrkesutbildning.

När det gäller insatser mot den akuta ungdomsarbetslösheten har regeringen redan fattat beslut om en höjning av det statsbidrag som utgår när kommuner ordnar extra arbetstillfällen för ungdomar – det är höjt till 75 %. Det är utan tvivel en bra åtgärd, även om man kan hysa en viss oro för kommunernas möjligheter att ta på sig sin del av det ekonomiska ansvaret när budgeten för 1976 sedan länge är fastställd och kommunerna befinner sig i ett så kärvat ekonomiskt läge. När centern i höstas föreslog en höjning av just detta statsbidrag sade regeringen och socialdemokraterna nej. Om åtgärden hade satts in då, när kommunerna höll på med budgetarbetet, hade de haft långt större möjligheter att medverka till att komma åt ungdomsarbetslösheten. Men bättre sent än aldrig.

Jag vill emellertid, herr talman, påstå att det inte räcker att bara lita till kommuner och landsting för att lösa frågan om ungdomsarbetslösheten. Det är angeläget att snabbt ge arbetsgivare i övrigt samma stöd om de ordnar särskilda jobb eller praktikplatser för ungdomar. I en centermotion är detta yrkande ställt. Nu är frågan: Kommer socialdemokraterna att satsa sina krafter på att stoppa eller förhålla också detta förslag eller är ni beredda att medverka till att centerförslaget bifalls? Vill ni på fullt allvar ta itu med ungdomsarbetslösheten – ja, då borde svaret varit givet.

Jämsides med sysselsättningsfrågorna och det stora underskottet i bytetsbalansen framstår inflationen fortfarande som det allvarligaste ekonomiska problemet. Under det att många länder kunnat notera en viss dämpning av prisökningarna har inflationen fortsatt i samma höga takt i vårt land. Och trots vad finansministern har sagt vågar jag påstå att vi inte kan räkna med någon större dämpning för 1976.

Dessutom kan orsakerna till prisökningarna nu i ökad utsträckning sökas inom landet. Prisökningarna på olja och andra varor i internationell handel, som i stort sett har drabbat alla länder lika, spelar inte längre samma roll. I stället har den från tidigare perioder välkända kapplöpningen mellan priser och löner återkommit. Skattesystemets utformning spelar naturligtvis också en viktig roll i sammanhanget. På grund av denna utveckling har Sveriges internationella kostnadsläge starkt försämrats.

Kampen mot inflationen måste därför, som finansutskottet betonar, få en mer framträdande plats i den ekonomiska politiken. Siktet måste bl. a. vara inställt på att försöka säkerställa att den kommande avtalsrörelsen kan genomföras inom ramen för det tillgängliga samhällsekonomiska utrymmet.

Det råder i dag bred partipolitisk enighet om många inslag i den ekonomiska politiken. Men det finns också betydelsefulla skiljelinjer. Den politik som regeringen har dragit upp i budgetpropositionen och som de socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet i allt väsentligt har ställt sig bakom kännetecknas av slagsida till förmån för de stora företagen och de statliga företagen.

Mot denna politik står det samlade förslag som centern och folkpartiet har lagt fram i sin gemensamma partimotion. Vårt förslag är inriktat på att öka de insatser som kan ge folkhushållet ökade resurser i framtiden och att ge stora och små företag samma chans att utvecklas. Det är en förutsättning för att vi skall kunna klara sysselsättningen på kort och lång sikt, skapa regional balans, få bort underskottet i utrikesaffärerna, hålla tillbaka prisstegringarna och långsiktigt få bukt med de besvärliga skatteproblemen.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag hade räknat med att i dag tala en halvtimme, men finansministern har ägnat min ringhet så stor uppmärksamhet att jag tyvärr måste prata betydligt längre. Jag ber redan nu talmannen och kollegerna i kammaren om överseende med att mitt anförande blir längre än jag hade räknat med.

Finansminister Gunnar Strängs tal var av samma slag som de brukar vara. Men en iakttagelse tror jag att vi alla kunnat göra, nämligen att finansministern i dag var om möjligt mera självbelåten än någonsin. I nödtorftigt döljande ordalag förklarade finansministern att han var världens bästa finansminister. Det är ju trevligt om finansministern är nöjd med sig själv. Det är alltid roligt att träffa människor som trivs med sin tillvaro och som sover gott om natten. Men samtidigt beskyllde finansministern mig för bristande blygsamhet – för att veta bättre än andra, för att veta bättre än regeringen. Det skulle alltså innebära att jag skulle tro mig vara bättre än världens – enligt finansministern själv – bästa finansminister och att jag alltså skulle kunna vara den som hanterade ekonomin bäst på det här jordklotet. Det säger alltså den man som blivit

något av ett nationalmonument i självförtroende. Jag säger det här utan elakhet, men faktum är att det förhåller sig på det sättet.

Sedan är det faktiskt så, herr finansminister, att utvecklingen i Sverige inte varit så fantastiskt bra som regeringen och finansminister Sträng vill göra gällande.

Om vi ser tillbaka på utvecklingen under 1970-talet, kan vi konstatera – det finns siffror som bevisar det här – att Sverige haft en långsammare ekonomisk tillväxt än genomsnittet inom OECD och Västeuropa. Om vi under dessa år hade haft samma tillväxttakt som genomsnittet i vår omvärld skulle vi i dag – jag återkommer till den siffran – ha haft i runt tal 15 miljarder kronor mera att disponera i folkhushållet, för enskildas behov och för reformer, bl. a. för att sänka skatterna. Om finansministern gör gällande att detta bara är en lek med siffror, så måste finansministern samtidigt påstå att det finns något slags oskriven lag som säger att vi här i Sverige alltid skulle ha en långsammare resurstillväxt än andra länder. Och det menar väl inte Gunnar Sträng, skulle jag tro.

Jag skall senare i mitt anförande återkomma till de flesta av de frågor som finansministern tagit upp, men medan jag kommer ihåg det skulle jag redan nu vilja beröra några punkter.

Det är inte, finansminister Gunnar Sträng, "några promilles" förlust av marknadsandelar som vi gjort internationellt sett på exportmarknaden. På färdigvarusidan är det enligt den preliminära nationalbudgeten, som ligger som bilaga till finansministerns egen finansplan, fråga om åtta procentenheter. Om uttrycket "några promille" som finansministern använder skulle vara detsamma som två promille – och det brukar det vara – är alltså den verkliga förlusten av marknadsandelar 40 gånger större än vad finansministern lät antyda för en stund sedan. Och därmed slår Gunnar Sträng med flera hästlängder Runebergs mästärprutare, den brunskäggyvige Ontrus.

Vi brukar alltid i sådana här debatter få höra att sysselsättningen i Sverige ökat på ett anmärkningsvärt sätt. Men det är inte sant. Om vi även här tittar på OECD:s statistik finner vi att åtskilliga länder – också länder med högre arbetslöshet – har haft en snabbare ökning av sysselsättningen än vad vi haft. Det gäller Canada och Förenta staterna för att bara ta ett par exempel. Detta visar väl närmast att de siffror som finansministern brukar bolla med i det här hänseendet säger väldigt litet. Statistik skall man nämligen – det sade finansministern själv för en stund sedan – ta med den försiktighet denna vetenskap kräver, och det gäller även arbetslöshetssiffror. Det finns anledning att återkomma till det.

Ännu en gång tillbaka till min påstådda bristande blygsamhet och detta att jag skulle veta bättre än finansministern och andra. Det är svårt att spå i framtiden, det sade finansministern själv. Men dessa svårigheter kräver ett stort mått av ödmjukhet och försiktighet, de kräver att man gör reservationer för fel, att man inte är alltför kategorisk i sina bedömningar.

Jag vill, liksom många andra, ta ett exempel på risken att vara kategorisk, nämligen Stålverk 80; det projekt som finansministern inte vill att vi skall diskutera. Vi skall vänta tills vi vet mera, gjorde finansministern gällande. Men då oppositionen vid olika tillfällen under årens lopp velat veta mer, då vi begärt besked från regeringen om hur projektet utvecklats, har vi blivit avvisade. Vi har tagit upp frågan i motioner och interpellationer och begärt att få besked, men varje gång har man varit oerhört överlägsen och kategorisk från regeringens sida. Man har gjort gällande att det varit fråga om politiska misstänkliggöranden från vår sida när vi ville veta hur det verkligen förhöll sig. Jag tycker, på tal om blygsamhet, att man skall jämföra vad som sagts från regeringens sida beträffande Stålverk 80 och vad som sagts från vår sida. Vem var det som, när vi diskuterade ärendets återförvisning till näringsutskottet för att få bättre besked, använde uttrycket Mycke skrik och lite ull, sa bonn, klippte grisen? Det var inte finansministern men en framstående talesman för Stålverk 80-projektet som yttrade detta.

Jag frågar på nytt: Vem har varit mest blygsam i sådana här sammanhang? Jag har alltså ingen anledning att känna mig träffad av herr Strängs anklagelser. Jag vill gärna ge Thorbjörn Fälldin en eloge för det kraftfulla sätt på vilket han reagerade mot finansministerns krav att vi skulle hålla tyst i den här frågan. Fälldin sade precis vad som behövde sägas.

Sedan hoppade finansministern på mig för att jag i ett par artiklar sagt att jag krävde ett bättre utnyttjande av landets tillgångar och att vi med en annan politik skulle kunna åstadkomma ett bättre resultat till gagn för tryggheten, sysselsättningen och tillväxttakten. Jag syftade bl. a. på arbetskraften, finansministern, och jag syftade framför allt på kopplingen mellan lusten att jobba och att öppet redovisa vad man tjänar mot bakgrund av de marginalsatser vi har i vårt land. Marginalsattesatserna har faktiskt lett till – och det vet Gunnar Sträng precis; jag skulle kunna säga, som Gunnar Sträng sade till några av debattörerna tidigare, att Gunnar Sträng är tillräckligt begåvad för att veta att vad jag säger är sant, tillräckligt erfaren för att veta att jag inte pratar i vädret – att något slags naturahushållning uppstått i vårt samhälle. Man byter tjänster: muraren murar åt snickaren och snickaren snickrar åt muraren. Tar vi läkare och advokater som exempel förekommer samma byte av tjänster där. Jag vet att detta är fel, att sådant skall tas upp till beskattning, men det görs inte av naturliga skäl. Och hur många är det inte i dag som tar ut ersättning i form av fritid i stället för i pengar? Man ligger inte på rygg under fritiden utan man jobbar åt sig själv. Det utgår inte skatt på det man gör åt sig själv.

Vi har den högsta frånvaron från arbetet i hela världen. Vår frånvaro kostar mycket mer än konflikterna gör i Storbritannien. Vi har en jättelik skattebyråkrati därför att vårt skattesystem är sådant det är och för att vi vill se till att folk inte "bågar" för mycket med skatterna. Vi har en jättelik bostadsbyråkrati därför att vi för en bostadspolitik som skapat

behov av sådant. Så mycket kan vi i alla fall vara överens om att nog skulle de här människorna kunna ge bättre avkastning för hela folkhushållet om de användes för mer direkt produktiva sysslor än för kontrollverksamhet.

Herr talman! Vi kan konstatera att vårt land i dag befinner sig mitt i en vikande konjunktur. Vi har inte, som finansministern lovade för något år sedan, kunnat hoppa över konjunktursvackan och haka på en uppgående internationell konjunktur. Lågkonjunkturer utomlands har faktiskt blivit djupare och långvarigare än vad regeringen själv räknade med. Och den ekonomiska politiken här hemma – jag återkommer till den – har inte blivit så framgångsrik som regeringen har försökt göra gällande.

Inom den för vår sysselsättning betydelsefulla – jag skulle nästan vilja säga helt avgörande – verkstadsindustrin går fortfarande denna dag orderingången ned både på hemmamarknaden och på exportmarknaden. För massindustrin tycks minskningen i orderingången ha upphört, men nivån är fortfarande mycket låg. För trävaruindustrin är det något bättre på exportsidan, men på hemmamarknaden är orderinflödet fortfarande vikande, och inom industrin i dess helhet minskade som bekant både produktionen och sysselsättningen under 1975. Produktionen gick ned med inte mindre än 3 %. Samtidigt ökade färdigvarulagren kraftigt. Och vi befinner oss fortfarande på väg nedåt. Sannolikt – även om det här är svårt att spå om, det medger jag – når vi inte botten förrän någon gång under höstens lopp. Jag hoppas att det blir tidigare, men jag tror det inte.

I finansplanen räknar finansminister Sträng med att årets bruttonationalproduktökning skall uppgå till bara 1,6 %. Tar man hänsyn till den aldrig svikande optimism som är finansministerns mest betecknande drag är denna siffra anmärkningsvärt låg. Den är faktiskt, såvitt jag minns, lägre än i någon tidigare prognos från finansministern. Jag tillåter mig – liksom vi moderater gjorde i partimotionen i januari – att ifrågasätta om det över huvud taget blir någon produktionsökning i år för så vitt inte alldeles särskilda åtgärder sätts in.

Utvecklingen på produktionssidan måste helt enkelt få konsekvenser för sysselsättningen. Det finns ett osvikligt samband mellan de två leden. Under förra året steg antalet personer berörda av permitteringsvarsel med 67 % i jämförelse med året dessförinnan. Antalet varsel visar fortfarande – om det inte har hänt någonting i dag – en stigande tendens. Under de tre första kvartalen 1975 var den registrerade arbetslösheten visserligen låg, men den öppna arbetslösheten ökade inte desto mindre, och i november och december var den högre än vid motsvarande tidpunkt ett år tidigare och i januari i år väsentligt högre. Och efterfrågan på arbetskraft går fortfarande ned.

I februari sjönk sedan, glädjande nog, den registrerade arbetslösheten än en gång. Den var t. o. m. lägre än för ett år sedan. Situationen var, som finansministern sade, överraskande god. Han blev alltså förvånad

över att siffran var så hygglig som den var. Men om man räknar med omskolning och beredskapsarbeten – och dit har man ju fört mycket folk i Sverige, mycket mer än vad man gjort på andra håll, vilket i och för sig är bra – var arbetslösheten ändå i februari klart högre än vad den var i februari månad förra året. Och sedan har efterfrågan på arbetskraft fortsatt att minska.

Regeringen brukar reagera mot att jag betraktar människor med beredskapsarbete eller människor som är under omskolning som arbetslösa. Statistiskt saknar de naturligtvis inte arbete – de jobbar ju – men de har inte kunnat få arbete på den öppna marknaden. Och deras antal har konjunkturpolitisk betydelse. Det kan vi väl i alla fall vara överens om.

De senast offentliggjorda arbetslöshetssiffrorna är i själva verket så låga att man kan fråga sig om de ger ett riktigt uttryck för hur våra produktionsresurser utnyttjas – nu är vi där igen med frågan om att utnyttja resurserna, herr Sträng. Enbart den omständigheten att industriproduktionen förra året gick ned med så mycket som 3 % tyder ju på att en påtaglig förändring helt enkelt måste ha inträffat i fråga om näringslivets sysselsättningspolitik. Troligen har erfarenheterna från den senaste konjunkturuppgångens svårigheter att nyrekrytera arbetskraft påverkat företagens handlande. Åmanlagarna, utbildningsstödet och lagerstödet har säkert också spelat en roll. Många företag torde dessutom ha trott på regeringens förutsägelser om en snabbare konjunkturåterhämtning än den som vi nu har anledning att utgå ifrån.

Men alldeles oberoende av orsakerna till läget i dag går den här ekvationen med produktionsutveckling och sysselsättning helt enkelt inte ihop – om man inte utgår ifrån, vilket jag gör, att det i dag finns en stor outnyttjad kapacitet inom vårt svenska näringsliv, att vi alltså har en tilltagande dold arbetslöshet. På den punkten torde flertalet ekonomiska experter i dag vara ense. Siffran 10 % överkapacitet i vårt näringsliv har nämnts. Den skulle motsvara en dold arbetslöshet – dvs. anställda som ej är fullt sysselsatta på arbetsmarknaden – av storleksordningen 100 000 personer. Men även om den verkliga siffran skulle vara bara hälften så hög, skulle det ändå innebära att vi samhällsekonomiskt sett har en arbetslöshet på drygt 3 %. Det var där vi låg åren 1971–72, om jag inte minns fel.

Nu är det naturligtvis bara bra – det vill jag gärna stryka under – att man inte friställer människor. Den ökade benägenheten i vårt näringsliv att behålla sina anställda trots minskat arbetskraftsbehov är alltså i och för sig mycket tillfredsställande.

Det är emellertid nödvändigt att ha den riktiga sysselsättningsbilden fullt klar för sig. Om man godtar de låga officiella arbetslöshetssiffrorna och bygger sin ekonomiska politik på att 98 % av arbetskraften är fullt sysselsatt, finns det stor risk för att också finanspolitiken blir felaktig. Den önskvärda produktionsökningen försenas. Undersysselsättningen består längre än vad som eljest vore nödvändigt. Dold arbetslöshet inom

företagen är fortfarande från samhällsekonomisk synpunkt nästan lika kostsam som öppet redovisad sådan. Även den dolda arbetslösheten är ett uttryck för bortfall av produktion och därmed en välfärdsförlust. Och den innebär dessutom – det borde väl intressera finansministern – ökade kostnader och inkomstförluster för statskassan.

I längden kan naturligtvis inte näringslivet hålla en större arbetsstyrka än vad den faktiska produktionen kräver. Underlåtenhet att ge den ekonomiska politiken den nödvändiga stimulansen ökar alltså för varje dag risken för att den dolda arbetslösheten kan förvandlas och bli öppen, att företagen helt enkelt till sist tvingas friställa sina anställda.

Jag menar att den risken i dag är betydande. Nästan dagligen förekommer uppgifter om nedläggningshotade företag. Senast i måndags talades det om att tusentals jobb i Bohuslän var i farozonen. Alla kan inte som Statsföretag AB begära 1,5 miljarder kronor i ägartillskott med skattemedel. Färdigvarulagren är dessutom i dag så stora i flertalet företag att någon nämnvärd ytterligare lagerökning knappast är trolig även om vi, såsom ju sker, förbättrar lagerstödet.

Vi får alltså inte, herr talman, blunda för de risker som gör sig gällande inför det kommande halvårets ekonomiska utveckling. De som blir friställda riskerar att få gå utan arbete längre tid än förut. Vissa grupper kommer att bli särskilt utsatta för de påfrestningar som den stigande arbetslösheten medför. Det gäller tjänstemännen, kvinnorna och den unga generationen. Ungdomsarbetslösheten är – som flertalet talare har strukit under här i dag – allvarlig. I det hänseendet torde de nya trygghetslagarna ha fått en motsatt effekt mot den som åsyftades och som också uppnåtts, då det gäller dem som redan har arbete. Lagstiftningen har alltså försvårat för unga människor utan yrkeserfarenheter att få arbete. Företagen har över huvud taget blivit starkt återhållsamma då det gäller att nyrekrytera arbetskraft.

Mot bakgrunden av det faktiska sysselsättningsläget och riskerna för att en allvarlig försämring kommer att inträda under vårens lopp, är den ekonomiska politiken – för vilken finansministern har ansvaret – inte konsekvent. Under det förhållandevis gynnsamma året 1974 gavs den offentliga sektorn en expansiv finanspolitisk effekt. Den motsvarade ett efterfrågetillskott av storleksordningen 3,2 % av BNP. Under år 1975, då den nuvarande konjunkturedgången började, reducerades efterfrågetillskottet till nära nog hälften eller till 1,7 %. Och för 1976 beräknas motsvarande tillskott enligt den preliminära nationalbudgeten sjunka ytterligare ner till 0,7 % av BNP. Om man jämför med 1974 har alltså den ekonomiska politiken under dessa år stramats åt med inte mindre än 7 miljarder kr. främst genom höjda skatter och höjda arbetsgivaravgifter. Detta är en ur konjunkturpolitisk synvinkel minst sagt märklig utveckling. Den har sin direkta motsvarighet i den politik som regeringen förde 1971 i jämförelse med 1970. Då fick som bekant åtstramningen som följd en rekordhög arbetslöshet. Något sådant kan inte få upprepas.

Men, herr talman, inte bara sysselsättningsläget är oroande. Även pri-

serna stiger trots prisstopp och trots uttalanden mot prishöjningar från det ena statsrådet efter det andra. De två senaste åren har konsumentpriserna varje år stigit med i runt tal 10 % – förra året 11 %. Allt talar för att inflationen även i år blir i stort sett densamma. Därmed skulle vi här i Sverige på bara tre år ha lyckats försämra penningvärdet med omkring en tredjedel.

Varje gång vi på vårt håll begär krafttag mot inflationen försöker regeringen emellertid på ett eller annat sätt bagatellisera den. Den är mycket värre i andra länder, brukar vi få veta. Men detta är ingen ursäkt och dessutom ingen förklaring, eftersom påståendet inte längre är sant. Att prisstegringen här hemma var lägre än på de flesta håll utomlands var riktigt 1974. Men så är det inte längre. Under 1976 kommer prisstegringarna i Sverige att vara större än i vår omvärld, om inte något alldeles speciellt skulle inträffa. Jag undantar då länder såsom det socialdemokratiskt styrda Storbritannien med dess stora ekonomiska problem.

Prisstegringarna kommer inte längre utifrån. Enligt den preliminära nationalbudgeten var bara en tiondel av förra årets 10–11-procentiga uppgång av konsumentprisindex beroende på förändringar i internationellt bestämda priser. Återstoden, dvs. 9 %, sammanhänger med den inhemska politiken. Och för 1976 är bilden i stort sett densamma. Vi har inte längre någon nämnvärd importerad inflation. Den är hemmatillverkad.

Inflation är ett samhällsont. Det har jag sagt så många gånger att det nästan börjar bli tjatigt. Inflation är politiskt omoralisk. Den drabbar framför allt de små och svaga i samhället. Den undergräver förtroendet för statsmakterna och för politikerna. Att löntagarna, sade professor Erik Lundberg nyligen, fortsätter att spara för att fylla på när inflationen undan för undan urholkar realvärdet av det man tidigare sparar är "den djupt omoraliska sidan av statsmakternas politik, ett systematiskt bedrägeri i ständig upprepning där realvärdet överförs från småspararen till bl. a. bolag och stat".

När vi moderater för ett och ett halvt år sedan här i riksdagen presenterade en skiss till ett program mot inflationen, var regeringen totalt ointresserad. Vårt förslag kom för sent, förklarade statsministern. Det kom för tidigt, förklarade finansministern. Parterna på arbetsmarknaden måste "få stängas ett tag", innan statsmakterna vidtog några åtgärder. Och stängades gjorde de som bekant. De stängade sig så småningom och med hjälp av regeringen fram till rekordhöga ökningarna av arbetskraftskostnaderna i storleksklassen 25 % – i vissa fall ännu mer. När Kooperativa förbundet för någon vecka sedan skulle förklara sitt dåliga resultat under 1975, pekade KF på en lönekostnadsökning som sades uppgå till hela 30 %.

I den allmänpolitiska debatten för någon månad sedan påstod finansministern att de förslag som vi moderater lagt fram i våra motioner till årets riksdag skulle medföra en budgetförsvagning på 7 miljarder kronor. Några andra från regeringen gick ännu längre. Jag har senare fått ta del av det utredningsmaterial som han stödde sitt uttalande på. Den

största posten i den s. k. budgetförsvagningen var vårt förslag om indexreglering av skattesystemet – finansministern har berört det tidigare i dag. Detta förslag att inflationen inte skulle få automatiskt medföra höjda skatter skulle enligt finansdepartementet "kosta" 3,2 miljarder på ett år.

Av vårt s. k. överbud på 7 miljarder skulle alltså nära hälften hänföras till kravet på att riksdagen skall bestämma skatternas höjd och inte inflationen. När regeringen beskyller oss för att genom överbud försvaga den svenska ekonomin, är alltså halva det s. k. överbudet hänförligt till att regeringen räknar sig till godo en fortsatt inflation, som automatiskt skulle ge statskassan 3,2 miljarder kronor mera på ett enda år. Inflationen skulle med andra ord bidra till att *stärka* den svenska ekonomin. Och jag som trodde att det förhöll sig precis tvärtom. Där ser man hur svårt det här är.

Låt oss, herr talman, göra ett tankeexperiment. Antag, finansminister Gunnar Sträng, att vi här i riksdagen hade ett förslag framför oss som skulle halvera inflationen och leda till att inflationen stannade vid bara 4 % i stället för vid de 8 % som tydligen finansdepartementet haft som utgångspunkt vid sin beräkning av "kostnaderna" för en indexreglering av skatterna. Debatten om ett sådant förslag skulle onekligen bli intressant. Skulle finansministern säga att förslaget om att halvera inflationen var ekonomiskt oansvarigt? Det skulle ju försvaga budgeten med 1,6 miljarder kronor. Och skulle finansministern som villkor för att godta förslaget kräva en kompensation åt statskassan genom höjd moms eller höjd arbetsgivaravgift? Jag bara frågar. Det skall bli intressant att få höra svaren på frågorna.

Detta visar hur befängt man resonerar i finansdepartementet. Vi skulle helt enkelt *inte ha råd* att angripa inflationen. En framgångsrik kamp mot prisstegringarna skulle ju få precis samma resultat för statskassan och budgeten som en indexreglering.

När man hör sådant, frågar man sig – det här är kanske inte någon vidare snäll fråga – om motsvarande tankegångar också ligger bakom regeringens obegripliga passivitet inför utvecklingen förra året. Föreföll det så lockande för regeringen att inför ett valår låta inflationen tillföra statskassan ytterligare miljarder i skattehöjningar att man ville ligga lågt? Det var ju detta som det s. k. stångandet på arbetsmarknaden ledde till. Det var ju *inte* löntagarna utan den offentliga sektorn som fick ut det mesta av de stora nominella lönehöjningarna. Statskassans inkomster i löpande priser ökade med inte mindre än 22 miljarder år 1975. Och under 1976 kommer inkomsterna att öka med 29 miljarder enligt den preliminära nationalbudgeten eller med 16 miljarder i 1975 års priser.

Så verkar inflationen – med nuvarande skattepolitik. Det är vi alla som betalar priset.

Att komma till rätta med inflationen är en fråga som ytterst gäller balansen i hela vår samhällsekonomi. Den gäller våra möjligheter att få jämvikt i våra utrikesbetalningar. Den påverkar vår produktion och

vår export. Den svenska exporten minskade som bekant under 1975, och den minskade mer än andra industriländers export. Vi har förlorat marknadsandelar; jag kommer tillbaka till det.

Förlusten uppgick alltså inte till de promille som finansministern sade utan till 8,4 % då det gäller färdigvaror, och utvecklingen beräknas fortgå också under 1976. Varför? Jo, bl. a. därför att de svenska exportpriserna på grund av den inhemska kostnadsutvecklingen stigit betydligt mera än världsmarknadspriserna. Och förlust av marknadsandelar innebär ofrånkomligen förlust av sysselsättning. Hur mycket vi förlorat i det hänseendet är vanskligt att ange i exakta tal, men siffran 40 000 bortfallna arbetsplatser har nämnts av konjunkturinstitutets experter.

Nu gjorde finansministern i sitt anförande för en stund sedan gällande att den stora lagerhållningen skall hjälpa oss att ta tillbaka marknadsandelar. Ja, om det vore så väl. Om vi skall kunna ta tillbaka marknadsandelar beror ju inte på att vi har väldigt mycket varor i lager, utan det beror på vilka priser vi kan erbjuda, vilken konkurrenskraft vi har. Den överkapacitet som vi har i Sverige finns ju också utomlands. Även våra konkurrenter har stor överkapacitet och alltså möjligheter att vara med och konkurrera. Och de konkurrerar med lägre kostnader än vad vårt land gör. Dessutom är det ju så att stor lagerhållning försenar en återhämtning. I och för sig är det därför ingenting att stå efter att ha stora lager. Det är bra att arbeta på lager när man har arbetslöshet, men det kan inte vara något självändamål att ha stora lager. Tvärtom, det innebär en direkt ekonomisk förlust att ligga med för stora lager.

Sedan sökte finansministern – och det tyckte jag var mycket intressant – tröst i att svenska byggföretag i konkurrens med andra utomlands visat sin skicklighet genom att ta hem den ena ordern efter den andra. Jag trodde – jag är nästan övertygad om att det förhåller sig så också – att finansministern vet att vi har en utomordentligt fin tradition i vårt land då det gäller våra möjligheter att med tillgång av svenskt kunnande och svensk teknik bygga utomlands. Hela det senaste seklet visar en enda lång kedja av svenska tekniska projekt – järnvägar, dammar, bevattningsanläggningar och mycket annat – runt om i världen, där svenska tekniker och svensk teknik har visat sin överlägsenhet gentemot andra. Det skulle väl bara fattas att vi hade förlorat vår tekniska skicklighet, vår konkurrensförmåga i det hänseendet på byggsidan. Den har vi naturligtvis kvar.

Dessutom hör det väl till bilden att när vi har kunnat hävda oss bl. a. i öststaterna beror det på att Sverige har haft stora möjligheter att ge långa krediter. Man konkurrerar ju numera inte bara med priser, teknik och yrkesskicklighet, utan – tyvärr – man konkurrerar också med möjligheter att ge statliga krediter, och där har vi såvitt jag minns hållit oss väl framme.

Finansministern berömde sig av att investeringsutvecklingen har varit så bra. En lång stund talade finansministern om den tillfredsställande investeringsutvecklingen. En av finansministerns egna partivänner, fi-

nansutskottets vice ordförande herr Ekström, stod här i dag och citerade ur Konjunkturrådets rapport Dags för tillväxt? – utgiven av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS. Det må vara tillåtet även för mig att citera några rader ur den rapporten, för den belyser rätt bra situationen då det gäller investeringsutvecklingen.

”De privata investeringarna kommer att utvecklas svagt. Det svaga efterfrågeläget har medfört ett lågt kapacitetsutnyttjande, vinsterna rasar, och likviditeten i företagen sjunker snabbt. Under de sista månaderna av 1975 har flera företag meddelat att de senarelägger tidigare beslutade investeringar av betydande storlek. Även investeringsenkäterna har rapporterat nedskärningar i företagens investeringsplaner. Vi antar att näringslivets investeringar i bästa fall ökar med 0,3 procent och i sämsta fall minskar med 1,5 procent.”

Jag tror inte – men jag skall vara ödmjuk och försiktig, herr finansminister – att det har inträffat någon ändring i detta hänseende då det gäller prognoserna för det kommande året. Men man kanske skall vara mera försiktig än vad finansministern var när han nyss gjorde sina bedömningar. Ingen skulle emellertid vara gladare än jag om jag hade fel på denna punkt.

De drivande faktorerna till den svenska inflationen, herr talman, är vår skattepolitik – de höga marginalskatterna och det stora samlade skatteuttaget. Våra samlade inkomster – bruttonationalprodukten – har inte ökat med mer än 1,5 miljarder under 1975. Men samhällets skatteinkomster har samtidigt stigit med inte mindre än 9 miljarder i fasta priser. Ändå talar regeringen om skattesänkningar.

För år 1976 tecknar den preliminära nationalbudgeten en motsvarande bild. Man räknar som bekant med att BNP skall öka med 4,5 miljarder kronor i fasta priser. Men den offentliga sektorns inkomster skall samma år – jag tror jag har nämnt det förut – öka med inte mindre än 16 miljarder kronor i motsvarande prisläge. Nära fyra gånger mer än den totala resursökningen i det svenska samhället. Sedan 1973 års val har olika provisoriska skattereformer genomförts, men ändå har skattebelastningen hela tiden ökat. Höjningarna av olika arbetsgivaravgifter har uppgått till inte mindre än 12 procentenheter, och de höjningarna har lagts ovanpå rekordhöga löneökningar.

Det är mot den bakgrunden inte besynnerligt att de många hundratusentals mindre och medelstora företagen i vårt land betraktar situationen som alltmer hopplös. Många lägger ner rörelsen. Många säljer sina företag till storföretag. Många går omkull. Nyföretagandet har, som bekant stoppat upp.

De akuta problemen växer och mycket tyder tyvärr på att regeringen med illa dold välvilja godtar koncentrationstendenserna i det svenska näringslivet. De ligger ju helt i linje med den näringspolitik socialdemokraterna står för och bl. a. har utvecklat i sin näringspolitiska rapport. Omsorgen om de stora företagen går som en röd tråd genom socialdemokratins politik sedan Ernst Wigforss dagar. Den har med all säkerhet

sin grund i den överensstämmelse mellan en utveckling mot allt större företag och en utveckling mot planhushållning som socialister sett så länge socialister funnits på vår jord. En ekonomi dominerad av allt färre och allt större företag blir en ekonomi som det är långt lättare att centralt planera och dirigera än en ekonomi som kännetecknas av en livaktig konkurrens mellan små, medelstora och stora företag. Och att vi i mycket rask takt närmar oss det tillstånd där en sådan här centraliserad planhushållning börjat bli en realitet har vi sett otaliga exempel på under de senaste åren.

Men samtidigt som man lägger nya bördor på företagen söker man framställa sig som småföretagsamhetens speciella beskyddare. Man pekar i olika sammanhang, inte minst här i riksdagen, på olika selektiva stödåtgärder, som man tillgriper. Man talar om insatser för att vidga kreditutrymmet, men man låtsas inte gärna om att kreditanspråk inte rimligen kan göras gällande där rimliga förutsättningar för lönsamhet saknas. Den som inte vet hur det här förhåller sig bör gå ut och fråga alla de många människor som arbetar i våra serviceyrken, i hantverk och svensk småindustri hur de bedömer sin situation. Sedan ni väl fått svar på era frågor, blir det i varje fall mycket svårare att beskylla andra för svartmålning, när de försöker skildra hur dessa människor upplever sin vardag och sin verklighet.

Någon gång, herr talman, måste man sätta stopp för de ideliga höjningarna av arbetsgivaravgifterna. Åtgärder ägnade att dämpa kostnadsökningarna i vårt näringsliv är – inte minst med hänsyn till vår exportindustris möjligheter att hävda sig på världsmarknaden – mer angelägna än någonsin tidigare. Vi skulle därmed få en lugnare prisutveckling här hemma. Därför hör frågan om en sänkning av arbetsgivaravgiften till de frågor som enligt min mening bör tas upp till övervägande vid den stabiliseringspolitiska konferens som riksdagen fattade beslut om i höstas och som aviserats i finansplanen. Under alla omständigheter kommer vi moderater bestämt att motsätta oss varje ytterligare höjning av arbetsgivaravgiften.

Herr talman! Att progressiviteten i skattesystemet är direkt produktionsfientlig, att den motverkar nyföretagande, initiativ och arbetsamhet samt därmed begränsar tillväxttakten lär det i dag icke råda några delade meningar om – i varje fall utanför regeringskretsen. En svensk normalinkomsttagare betalar nu omkring 65 kr. i skatt på varje nytjänad hundralapp. Det blir inte mycket pengar över av inkomstökningar när skatt och inflation har tagit sitt. Därför måste det betraktas som ett tvingande krav att en normalinkomsttagare skall få behålla åtminstone hälften av de pengar han förtjänar genom nya arbetsinsatser eller höjda löner.

Och marginalsikten är dessutom i vissa fall betydligt högre än 65 % även för normala inkomsttagare. I morgon behandlar vi här i kammaren propositionen om nya existensminimiregler. Där får man en drastisk belysning av skattesystemets orimliga konsekvenser. För en trebarnsfamilj med normal bostadskostnad blir det helt likgiltigt om familjens inkomst

är 30 000 eller 50 000 kr. om året. Allt som ligger däremellan går bort. Marginalskatten blir alltså hundraprocentig. Ingenting blir kvar av t. ex. ett skiftestillägg, ersättning för obekvämt arbetstid eller ett nytt jobb. Skatten är så hög att en trebarnsfamilj som tjänar 50 000 kronor om året inte når upp till det som man betraktar som existensminimum, om den familjen erlägger skatt enligt vanliga skattetabeller. Detta är inte klokt.

Till följd av förra årets Hagauppgörelse har en rad egenföretagare, som inte har satt sig på aktiebolag, hamnat i den situationen att också de får betala 100 % av sin inkomst i skatt. Det är följden av att socialförsäkringsavgifternas tak har tagits bort.

Jag vet inte om finansministern har haft tid att läsa Expressen i dag – om nu finansministern läser den tidningen – men där finns en saga av Astrid Lindgren. Hon berättar att hon på en inkomst av 2 milj. kr. – och det låter ju gräsligt mycket – får betala inte mindre än 2 002 000 kr. till stat och kommun. Hon får alltså på grund av denna konstruktion betala 2 000 kronor mera än de 2 milj. kr. hon har tjänat som egenföretagare. Hon säger det själv.

Det går inte att sänka skatterna, brukar det heta både från socialdemokratiskt håll och från andra håll. Vi får till nöds nöja oss med att säga nej till nya skatthöjningar, säger man också. Men det är ju inte ens detta som man gör. Den hittillsvarande utvecklingen pekar på en konsekvent genomförd fortsatt skatthöjningspolitik.

Här i dag har herr Burenstam Linder frågat Gunnar Sträng flera gånger: Vad är det för skattesystem som ni tänker på i regeringen? Hur kommer det skattesystem att se ut som ni kommer att presentera? Det har vi inte fått svar på. Vilket provisorium kommer man att lägga fram här i höst för att klara sig inför valrörelsen? Det har vi inte heller fått svar på.

Jag tycker att i en sådan här ekonomisk debatt – vi har ju bara en stor ekonomisk debatt av detta slag om året i riksdagen – borde det finnas skäl för regeringen att tala om i varje fall hur man tänker sig att utforma ett sådant här provisorium. Vill herr Sträng i fortsättningen av denna debatt vara mera öppen, skulle vi alla här i kammaren sätta stort värde på det.

Jag är klart medveten, herr talman, om att jag om en stund kommer att få höra den vanliga gamla visan om budgetbalansen. Hur kan moderaterna så försvaga budgeten? Den får vi ju alltid höra. Hur kan moderaterna så ansvarslost försvaga budgeten? Hur skall utgifter och inkomster gå ihop? Hur kan man bedriva en sådan överbudspolitik?

Jag påstår, nu som tidigare, att det inte är något mål i sig för ett lands ekonomiska politik att åstadkomma en balanserad statsbudget. Där emot bör man ha som mål att bedriva en förnuftig konjunkturpolitik med garantier för tryggad sysselsättning och utveckling. Och varför – herr Sträng – skall budgetunderskottet vara exakt 11 miljarder, som det nu är? Varför inte 7, 8, 9 eller 10 miljarder kronor? Eller varför inte

12 eller 13 miljarder kronor? Varför skall just 11 miljarder kronor vara högsta visdom? Kan finansministern förklara det?

I själva verket förhåller det sig ju så att statsbudgetens saldo är ett ytterligt dåligt mått på den ekonomiska politikens konjunkturpolitiska effekt. Skall vi välja något mått då är – även om inte heller detta är alldeles perfekt – den samlade offentliga sektorns saldo mera rättvisande, dvs. utgifter och inkomster, AP-området, socialförsäkringsområdet och sådant. För 1975 hade vi här ett överskott på 2 miljarder kronor medan motsvarande överskott för 1976 beräknas uppgå till 5 miljarder kronor, dvs. 3 miljarder mera. Dessa siffror bekräftar alltså mitt påstående att den ekonomiska politiken nu är mera restriktiv än den var förut – mera restriktiv under lågkonjunkturåret 1976 än vad den var 1975.

Socialdemokraterna brukar ju verkligen inte ha mycket till övers för den ekonomiska politik som förs i Förenta staterna. Jag tror mig veta att finansministern menar att USA för en oansvarig, restriktiv politik. Jag vill minnas att finansministern har sagt det vid flera tillfällen. Man försöker ju bekämpa inflationen med arbetslöshet, har det sagts. Därför borde man ge politiken en mera expansiv riktning. Det skulle ju för Förenta staternas vidkommande innebära en ökning av statsutgifterna i förhållande till inkomsterna eller lägre skatter i förhållande till utgifterna. Eller hur? Vet herr Sträng hur stort underskottet i den amerikanska federala budgeten är? Det är omkring 70 miljarder dollar, dvs. i runt tal 300 miljarder kronor. Detta är ett i förhållande till BNP *större* underskott än vad vi har i Sverige. Vi driver alltså här hemma i Sverige en mer restriktiv och mer återhållsam politik än vad man gör i Förenta staterna, samtidigt som den svenska regeringen kritiserar den amerikanska politiken för att vara alltför restriktiv.

Herr talman! Det anförande som finansministern höll här för en stund sedan var, som jag nyss sade, långt, innehållsrikt och myndigt. Det var längre än hans anföranden varit på länge, men det innehöll också mycket. Det var dock någonting som i varje fall jag saknade där, nämligen de gamla vanliga utfallen och anklagelserna mot Storbritannien. Debatt efter debatt under de senaste åren har ju varit fylld av beskyllningar mot engelsmännens urusla ekonomi och mot den ansvarslösa politiken, men i dag sades ingenting om detta. Varför? Ekonomin i Storbritannien är i dag ännu uslare och ännu mera vanskövt än vad den var tidigare enligt socialdemokraternas uttalanden. Jo, man tiger därför att England i dag har en socialdemokratisk regering och inte en konservativ regering!

Nu tycker jag i princip att man bör undvika sådana utländska jämförelser. Jag gjorde visserligen ett avsteg från principen då det gäller Amerikas Förenta stater. Men socialdemokraterna har år efter år efter år hänvisat just till den engelska ekonomin för att på det sättet – som man trott – komma åt oss. Nu upphör man med det, bara därför att England har bytt regering, trots att den nya regeringen sköter sig betydligt sämre än den tidigare.

Det finns emellertid ett skäl att ta upp England i debatten i dag. Det

håller på att ske något slags omtänkande i det engelska labourpartiet då det gäller den ekonomiska politiken. Helt nyligen publicerade regeringen en vitbok för vilken finansministern Dennis Healy är ansvarig. I den konstaterar han att den brittiska ekonomin inte kan fungera när 60 % av dess utgifter passerar genom regeringens händer. Jag citerar: "Under de senaste tre åren har de offentliga utgifterna vuxit med nära 20 % i volym medan produktionen har ökat med mindre än 2 %. De offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten har ökat från 50 till 60 %. För femton år sedan var den 42 %." – Det har gått fortare hos oss! – Skattebördan har också ökat kraftigt. 1975–1976 betalade en gift man i genomsnitt en fjärdedel av sin inkomst i skatt jämfört med en tiondel 1960–1961. Ökningen av skattebördan faller tungt på låginkomsttagarna. De som tjänar mindre än genomsnittet bidrar med över en fjärdedel av skatteinkomsterna, och detta kan man helt enkelt inte rätta till genom att öka skattebördan på toppen."

Om ingen skattebetalare fick behålla mer än 5 000 pund per år efter skatt skulle detta blott öka skatteinkomsterna med 6 %, säger Dennis Healy i den här vitboken. Han har ytterligare utvecklat detta i några uttalanden. Han säger: "Man frågar sig om inte 30 år av oavbrutet stigande offentliga utgifter har hejdat nationens utveckling och skapandekrafter och om inte tiden nu är inne för att blanda mera – "mix into the mixed economy" – mera blandning i blandekonomin, dvs. mera frihet i blandekonomin.

Han säger vidare att skattebelastningen har gått alldeles för långt och att det inte går att klara ekonomin genom att lägga ökad börda på de högre inkomsttagarna. "Låt mig meddela ett faktum", säger han. "Om regeringen skulle konfiskera, dvs. dra in alla inkomster över 6 000 pund om året, skulle det ge bara 450 milj. kr. ett för allt, därför att efteråt skulle naturligtvis ingen betala inkomster som låg över de här 6 000 punden."

När kommer de brittiska socialdemokraternas svenska motsvarighet att föra ett resonemang av det här slaget? Det tycker jag är en rätt intressant fråga.

Som alla andra måste den offentliga sektorn anpassa sina utgifter till de tillgångar som vi alla gemensamt arbetar ihop. Det är en dålig hushållning att, som förutsätts för 1976, låta den offentliga sektorn i höjda skatter och avgifter ta i anspråk belopp som är nära fyra gånger större än ökningen av folkhushållets samlade inkomster. Det går inte i längden att fortsätta på det sättet.

Jag vill gärna påminna om att den offentliga sektorn – och här kan man göra en jämförelse med England – år 1950 tog i anspråk ungefär en fjärdedel av våra gemensamma inkomster. Tio år senare, alltså 1960, var motsvarande andel drygt en tredjedel. 1970 var det fråga om hälften. Och 1976, alltså nu, kommer enligt den preliminära nationalbudgetens beräkningar uppemot 60 % att föras över till den offentliga sektorn. Om den utvecklingen får fortgå, kommer vi att före sekelskiftet ha en offentlig

sektor som tar hand om 100 % av våra inkomster; så blir det naturligtvis inte. Men långt dessförinnan torde vi ha lämnat det ekonomiska system som vi har i dag. Vi har då övergivit blandekonomin och det liberala ekonomiska systemet med dess decentraliserade beslutsfattande, och vi har långsamt växt in i en centralt styrd planekonomi. Vi har alltså lämnat det ekonomiska system som – det visar alla historiska erfarenheter – utgör en förutsättning för ett levande folkstyre.

Någon gång måste vi välja väg. Socialdemokraterna har med all önskvärd tydlighet gjort klart för oss alla att deras mål är den demokratiska socialismens samhälle. Ett samhälle där vår nuvarande blandekonomi steg för steg har avskaffats. Ett samhälle där makten och ägandet inom näringslivet har övertagits av fackföreningsstyrda och fackföreningsägda fonder och där beskattningen av den enskildes inkomster blir en "onödig omväg" – för att citera den näringspolitiska rapport som förra höstens socialdemokratiska kongress ställde sig helt bakom. Den del av löntagarnas inkomster som går till stat och kommun via skatter har nämligen – ansåg kongressen – "aldrig varit avsedd för någon privat individuell användning". Det är "en felaktig uppfattning" att betrakta den del av lönen som betalas i skatt som en personlig inkomst – det slog kongressen fast.

När vi moderater talar om "det öppna samhället" syftar vi på ett pluralistiskt samhälle, dvs. ett mångsidighetens samhälle. Vi tänker på en gemenskap där beslut, initiativ och ansvar sprids på ett stort antal självständigt tänkande och handlande individer, grupper och organisationer.

Ett sådant samhälle bygger på en klar arbetsfördelning mellan å ena sidan offentliga myndigheter, å andra sidan hushåll, företag, fackföreningar och folkrörelser, vilka alla verkar oberoende av den centrala statsmakten.

De enskilda hushållen fattar sina beslut om val av utbildning, yrke, arbetsplats, bostad, konsumtion och sparande.

Företagen – från de allra minsta enmansföretagen till de tunga industrierna – tar sitt ansvar för produktionen, för investeringarna och för varudistributionen.

Fackföreningarna och folkrörelserna hävdar självständigt sina medlemmars intressen i förhållande till arbetsgivarna och inte minst till den offentliga sektorns representanter.

Vår svenska blandekonomi har varit så stark att vi ända fram till mitten av 1960-talet har kunnat vidga den offentliga sektorn utan att fördelningen av arbetsuppgifter och balansen mellan de här olika grupperna i vårt samhälle har äventyrats. Mångfalden och ansvarsspridningen har vi i stort sett kunnat bevara. Det är den fasta ramen för arbetsfördelning och inflytande som den socialdemokratiska politiken nu håller på att bryta ner.

Jag vill än en gång hänvisa till bara ett enda område som ger oss exempel på vad som håller på att hända, nämligen den statliga näringspolitiken. Inom denna sektor finns det mycket som vittnar om vilka

risker en centraliserad näringspolitik, styrd från kanslihuset, kan medföra. Jag skall inte fortsätta debatten om Stålverk 80 i och för sig – det kommer vi att göra senare – men så mycket tål än en gång att sägas som att det här väldiga projektet och den misshushållning med våra gemensamma, begränsade tillgångar och med skattebetalarnas pengar som hittills har förekommit bekräftar hur inkompetenta kanslihusets politiker är då det gäller att leda och kontrollera utvecklingen av stora statliga företag.

Alltsedan det här projektet föddes i 1973 års avtalsrörelse har det kännetecknats av stolta deklARATIONER och utfästelser, som bara några månader senare har dementerats av lika stolta och magnifika utfästelser och löften, som även de lika snabbt ersatts av nya hugs-kott. Och lika snabbt som investeringsbelopp och lönsamhetssiffror har räknats upp eller räknats ner har för projektet ansvarig personal lämnat sina befattningar. Beskyllningar och motbeskyllningar har som bekant korsat varandra i och utanför kanslihusets korridorer. Är det sådant som man kallar för planering? Det kan inte rimligen vara meningen.

Jag tycker att hanteringen av detta projekt på ett nära nog förödande sätt blottlägger hur ihåligt det resonemang är som förs i den socialdemokratiska näringspolitiska rapporten. Det blir inte mycket kvar av rapportens övertro på den centrala statsapparatus förmåga att blicka in i framtiden, att göra de riktiga bedömningarna och fatta de förnuftiga besluten.

Om det här projektet nu skulle bidra till något slags näringspolitisk tillnyktring på socialdemokratiskt håll, så vore kanske de pengar, de arbetsinsatser och den tid som gått förlorade under de gångna åren inte helt bortkastade. Tyvärr får vi nog inte räkna med det. De ledande skikten i det svenska regeringspartiet har alltför hårt låst sig i politisk prestige. Den demokratiska socialismens centralstyrda planekonomi kommer – därom bär förra årets partikongress klara vittnesbörd – fortfarande att vara målet för deras strävanden.

Men vi moderater kommer efter måttet av vår förmåga att göra vad vi kan för att förhindra att det målet uppnås. Det är bl. a. därför som vi säger nej till kollektiva löntagarfonder och till förslaget att använda AP-fondernas pensionspengar för aktieköp. Och vi är faktiskt övertygade om att allt fler svenskar blivit alltmer medvetna om de risker för deras individuella valfrihet, för deras handlingsfrihet och rätt till eget ansvarstagande, som är förknippade med en fortsatt omvandling av vårt öppna samhälle till något slags socialistiskt lyckorike, byggt på starka och tunga kollektiv.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är ingen vanlig lågkonjunktur som industrivärlden har upplevt de två senaste åren. Både styrkan och varaktigheten i ned-

gången är unika för efterkrigstiden. Nu har det inte rört sig om minskad ökningstakt i produktion och världshandel. Produktionen har gått ner. Världshandeln har minskat. Och framför allt har arbetslösheten vuxit till den högsta nivån sedan 1930-talet. Fortfarande går omkring 17 miljoner människor öppet arbetslösa i industriländerna.

Det är väl femdubblingen av oljepriserna som är avgörande bakom den här utvecklingen. I ett slag förvandlades industriländernas överskott i handeln med andra länder till väldiga underskott. Inflationen satte fart från en redan hög nivå. Prisstegringarna har sedan spritt sig genom alla led i ekonomierna. Förväntningarna om en snabb inflation föder ny inflation.

Den ekonomiska krisen har också lett till kriser för de politiskt styrande. I land efter land har känslan ökat att de valda politikerna inte klarar problemen. De ekonomiska svårigheterna har blivit en prövosten för demokratiernas förmåga att ge människor trygghet och säkra deras rätt till arbete.

Här i Sverige har vi klarat oss hyggligt i ett Europa i ekonomisk kris. I någon mån beror det på att vi senare än andra länder gick in i högkonjunkturen och därmed också senare ur den. Men avgörande har varit att det i Sverige rått bred politisk enighet om att kampen mot arbetslösheten måste sättas främst. Ingen uppgift är viktigare än att ge människor arbete.

Riksdagen har inte förlamats av lottningar utan ofta kunnat samlas till handling för att stimulera ekonomin och trygga jobben. Det har haft ovärderlig betydelse för människorna i det här landet och för förtroendet för den svenska demokratin.

Näringslivet har också självt mer än förr tänkt på att det är klokt att ha kvar yrkeskunnig arbetskraft den dag det vänder uppåt i ekonomin. De nya lagarna om anställningstrygghet har ökat skyddet för dem som redan har ett arbete. Företagen har fått stöd för att tillverka på lager och för att utbilda människor i stället för att tvingas avskeda.

Men uppgången i världsekonomin dröjer. Och det slår nu med full kraft igenom på nyanställningarna. De kvarstående lediga platserna var i februari 10 000 färre än för ett år sedan. Tusentals ungdomar hör skolporten stängas bakom sig utan att se porten till arbetslivet öppnas framför sig. För många är det en förlamande känsla att först ha utbildat sig i många år och sedan inte behövas i arbetslivet.

Att många andra då har jobb i Sverige är en dålig tröst. I själva verket kan arbetslösheten för en ung människa just därför kännas så mycket värre. Besvikelsen kan lätt vändas inåt: Vad är det för fel på mig som inte får jobb fast så många andra har jobb?

Många ungdomar känner också en berättigad ilska över brister i samhällets organisation. Samtidigt som vården ropar efter folk förvägras tusentals ungdomar vårdutbildning, därför att utbildningsplatserna är för få. 1974 måste varannan sökande avvisas till en rad yrkesinriktade utbildningslinjer som vård, musik, jordbruk, fordonsteknik, el- och tele-

teknik.

26 000 ungdomar under 25 år var öppet arbetslösa vid den senaste mätningen. Arbetslösheten bland tonåringar är tre gånger så stor som bland hela arbetskraften. De unga flickorna har det särskilt besvärligt.

Det är sant att regeringen nu börjat göra en del, särskilt för att kommunerna skall få möjlighet att anställa ungdomar för viktiga uppgifter och därmed också ge dem den praktik som är nödvändig. Men fortfarande återstår viktiga bitar innan vi har den ungdomsgaranti för arbete, utbildning eller praktik som folkpartiet begärt. Också industrin måste stimuleras att anställa och utbilda ungdomar. Den särskilda ersättningen till arbetsgivare som nyanställer och under sex månader utbildar ungdomar under 25 år bör återinföras. Gymnasieskolan bör byggas ut så att alla ungdomar får rätt till utbildning efter grundskolan. Och arbetsförmedlingen för unga sökande bör vidgas att omfatta alla större arbetsförmedlingskontor i landet.

I Göteborg, där folkpartiet har den kommunala ledningen, har folkpartiet tagit initiativ till en garanti för arbete, praktik eller utbildning för alla ungdomar mellan 16 och 19 år. Genom att bl. a. inrätta många hundra praktikplatser vill folkpartiet ge trygghet åt den grupp ungdomar som är i den svåraste situationen och behöver ett helhjärtat stöd. Inga ungdomar i Göteborg skall behöva gå arbetslösa. Den ungdomsgaranti folkpartiet driver fram i Göteborg är värd att ta efter också i andra kommuner nu när de statliga insatserna ännu inte är tillräckliga.

Situationen kan snabbt bli allvarlig också för många anställda som kommit en bit upp i åren. Antalet varsel om permitteringar är nu dubbelt så stort som för ett år sedan. Vi vet att den som slås ut ur arbetslivet vid 50–55 års ålder har väldiga svårigheter att komma tillbaka. Arbetssamma människor i medelåldern behandlas ofta som förbrukade. Plötsligt slås hela deras tillvaro i spillror. Människovärdet bryts ner. Så upplever många det.

Svårigheterna kan bli särskilt allvarliga för de många som arbetar i mindre företag på mindre orter. De har ofta rotat sig både i företaget och i bygden. När företaget tvingas slå igen blir det en personlig katastrof.

När arbetslösheten är stor blir valfriheten liten. Då måste unga människor jaga "jobb till varje pris". Då tvingas äldre klamra sig fast vid det jobb de har och hoppas att de kan hanka sig fram till en tidig pensionering.

Men samma ungdomar som i dag tar vilket arbete som helst för att få praktik bär med sig drömmen om ett valfrihetens arbetsliv som bjuder på nya chanser. De vill efter utbildningen få komma in i ett jobb som de trivs med, sedan kanske få ta det lugnare i yrkeslivet och ägna några stimulerande år åt barn och familj, senare växla jobb och livsinnehåll, kunna gå tillbaka till studier om de känner för det och hela tiden ha möjlighet att förena hemansvar med aktiv insats utanför hemmet.

Och samma äldre människor som i dag känner oro för att över huvud taget få behålla sitt jobb fram till pensioneringen skulle i många fall

vilja få vara kvar i yrkeslivet också efter det som nu betraktas som "normal" pensioneringsålder.

Ibland möter man en märklig uppfattning, att så snart man blir pensionär blir man en annan sorts person – det sade en äldre tjänsteman i en tidning. Denna märkliga uppfattning präglar hela vårt pensions-system. Ena dagen skall en människa vara i full verksamhet. Han eller hon skall jobba högeffektivt i åtta timmar. Nästa dag betraktas samma människa som skröplig och oduglig. Han eller hon får inte arbeta en enda timme. Man har passerat ett åldersstreck.

Men människor är olika. För en del kommer pensionsdagen som en frihetens timme. För andra är pensionsdagen något av en ättestupa. Den första tiden känns som en lättnad. Inga tidiga morgnar och inga krav från någon arbetsgivare. Men sedan kommer känslan av tomhet krypande. Och inombords mal frågan: Är jag förbrukad nu? Behövs jag inte längre? Därför måste den enskilde själv få välja, mycket mer än nu, när han eller hon vill gå i pension, och den ekonomiska politiken måste ge utrymme för en sådan utveckling. Man skall kunna minska sin yrkesverksamhet, steg för steg, inte tvingas skära av alltsammans på en enda dag.

Den 1 juli i år ökar de möjligheterna. Vi tar det första steget mot en rörlig pensionsålder. Men det är bara en början till att göra valfriheten till en levande verklighet för de äldre. Nu måste deltidsarbeten fram för dem som stegvis vill minska sin arbetsinsats. Nu skall vi bryta vaga känslor av att de äldre som jobbar vidare står i vägen för de unga.

Fördomarna och de låsta rollerna finns kvar fortfarande och har inte försvunnit med något riksdagsbeslut.

Margit, 66 år, är rädd för de närmaste åren. Hon intervjuades för en tid sedan i en tidning. Hon har tvekat att tala med sina arbetskamrater om sin rädsla för den dag när jobbet tar slut, om den ensamhet som väntar då. "Jag är rädd för att dom skulle tycka att jag inte ska stå i vägen för dom unga, dom som behöver arbeta för inkomstens skull", säger hon.

Margit jobbar i ett statligt verk. Jobbet är en oerhört viktig del av hennes liv. – Livet skulle liksom stanna av om jag inte hade det, säger hon. Men när hon skulle gå i pension vågade hon inte gå till cheferna och be att få stanna, inte förrän arbetskamraterna puttade på henne och uppmanade henne att göra det.

Att få stanna över pensionsåldern är ju ingen rättighet man har. Man måste be snällt om det. Det känns litet svårt, sade hon. Och så känner många det. Men i ett liberalt samhälle skall en människa inte behöva "be snällt om" att få avvika från gamla inrutade och fördomsladdade mönster. I ett liberalt samhälle anpassas arbetslivet till individen.

Hittills har den rörliga pensionsåldern mest handlat om att gå i pension före 65. För tusentals människor är det en befrielse. Nu måste vi också tala för dem som vill jobba vidare på något sätt efter 65, som känner att krafterna räcker och att arbetsgemenskapen inte får brytas. För dem

vore den chansen en befrielse.

Får jag personligen säga att jag ser de här frågorna som de kanske viktigaste för de kommande tio åren: att se till att arbetslivet anpassas efter den enskilde, inte bara att den enskilde måste stöpa om sig efter stela regler på en given arbetsmarknad. Här finns massor med tekniska svårigheter och andra problem att lösa. Dem skall vi ta itu med. I ett liberalt samhälle är de äldre inte undanskuffade utan med i gemenskapen.

Tröghetens arbetsmarknad måste alltså vika för ett valfrihetens samhälle. Då krävs fler arbeten. I dag går det i genomsnitt tre arbetssökande på varje ledig plats. På en sådan arbetsmarknad är valfriheten liten. Alltför många saknar möjlighet att byta jobb och arbetsgivare, när de inte längre trivs och vill växla miljö. Och de deltidsarbeten som behövs för att öka valfriheten i samband med pensioneringen saknas alltför ofta.

Investeringarna i näringslivet måste stimuleras *nu*, så att produktionen kan öka och fler kan anställas när ekonomin vänder uppåt. Jag kan här hänvisa till det anförande som Rolf Wirtén tidigare hållit. Regeringen tänker sig i stort sett ingen ökning alls av industriinvesteringarna i år. Det duget inte. Vi begär större stimulanser till industrin att bygga ut.

Men skall vi kunna öka valfriheten för både löntagare och konsumenter, då måste vi också bryta utvecklingen mot koncentration i näringslivet.

Bara om vi tar vara på utvecklingskraften i de mindre företagen och stimulerar påhittighet och nyföretagande får vi många nya jobb i olika delar av landet. Det ger samtidigt resurser att göra mer genom stat och kommun. När företagen är många har löntagarna en betydligt starkare ställning än när det finns bara en eller några få arbetsgivare.

Låt oss därför stödja dem som nu arbetar i mindre och medelstora företag. De ger impulser för vår ekonomi som vi inte kan vara utan. De ger sysselsättning för hundratusentals människor. De ger liv åt bygger som annars skulle läggas öde. Och utan de mindre och medelstora företagen skulle utvecklingen rusa fram mot privata monopol och förstatligande av näringslivet.

Många självständiga företag som konkurrerar ökar också konsumenternas möjlighet att med sitt köpval avgöra vad som skall tillverkas. Privata och statliga monopol kan däremot höja priserna och göra företagen mindre känsliga för konsumenternas önskemål. Då växer företagens makt på konsumenternas bekostnad.

Därför är vi i folkpartiet starkt oroade över koncentrationen i näringslivet. 1973 stod 25 finansgrupper för mer än hälften av omsättningen i hela det svenska näringslivet. De två åren sedan dess har koncentrationen stadigt ökat. I genomsnitt två företag om dagen, mest mindre företag, har köpts upp. Samtidigt kommer det till allt färre nya företag.

Inom hela dagligvaruhandeln lades det under 1960-talet ned i genomsnitt 1 330 butiker per år, alltså mer än tre butiker varje dag, år efter år. Antalet livsmedelsbutiker halverades mellan 1963 och 1973.

Visst kan det behövas sammanläggningar i näringslivet. Och visst är bjässarna i näringslivet nödvändiga, framför allt för exporten och för

vår bytesbalans. För Sveriges ställning som industrination gör de största företagen väldiga insatser. Därför är vi med på satsningar på de stora företagen via budgeten och AP-fonderna.

Näringslivet behöver mer riskvilligt kapital för att kunna bygga ut och exportera oss till balans i utrikesaffärerna. Men det är två villkor vi ställer. AP-pengarna skall inte användas för att centralstyra näringslivet. Därför bör fjärde AP-fonden inte få samla på sig mer än 5 % av röstvärdet i ett enskilt företag. AP-medlen skall inte heller ensidigt satsas på de största företagen. Mer pengar bör gå till de mindre företagen genom de mellanhandsinstitut som finns just för de mindre företagen.

De stora företagen behövs. Men det behövs inte *bara* stora företag.

Det verkligt allvarliga är att regeringen driver på i stället för att motverka koncentrationen i näringslivet. Finansministern sitter själv och premierar sammanslagningar genom att ge befrielse från realisationsvinstbeskattning. Det sker utan motiveringar, utan insyn. Regeringen har länge varit ointresserad av att få fram en hårdare lagstiftning mot monopol och karteller.

Och i stället för att öka konkurrensen och mångfalden i ekonomin väver sig staten samman med de stora företagen. Nu skall statens folk in också i styrelserna för en mängd industriföretag. I slutna förhandlingar skall staten dessutom vara med och styra investeringarna i drygt 300 företag.

Den socialdemokratiska partikongressen gick in för att förstatliga två hela branscher, läromedlen och läkemedlen. Meidners tänkta löntagarfonder skulle kunna användas för en väldig central maktutövning. Delar av skattesystemet har utformats så att det är svårt att driva men lätt att sälja mindre företag. Regeringens näringspolitik är ensidigt inriktad på de stora företagen.

Detta är sammantaget en politik för maktkoncentration och för ett näringsliv som alltmer ensidigt består av stora enheter.

Vi liberaler är övertygade om att ett maktkoncentrationens och makt-sammansävningens Sverige allvarligt minskar valfriheten för konsument-er och löntagare. Därför vill vi motverka maktkoncentration och främja mångfald. Vi vill sociala reformer utan socialism.

Tänk ett ögonblick på vad det skulle innebära om utvecklingen får fortsätta som hittills. Om tio år har vi då hälften så många livsmedels-butiker som i dag. Inom varuproduktionen kommer nästan inga själv-ständiga mindre företag att finnas kvar. De som fanns har slukats av stora företag, av privata investmentbolag och av staten. På nästan alla varuområden finns det bara en eller två stora tillverkare. De för ut sina varor till konsumenterna genom handels tre stora inköpsorganisationer. Ledningarna för de stora företagen, för investmentbolagen och för den statliga byråkratin sitter alla med i samma slutna styrelserum i Stockholm och styr svensk ekonomi.

Det blir en allt tätare sammansävning av intressen som borde hållas isär. Många sitter på flera stolar samtidigt. De får bokstavligt talat för-

handla med sig själva. Vi ser redan avskräckande exempel på det.

När det gäller att spara energi:

Skall regeringen lyssna på sin främsta energipolitiska rådgivare – Erik Grafström?

Eller skall man höra med ordföranden i Vattenfalls styrelse, han som på 1960-talet propagerade för snabbt ökad elkonsumtion – Erik Grafström?

Skall man rätta sig efter vad ordföranden i energisparkommittén säger om insatser för att spara energi – Erik Grafström?

Eller skall man bygga på vad ordföranden i Norrbottens Järnverk säger om energibehovet – Erik Grafström?

Vad får vi för samhälle år 2000 med olika slags energipolitik? Låt oss höra med ordföranden för referensgruppen till framtidsstudieprojektet "Energi och Samhälle" – Erik Grafström!

Vad säger våra stora råvaruindustrier om det framtida energibehovet, bäst att höra med ordföranden i LKAB – Erik Grafström!

Inte undra på att Erik Grafström som styrelseordförande i Norrbottens Järnverk inte hade tid att informera Statsföretags ledning när kostnaderna för Stålverk 80 förra året rakade i höjden någon miljard extra! I privat och statligt näringsliv, i politik och organisationer, är mångsyssleriet en styggelse som måste bekämpas.

Den socialdemokratiska partikongressen krävde alltså nya förstatliganden. Först två hela branscher – sedan säkert mer om socialdemokraterna ensamma får bestämma. Kravet på förstatligande av bokförlag är särskilt oroande. Att läroböckerna följer läroplanen och har tillräcklig kvalitet granskas ju redan i dag. Priskonkurrensen är ofta hård mellan de många företag som gör läromedel av olika slag. Kommuner och skolor, lärare och elever får i dag välja den bok som är bäst och billigast. Läromedlen har förbättrats och pedagogiken utvecklats genom tävling mellan förlag och författare. Och tror någon att läroböckerna hade kunnat undgå att indoktrineras av de styrandes syn på politik och samhälle om de sluppit konkurrens från andra?

Vi liberaler tycker tvärtom att det är bra med förlag med olika ägare och skilda inriktningar, där massor av författare och idéer får tävla. Vår övertygelse är att vitaliteten i vårt lands debatt är beroende av många bokförlag, många tidningar och många skiftande röster i diskussion och samhällsliv.

"Ni dunkar på socialiseringstrumman", sade finansministern till mig i den allmänpolitiska debatten, när jag utvecklat just den här kritiken mot förstatligande av läromedlen. Men det var ju den socialdemokratiska partikongressen som dunkade på socialiseringstrumman. Och om socialdemokraterna får majoritet i riksdagen måste regeringen lyssna mycket mer på de här trumslagarna i rörelsen. Därför är det viktigt att förhindra en socialistisk majoritet i valet i höst. Så snart socialdemokrater och kommunister försatts i minoritet skall regeringen gå. Då skall det bli växling vid makten.

I den socialdemokratiska näringspolitiken återkommer ofta tanken att statens män och kvinnor har en sällsynt förmåga att blicka in i framtiden. Privatföretagen hänger inte med. . Regeringens sekreterare måste in och styra investeringarna. Staten skall satsa på branscher och produkter som blir "spjutspetsar" in i framtiden. Kort sagt: statens folk vet alltid bäst.

Folkpartiet tror inte alls på det här. All erfarenhet visar att centrala planerare inte har någon särskild förmåga att urskilja vad som är nytt och bärkraftigt. Tvärtom. Ett exempel är det statliga utvecklingsbolaget som bildades 1968–1969 när socialdemokraterna hade egen majoritet i riksdagen. Sju år senare havererade det utan att ha hittat en enda spjutspets. Däremot hade det kostat skattebetalarna 100 milj. kr.

Att lägga väldiga nya uppgifter och styrning av investeringar i händerna på staten kan möjligen befrämja sysselsättningen i kanslihuset och statliga ämbetsverk men inte i näringslivet.

Regeringen har redan händerna fulla med arbetsuppgifter. I dag har industriministern inte bara ett övergripande ansvar för Statsföretag med dess 30-tal bolag och 90-tal hel- eller delägda dotterbolag utan också för en mängd företag och företagsgrupper som ligger direkt under industridepartementet. Det rör sig här om ett tiotal bolag och bortåt 30 dotterbolag.

Och om man till allt det här lägger alla s. k. samordnande och styrande uppgifter som skisseras i det socialdemokratiska programmet så blir beslutsapparaten enorm. All erfarenhet tyder på att det kommer att leda till byråkrati och ineffektivitet – och till mindre av lokal bestämmanderätt. Planhushållarna borde ställa sig frågan: Hur mycket orkar egentligen Rune Johansson överblicka, informera sig om och besluta om?

Debatten om Stålverk 80 handlar inte minst om just detta. Genom brist på tid och överblick har man improviserat sig fram i stället för att planera långsiktigt. Industriministern har genom sitt handlande, eller brist på handlande, fördjupat oron bland människorna i stället för att skapa en känsla av trygghet. Rune Johansson har haft så mycket att göra i sitt växande imperium att han helt enkelt inte orkat ge Stålverk 80 den tid och den kraft som varit nödvändig.

Staten har ett självklart ansvar för att klara sysselsättningen. Det första och viktigaste är här att föra en ekonomisk politik som ger investeringar och nya jobb. Håller man ekonomin i balans genom en rörlig konjunkturpolitik och håller man uppe lönsamheten i företagen genom ett vetigare skattesystem – då minskar också behovet av detaljgripanden och direkta samgåenden mellan stat och företag.

Men vi kommer inte ifrån att det ändå kommer att behövas mer direkta insatser. Varje regering måste vara beredd att göra insatser i krissituationer, t. ex. i varven, och för att klara jobben i Norrland, t. ex. Norrbottens Järnverk.

Vi liberaler är väl medvetna om att behovet av statliga insatser har vuxit och att flera branscher står inför problem som förutsätter samarbete i olika former med staten. Men just därför att staten numera behövs

i så många sammanhang bör den inte dessutom plöttra bort sig på sådant som den har dåliga möjligheter att klara av, t. ex. att i detalj styra företagens investeringar eller att försöka centralt administrera fram nya produktidéer.

Och jag upprepar därför: Sättet att hantera Stålverk 80 – Sveriges största enskilda industriprojekt någonsin – visar att regeringen och särskilt industriministern bör lägga ner mer kraft på att bättre sköta de uppgifter staten redan tagit på sig. Tusentals människor i Norrbotten är beroende av att man lyckas med det. De har rätt att begära att regeringen inte splittrar sig på sådant som bättre sköts av andra.

Inom loppet av två år har Stålverk 80 framträtt i tre skepnader. Och människorna i Norrbotten känner självfallet oro inför alla de här turerna. De har, liksom skattebetalarna i hela landet, rätt att kräva att ett miljardprojekt som detta planeras bättre. Folkpartiet ser Stålverk 80 som en viktig satsning för tryggheten och för sysselsättningen på sikt i Norrbotten. Därför är det beklämmande att se att ett så väldigt industriprojekt som betyder så mycket sköts så hafsigt. Därför är – och jag instämmer här med Thorbjörn Fälldin – finansministerns försök att huta åt Rolf Wirtén för att han tog upp frågan så förbryllande.

Vad skall nu hända med Stålverk 80? Vad bygger egentligen den nu aktuella planeringen på för underlag? Är det senaste utbyggnadsalternativet bättre utrett än de tidigare? Vad skall hända med miljön i Luleå? Och vad betyder det nedbantade förslaget för sysselsättningen i Norrbotten, inte bara i Luleåområdet utan också för andra delar av detta län? Hur kan det komma sig att det bantade förslaget ger samma antal människor arbete som de tidigare planerna? Det har ju regeringen lovat. Det här är frågor som svenska folket, de anställda i NJA och riksdagen måste få svar på.

Rolf Wirtén har från folkpartiet begärt att kalkylerna för Stålverk 80 skall granskas av fristående experter, så att riksdagen får ett bättre underlag för beslut om vad som nu skall hända.

Ett lämpligt och praktiskt sätt att tillgodose behovet av insyn, fristående granskning och redovisning av planeringen är att partierna inom riksdagens näringsutskott enar sig om att tillsätta en särskild arbetsgrupp med fristående experter, som går igenom hela projektet och även granskar regeringens proposition när den kommer. Den här arbetsgruppen bör tillsättas och börja arbeta omedelbart. Den bör få tillgång till allt material och pröva de olika utbyggnadsalternativ som varit aktuella. Den skall ge en öppen redovisning inför medborgare och massmedier av det som kan offentligt redovisas.

Framför allt skall den särskilda arbetsgruppen och de fristående experterna hjälpa näringsutskottet att ge riksdagen det underlag vi behöver för vettiga beslut. Den här industrisatsningen är alldeles för viktig för att vi skall kunna godta att ständiga kastningar och dålig planering även i fortsättningen får prägla handläggningen. Jag vill därför fråga: Är socialdemokraterna beredda att på det här viset ge näringsutskottet prak-

tiska förutsättningar för en allsidig och inträngande granskning av Stålverk 80?

Tidigare i dag har finansutskottets vice ordförande, herr Ekström, påstått att folkpartiet inte reagerar mot privat maktkoncentration. Ingenting kan vara mer felaktigt. Låt mig bara helt klart nämna våra förslag till åtgärder just mot den privata maktkoncentrationen.

1. Konkurrenslagstiftningen måste skärpas. Nu knyter vi samman kontinenterna, utropade häromveckan Anders Wall i tidningsintervjuer, sedan han kommit in i styrelsen för ett amerikanskt storföretag. Låt oss få en svensk lagstiftning, som ger större skydd när finanskometer knyter samman imperier i Sverige genom att köpa och sälja vad andra har byggt upp!

2. Näringsfrihetsombudsmannen bör få i uppdrag att pröva alla större sammanläggningar för att se hur de påverkar ägarkoncentration och konkurrens.

3. Den nuvarande rätten till befrielse från realisationsvinstbeskattning vid fusioner bör avskaffas.

4. De stora allmännyttiga stiftelsernas inflytande över näringslivet bör begränsas. Det är inte rimligt att enskilda personer skall kunna befästa och föra vidare makt över stora delar av näringslivet med hjälp av pengar som skänkts till allmännyttiga ändamål. Särskilt allvarligt är att stiftelserna ibland använts för att bygga pyramider i näringslivet. Med en förhållandevis begränsad kapitalplacering i ett enda företag kan man kontrollera ett stort antal företag med en omfattande förmögenhet.

Folkpartiet har föreslagit att de som har grundat en sådan här stiftelse bara skall få utse en mindre del – förslagsvis en tredjedel – av stiftelsens styrelse. Den utredning som har tillsatts om de allmännyttiga stiftelserna tycks med de direktiv regeringen har givit mest fastna i ett ganska ointressant faktainsamlade om andra stiftelser än de som är viktiga. Därför har folkpartiets representant i stiftelseutredningen, Karin Ahrland, vid utredningens sammanträde i dag begärt att stiftelseutredningen skall inrikta sitt arbete mer på de centrala maktfrågorna.

5. Den graderade rösträtten för aktier bör inskränkas.

6. Kontrollen över de multinationella företagen bör skärpas. Bl. a. bör riksdagen få förslag om utvidgad uppgiftsskyldighet för multinationella företag och om beskattningen av dessa företag.

7. Kapitalmarknaden bör decentraliseras. Kapitalmarknadsutredningen bör få i uppdrag att snabbt lägga fram förslag om hur AP-pengar skall kunna slussas till näringslivet i mer decentraliserade former än i dag.

8. De anställda, inte centrala planhushållare, skall vara med och dela makten i företagen. Med den nya arbetsrättslagstiftningen bör också en gammal befälsordning definitivt vika i företagen. Men fortfarande bygger aktiebolagslagen på att företaget enbart angår kapitalägarna. Vi bör omedelbart sätta i gång arbetet på en ny aktiebolagslag, som utgår från att också de anställda har en självklar och viktig roll i företagen.

9. Nödvärdigt för minskad privat maktkoncentration är att de mindre företagen måste få bättre arbetsvillkor. De är omistliga för att skapa konkurrens i ekonomin. Utan livskraftiga mindre företag och nyföretagande rusar utvecklingen vidare mot privata monopol och mot förstatligande. De mindre företagen är ofta hårt pressade av kostnadsökningar, och följden kan bli under de kommande åren liksom under de senaste att en mängd mindre företag slås ut eller köps upp.

Därför föreslår folkpartiet: Slopa den allmänna arbetsgivaravgiften för fem anställda i alla företag och därmed också för egenföretagare. Den som har *en* anställd behöver då inte betala någon arbetsgivaravgift, inte heller den som har två, tre, fyra eller fem anställda. Den som har sex anställda får betala arbetsgivaravgift för en anställd. För ett företag med fem anställda skulle det här betyda en skattelättnad på omkring 10 000 kr.

Befrielsen skulle alltså gälla den allmänna arbetsgivaravgiften – naturligtvis inte socialavgifterna. Den bör omfatta alla företag. På det viset undviker vi de tröskeleffekter som annars skulle uppstå när man anställer ytterligare en person. Genom att befrielsen gäller *alla* företag lättar den kostnaderna också för de mindre företag som har mer än fem anställda. Men självfallet betyder det här mest för de verkligt små familjeföretagen. Inom t. ex. handeln – där en halv miljon människor arbetar – har fortfarande fyra av fem butiker mindre än fem anställda.

Den exakta tekniken för det här kan vi diskutera. Det viktiga är att de mindre företagen får en lättnad. Självfallet måste inkomstbortfallet för staten täckas i den skatteomläggning som skall komma. Notan måste betalas.

Jag vill tillägga att egenföretagarna måste få rimligare villkor också i några andra avscenden. Det första och självklara bör vara att ta bort den oönskade effekt som uppkom genom en del av förra årets skattebeslut. Fria yrkesutövare som advokater, tandläkare, författare, läkare och andra kan i år få betala 100 % och mer i samlad marginalskatt. Läs Astrid Lindgrens artikel i Expressen i dag! Så får det naturligtvis inte vara. Vi behöver deras insatser. De måste ges rättvisa. Det måste löna sig att arbeta. Riksdagen bör snabbt rätta till det som blivit fel.

Folkpartiet vänder sig alltså mot *både* privat och statlig maktkoncentration. Vi vill satsa på ett näringsliv där många företag och initiativ från många människor ger nya resurser för reformer. För en vecka sedan gick remisstiden ut på långtidsutredningen. Vi står då inför en avgörande debatt om hur vi skall använda våra resurser i Sverige de närmaste åren. En sak tycks alla vara ense om: för att klara balansen i våra affärer med utlandet måste industrin byggas ut.

När mer av produktionen måste avdelas för export ställs vi inför ganska hårdhänta val. Det kommer inte att bli möjligt att minska arbetstiden för alla lika snabbt som många hoppats på. Då skulle inte stat och kommun få resurser för att klara den sociala omsorgen. Det gör det ännu mer angeläget att småbarnsföräldrar får förtur till sex timmars arbetsdag.

Långtidsutredningens analys bekräftar också att det är helt orealistiskt och ansvarigt att lova väldiga sänkningar av de samlade skatterna. Det skulle gå ut över omsorgen om barnen och om våra gamla. Och folkpartiet kommer aldrig att vika från detta ansvar: de gamla och barnen får inte svikas i ett kärvt ekonomiskt läge.

Jag upprepar därför vad jag sade i den allmänpolitiska debatten om dem som här anser sig kunna lova mer än folkpartiet. Att både lova stora skattesänkningar och stora ökningar av försvarsutgifterna går inte ihop. Att undandra stat och kommun nya resurser och samtidigt kräva ett ökat familjestöd och satsning på sjuk- och åldringsvård håller inte. Löften av det slaget kommer folkpartiet inte att avge.

De senaste veckorna har vi i tidningar och TV fått en rad inträngande reportage om krisen i långtidsvården. Tusentals människor står i kö för att komma in på ett sjukhem. De som fått en plats känner ofta främlingskap och isolering. Det kan vara gamla människor med släktingar långt borta men också yngre och medelålders som skadats i trafikolyckor eller på annat sätt. Personalen gör en fantastisk insats, men trycket är för stort för att den skall kunna räcka till allt. Jobbet blir tungt och slitsamt. Och så hamnar man i en ond cirkel där det blir svårt att rekrytera ny personal.

Här testas verkligen vår reformvilja. Skall vi satsa de resurser som krävs för att få fler platser och mer personal i långvården? Eller skall vi låta köerna ständigt växa de kommande åren? Skall vi ge det tillskott som krävs för att människor på sjukhem skall få lägga sig när de själva vill och inte tvingas i säng kl. 2 eller 3 på eftermiddagen på grund av bristen på personal? Skall det finnas aktiviteter som ger liv och mening åt tillvaron eller skall allt fler människor bara "förvaras" på vårdinrättningarna?

Från folkpartiet har vi gjort vårt val. Det vore en skam för det svenska samhället om vi på 1980-talet inte skulle anse oss ha råd att ge en människovärdig tillvaro åt de många människor som byggt Sverige och som på äldre dagar behöver omsorgen från oss som upplever frukterna av deras arbete.

Med det skatteläge som vi kommer att få leva med de närmaste åren blir det särskilt viktigt att själva skattesystemet görs bättre. Flertalet löntagare behöver i dag lönehöjningar på 700–900 kr. i månaden från det ena året till det andra bara för att inte få det sämre. Så verkar höga marginalsatser i förening med snabb inflation.

Det är helt nödvändigt att ändra på detta om vi skall få lugnare avtalsrörelser och kunna dämpa kostnadsutvecklingen. Därför är folkpartiets två huvudkrav: lägre marginalsatser och inflationsskydd, som hindrar att också den del av en lönehöjning som bara kompenserar för prisstegringarna drabbas av hög marginalsatt.

TCO har visat att de här kraven är helt avgörande för framtida lönerörelser. Vill man slippa att ändra skatterna varje år och att ha en ständig koppling till avtalsrörelserna, vilket organisationerna själva är

emot, finns bara två möjligheter, konstaterar TCO, nämligen att kraftigt minska progressiviteten för vanliga löntagare och att indexreglera skatteskalan.

Jag utgick ifrån att jag i dag skulle få någon sorts besked av finansministern i skattefrågan. Ty när jag i den allmänpolitiska debatten för fem veckor sedan tog upp marginalsatterna och inflationsskyddet, svarade herr Sträng ordagrant: "Jag sade medvetet att det hinner jag inte gå in på," – alltså skattefrågan – "men jag hoppas få komma tillbaka i den ekonomiska debatten där jag inte är tidsbegränsad på samma sätt som nu."

Det är alltså i dag som herr Sträng skulle återkomma. Men i dag säger finansministern att han inte heller nu hinner ta upp skatterna. Frågan är när finansministern egentligen kommer att göra det. Jag måste därför upprepa frågan från den allmänpolitiska debatten till regeringen: Tänker regeringen fortsätta att förbjuda skatteutredningen att arbeta fram förslag om inflationsskydd i skatteskallorna?

Låt mig sammanfatta. I arbetet för en ekonomi i balans, där kampen för sysselsättningen satts främst, har vi från folkpartiet flera gånger kunnat medverka till betydande majoriteter i riksdagen under den här mandatperioden. Detta har varit en styrka för vårt land i en tid av svåra ekonomiska problem och dåliga konjunkturer. Jämviktsriksdagen har bidragit till att partierna har tagit hänsyn till varandra och lyssnat på varandra.

Låt mig säga att det också finns annat där vi står varandra ganska nära. Så här ett halvår före ett val, där utgången är oviss och debatten blir hård, kan det vara viktigt att slå fast några av de grundläggande värden som förenar progressiva politiker i vårt land. I avskyn för social misär och socialt översitteri förenas inte minst svensk liberalism och svensk socialdemokrati. Ansträngningarna att rensa ut farliga arbetsmiljöer är gemensamma. I omsorgen om de svaga och utsatta i samhället förenas ofta våra insatser. I synen på jämställdhet mellan kvinnor och män och på rättvisa åt kvinnorna är det ofta mer som enar än som skiljer.

Men klyftan mellan liberalism och socialism är nu som tidigare mycket bred på andra områden. Vår debatt i dag handlar i hög grad om näringspolitik. Folkpartiet vägrar godta en utveckling som driver på mot allt större och dominerande enheter och allt färre och maktlösa småföretag.

Vi vänder oss med skärpa mot både privat och statlig maktkoncentration. De många förslagen att förstatliga och centralstyra näringslivet som man nu reser från socialdemokraterna kommer folkpartiet intensivt att bekämpa. Vi har ett program för hur man i stället kan vidga medbestämmande och ansvar i det svenska samhället och i vårt näringsliv till fler människor, fler företag och fler regioner. Vi inbillar oss inte att all visdom är samlad i Stockholm. De som tror att mer och mer makt måste läggas i Kanslihuset bör just därför efter valet få lämna Kanslihuset.

Folkpartiet vill alltså förena omsorgen om de utsatta och solidaritet

med dem som behöver samhällets stöd med motstånd mot förstatligande, centralstyrning och maktkoncentration. Vi kallar det sociala reformer utan socialism.

Finansdebatt

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tillät mig säga tidigare i debatten att jag gärna ville låta herr Bohman komma till tals och bl. a. ta upp frågan om vår korrespondens när det gäller hans överbud i jämförelse med regeringens budgetberäkningar. Herr Bohman tog självfallet upp detta, och jag tycker det är lämpligt att just nu försöka att kortfattat bemöta honom.

Jag hade i vår senaste debatt tillåtit mig att säga att en kontrollberäkning i finansdepartementet gav vid handen att herr Bohman ganska sorglöst ökade på de statliga utgifterna utan motsvarande inkomstkompensationer med en summa av 7 miljarder kronor. Jag är i dag beredd att göra en korrigerigering på den punkten och stanna vid drygt 6 miljarder. Den korrigerigering jag gör beror på att jag tidigare hade räknat in det inkomstbortfall för staten som skulle följa av att herr Bohman ville öka maskinavskrivningarna och lägga på ett extra avdrag på byggnadsinvesteringarna. Jag är medveten om att man där har att göra med klart konjunkturpolitiska frågor; därför kan det i och för sig vara korrekt att jag exkluderar detta, eftersom jag talar om vad herr Bohmans överbud kommer att innebära mer i det långa loppet.

Jag vet att herr Bohman har reagerat mot mitt sätt att se på dessa frågor just utifrån de utgångspunkterna att jag räknar med hur det slår på ett helår. Men det är helt naturligt att man får lov att göra det. Jag har fått lära mig under alla år som finansminister att det, när jag ställs inför utgiftskrav av ett eller annat slag, inte bara är fråga om att beräkna hur det verkar för det närmaste budgetåret, utan det är nödvändigt att ställa frågan: Vad innebär detta för utfästelser för framtiden? Det är utifrån de utgångspunkterna man får bedöma det hela.

Herr Bohman reagerar mot det, men vid närmare eftertanke kommer han att ge mig rätt. Man kan inte, för att ta ett exempel ur den enkla verkligheten, köpa sig en televisionsapparat eller en bil, lägga handpenningen och sedan anse att man har hela finansieringsfrågan klar. Det är hela tiden en fråga om vad det innebär för kostnader av mer permanent karaktär.

Därför har jag tagit upp bl. a. frågan om indexreglering av skatteskalorna. Herr Bohman vill inte ha det som en ensam svala om sommaren utan som ett permanent inslag i vår skattepolitik. Jag har kanske räknat litet högt när jag talar om en åttaprocentig inflation – det är det som ligger bakom för 1976 – men om man antar att inflationen blir så stor är det fråga om 3 100 milj. kr. i inkomster som herr Bohman tar bort från statskassan. När vi i samband med skatteprovisorierna funderat och justerat skatteskalorna har vi alltid sett till att vi har fått motsvarande inkomstkompensationer andra vägar, via socialförsäkringsavgiften eller arbetsgivaravgiften. Sådana kompensationer vill herr Bohman inte vara

med om, och alltså innebär hans förslag ett klart och markerat inkomstbortfall för statskassan.

Vidare föreslår herr Bohman att man skall återföra socialförsäkringsuttaget till 7,5 basbelopp. Därmed förlorar man ytterligare ungefär 1 200 miljoner.

Herr Bohman vägrar dessutom att vara med på finansieringen av den utbyggnad av barnomsorgen som ligger i den uppgörelse regeringen har träffat med kommunerna för en del månader sedan. Den finansieras nu med 1 % på arbetsgivaravgiften, en ordning som herr Bohman sagt nej till. Jag har emellertid inte velat vara så elak att jag sagt att herr Bohman slår dövörat till när det gäller expansionen i fråga om barnstugor, fritidshem och familjedaghem, de tre element som ingår i denna uppgörelse. Jag har därför utgått från att herr Bohman kommer att acceptera denna förstärkning på familjepolitikens område men att han säger nej till finansieringen. Han berövar genom denna ståndpunkt statskassan 1,6 miljarder, om man ser till helårseffekten.

Vidare har herr Bohman förslag om ökning av inom försvaret på drygt 300 miljoner som en ganska väsentlig post. Jag har sagt att jag inte skulle bli förvånad om herr Bohman kommer tillbaka litet framöver och säger att det behövs åtskilligt mera, när vi så småningom skall omsätta den nya försvarsöverenskommelsen i praktiken.

När jag nu har varit generös mot herr Bohman och sagt att jag är beredd att skära ned min beräkning från 7 till 6 miljarder – det som jag nu har räknat upp går ju på drygt 6 miljarder – skall man emellertid bemärka att det finns enorma kostnadsstegringar inbyggda i moderaternas motionerande, som jag inte velat ta med i mina beräkningar därför att de kraven utformats ganska allmänt.

Herr Bohman lägger fram en rad olika förslag. Det är fråga om insatser på det arbetsmarknadspolitiska området, investeringsfrämjande åtgärder och avskaffande av arbetsgivaravgift. Det gäller vidare krav på förmånligare avskrivningar med användning av återanskaffningsvärde och ytterligare vissa väsentliga inslag i dessa allmänna skrivningar, som naturligtvis kostar en del. Jag skall med herr talmannens tillåtelse litet mer utförligt referera dem.

Det föreslås bl. a. på företagsbeskattningens område att avskrivning skall ske på återanskaffningsvärdet. Vi har studerat detta och uppskattar inkomstbortfallet till ungefär 1/2 miljard. Herr Bohman har vidare funderingar om skattefrihet på gåvor till religiösa, humanitära och andra ändamål. Herr Bohman vill att detta skall utredas, men det måste ju finnas en viljeyttring bakom ett sådant förslag. Om man släpper fram ett sådant önskemål kostar också det uppskattningsvis någon 1/2 miljard.

Herr Bohman talar vidare om sparstimulanser genom gynnsammare skatteavdrag, sparlön, aktiefonder, premier på sparande osv. Vi genomförde ett sådant arrangemang i början på 1950-talet och lade ut ett par hundra miljoner kronor på det utan att det egentligen gav något som helst resultat. Dessutom framförs vissa förslag beträffande statsbidragen

för studiecirkelverksamheten.

Sätter man sig ner och försöker konkretisera herr Bohmans funderingar, finner man att det rör sig om ytterligare ett antal miljarder. När jag därför nu säger att jag stannar vid 6 miljarder är det ett mycket vänligt erbjudande gentemot herr Bohman; drar jag slutsatserna av vad han talar om mera allmänt, blir det väsentligt dyrare.

Herr Bohman bad om svaret på detta, och han har fått det svaret nu.

Jag vill, herr talman, ytterst kortfattat göra några anmärkningar till de inlägg som de andra partiledarna gjort.

Herr Fälldin frågade när regeringen tänker göra en samlad bedömning av kapitalmarknadens resurser för de närmaste åren. Det är en ganska pretentiös begäran. Den samlade kapitalmarknadens resurser är en fråga som härleds av det svenska folkets ambitioner i hushållssparandet. . .

Är det slut på tiden nu? Jag kanske får komma tillbaka och bemöta de övriga oppositionsledarna vid det tillfället.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog avsiktligt inte upp en lång debatt om de förmenta budgetunderskotten, då Staffan Burenstam Linder hade tagit upp detta i sitt första anförande. Eftersom finansministern satt här och lyssnade på honom, trodde jag inte att jag skulle behöva repetera vad han sagt. Jag har en känsla av att jag ändå frestade kammarens tålmod med mitt – det medger jag – alltför långa anförande. Nu måste jag tydligen ändå fortsätta den debatten, eftersom finansministern inte var nöjd med herr Burenstam Linders förklaringar.

Först och främst måste det naturligtvis vara så att man, när man diskuterar huruvida en budget är underbalanserad eller inte, skall ta hänsyn till det aktuella budgetåret. Herr Sträng vet inget om vad som kommer att hända under budgetåret efter det som vi nu diskuterar. Vi vet ju inte vilken regering som sitter då eller vilka inkomster vi har, och vi vet inte heller vilka besparingar som den regeringen då kan göra – över huvud taget saknar vi kunskaper om det året. Ett budgetunderskott skall diskuteras för det år som är aktuellt och inte för något annat år.

Herr Sträng sade att så kan man inte resonera; om man köper en televisionsapparat, måste man väl veta att man kan betala den! Ja, men om jag – för att ta bara ett mycket förenklat exempel – vet att jag nästa år får en löneförhöjning och därför nu köper en televisionsapparat som jag vet att jag kan betala med nästa års lönehöjning, har jag ju rätt att göra det köpet som en privatman.

Sedan vidhåller jag att resoncemanget om indexreglering är helt absurt. När man föreslår en indexreglering som syftar till att förhindra en automatisk skattehöjning till följd av inflationen, skall detta betraktas som ett ansvarslöst överbud. Det innebär ju att vi aldrig kan komma till rätta med inflationen. Varje försök som vi gör att få ner inflationen måste innebära att staten går miste om de formella inkomster som skulle

bli en följd av inflationen. Därför håller inte finansministerns resonemang. Det är helt befängt att föra det slaget av resonemang; det vidhåller jag. Konsekvensen skulle då vara att om det inte blir någon inflation och finansministern därigenom går miste om de skatteinkomster som beror på inflationen, skall han begära kompensation för detta genom höjda arbetsgivaravgifter eller höjd moms, som i sin tur omedelbart får en inflatorisk effekt och påverkar kostnadsläget i den svenska ekonomin så att man är inne i en inflation igen! Så kan väl inte den kloke Gunnar Sträng resonera; det är uteslutet. Det kanske kan vara bra att göra det för galleriet, höll jag på att säga, men det resonemanget kan inte vara allvarligt menat.

Vi har tidigare sagt att vi inte går med på att binda oss för just 100 000 barnstugeplatser. Vi menar att antalet skall anpassas efter de olika kommunernas behov, och vi vill komplettera detta med andra insatser då det gäller barnomsorgen som gör att antalet 100 000 kan gå ner. För första året blir kostnaden, om jag inte minns fel, i runt tal 300 milj. kr. Det är ungefär det belopp som vi brukar räkna med när vi talar om att höja barnbidragen eller anpassa dem efter kostnadsutvecklingen. Det är alltså en sådan utgift som normalt ingår i vår budget utan att någon kommer på tanken att för den skull begära ökade statsinkomster.

Sedan har finansministern helt bortsett ifrån att om vi vill ta bort taket för socialförsäkringsavgifterna, som kostar ett visst antal kronor, innebär det också att staten gör en rätt stor besparing, eftersom det finns åtskilliga väl avlönade statstjänare som staten måste betala fulla socialförsäkringsavgifter för. Det är åtskilliga hundratal miljoner som faller bort på det, men det har man såvitt jag vet inte tagit hänsyn till.

Slutligen tycker jag det kan vara skäl att säga ett par ord om resonemanget om våra överbud på försvarssidan. Vi har faktiskt, herr finansminister och herr försvarsminister, utgått ifrån att socialdemokraterna då de genomdrev 1972 års försvarsbeslut menade allvar när de sade: Det här är vad vi anser att försvaret behöver för att bibehålla en viss effekt. Men nu har man av de pengar som går till försvaret tagit höjda värnpliktsförmåner och kostnader för Arvidsjaur, och man har inte gett full priskompensation. Man har alltså urholkat 1972 års försvarsbeslut på det här sättet. Vad vi i huvudsak har gjort är att vi har försökt återställa effekten till 1972 års nivå. Det kan min själ inte kallas att driva några överbud i försvarsfrågan, när man utgår ifrån att vad regeringen tyckte att försvaret behövde 1972, det skall försvaret ha i dag också. Vad vi sedan kommer att kräva i framtiden får vi väl återkomma till.

Jag fick inte svar på min fråga. Finansministern har talat om ett budgetunderskott på 11 miljarder kronor och säger att detta är högsta visdom. Varför är 12, 13 eller 14 miljarder höjden av ansvarslöshet? Varför skall det just vara 11 miljarder? Varför inte 5–6 miljarder eller 15–16? Hur kan finansministern påstå att 11 miljarder är just det underskott vi kan ha för att vår ekonomi inte skall braka sönder och samman? Det kan jag inte begripa, och det skulle jag gärna vilja ha besked om.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Nu råkar budgetunderskottet för nästa år vara just de där 12 miljarderna; det blir förmodligen ytterligare något högre, eftersom inget år har undgått tilläggsstater. Underskottet kommer väl att hålla sig där även innevarande år med de tilläggsstater som presenteras. Riksdagen tar emot en tilläggsstat på 800 miljoner inom de allra närmaste dagarna.

Sedan säger herr Bohman: Finansministerns tal är ju alldeles galet, för om en budget är balanserad eller inte och vilket underskott man skall tolerera får man se på varje år. Det kan i och för sig vara riktigt, men jag vet så mycket om budgetens utgiftsautomatik att jag inser, att om man lägger på herr Bohmans utomordentligt kostnadskrävande reformer är det ett påslag som får det resultat som jag här har angivit.

Bara rent korrigeringsmässigt vill jag säga som så till herr Bohman, att den nya finansieringen av familjeprogrammet i fråga om barnomsorgen träder i kraft den 1 januari 1977, och det går åt ungefär 1,4 miljarder redan första året. Det är nämligen inte bara fråga om de nya daghemsplatserna, utan man skall den här vägen också finansiera de nu befintliga daghemsplatserna i mycket stor utsträckning, eftersom staten höjer driftersättningen från 7 500 till 14 000 kr. per plats och år.

Nu kommer jag tillbaka, herr talman, till vad jag skulle ha velat säga till herr Fälldin och möjligen också till herr Ahlmark. Vad tänker regeringen göra, frågade herr Fälldin, för att vi skall få en samlad bedömning av kapitalmarknadens resurser? Det går inte att fixera det framöver – det är betingat av vad hushållen är beredda att spara, det är betingat av hur förtjänsten ligger till för de svenska företagen, det är betingat av i vilken takt kommuner och landsting höjer sin skatt och därmed förstärker sitt sparande och sin finansiering – men det kan naturligtvis vara rätt tacksamt att säga att så här blir det eller så här blir det inte. Man kan förstärka det hela genom att höja avgifterna till ATP-försäkringen och det kommer vi att göra 1977. Man kan förstärka det ytterligare genom att höja avgifterna mera. Men detta går inte att exakt redovisa. Så mycket kan ändå sägas att de engagemang vi har tagit på oss när det gäller kärnkraftens område kommer vi att klara av i värsta fall – eftersom detta är en profitabel investering – via en upplåning, även om den sker utomlands. Det är kanhända den vägen man får gå.

Varför, säger herr Fälldin, kan man inte fixera antalet nya jobb till 400 000, när regeringen oförskräckt fixerar antalet jobb till 2 300 eller 2 500 i en utbyggnad av Stålverk 80? Ja, det är ju absolut inte samma proportioner. Har man ett konkret företag, så kan man sätta sig och bedöma vad det företaget kommer att kräva i form av arbetskraft när det blir färdigt. Då står man på marken på ett helt annat sätt än om man singlar löften om 400 000 jobb rakt ut i luften.

Finansministern, säger herr Fälldin – och faller in i något slags buskagitation – anser att det blir för dyrt att skaffa jobb för alla. Jag har aldrig sagt det. Vad jag har sagt är att det kommer att kosta en massa

pengar om man skall försöka realisera programmet, och de kostnaderna får man ta. Men det ser bra ut och är ärligt om man, samtidigt som man talar om denna kraftiga sysselsättningsökning, också ägnar något ord åt kostnadssidan. Det blir på det sättet mer balans i det hela.

Herr Bohman säger att här står Sträng och talar om att han är världens bästa finansminister. Jag sade ju tvärtom att det var alldeles fel. Det är inte på det sättet. Det är så många som har hjälpt till med det här, sade jag, alla de som är involverade i produktionen och jag skröt med mittenpartierna – hur de har hjälpt till. Tyvärr kunde jag inte skryta med herr Bohman, och det får han ju skylla sig själv för.

När det sedan gäller vår del i världshandeln och de där promillena som det var fråga om, så ligger det så till, herr Bohman, att vad jag citerade var uppgifterna om den svenska utrikeshandelns del i världshandeln. Under tredje och fjärde kvartalen 1974 var den 2,15 %, och under första och andra kvartalen 1975 – vi har inte senare statistik – var den 2,35 %. Det är en ökning på ungefär tio enheter – kalla det för promille, för man hamnar ju där när man sätter decimalkommat efter procenten. Men tar jag hänsyn till bl. a. prisstegringen så är det väl möjligt att vår del i världshandeln är praktiskt taget oförändrad. Jag skulle kanhända säga att den har sjunkit någon enda promille. Men herr Bohman ser den här beräkningen från helt andra utgångspunkter och talar om sina 6 och 8 %. Det var inte det som min diskussion gällde.

Människor i beredskapsarbete och omskolning – är de i arbete eller är de arbetslösa? Ja, är de i omskolning så är de under utbildning på samma sätt som alla våra ungdomar är under utbildning – och vi har aldrig placerat dem bland de arbetslösa. Gör de ett arbete där arbetsmarknadsverket står som huvudman, så är det ju ett arbete som avlönas efter gängse marknadslöner, och arbetsmarknadsverket är i det här avseendet, så länge arbetet pågår, ingen sämre arbetsgivare eller företagare än någon privat t. ex. vägentreprenör när det gäller vägarna.

Man kan inte föra den diskussionen att om samhället tar hand om och hjälper folk till arbete, så är de arbetslösa. Vi har ju gått in i varvsindustrin och tagit hand om folk. Är de arbetslösa, som nu bygger båtar med statsgaranti, vilket ger dem möjligheter att fortsätta sitt arbete? Är människorna arbetslösa på andra håll där vi har gått in med lokaliseringsslån och bidrag för att hålla arbetet i gång? Naturligtvis inte. Herr Bohman får hålla sig till den redovisning som är officiellt vedertagen när han resonerar i dessa termer.

Man gör den reflexionen, när man tänker på hur herr Bohman och hans partivänner har uppträtt de senare åren, att det må vara goda tider eller dåliga tider, det må vara arbetslöshet eller full sysselsättning – herr Bohmans och moderata samlingspartiets filosofi är numera: Ös på! Ös på om det är underskott, ös på om det inte finns någon som helst anledning att ösa på! Sätt i värsta fall fart på sedelpressarna! Bjud över och ös på! Ja, det har ju runnit enormt mycket vatten under broarna sedan det gamla högerpartiet framträdde som ett parti där man var rädd

om skattebetalarnas medel och hade ansvar för samhällets ekonomi.

Parterna stångade sig till 25 % lönehöjning, sade herr Bohman, med statens hjälp. Hoppsan, höll jag på att säga i hastigheten! Staten gjorde visserligen den första uppgörelsen på en blygsammare procentsats – i runt tal 11–11,5 %. Herr Bohmans väljare, som ju hör hemma i den privata företagsamheten av stort format, kom efter och ökade på några procent, och sedan lämnade de ytterligare ifrån sig 4–5 %. Staten har sannerligen inte initierat den utveckling som herr Bohman ogillar.

Herr talman! När man lyssnar på herr Bohman är det ju frestande att försöka redovisa och lägga till rätta så mycket, och tyvärr räcker inte tiden till för detta. Sanningen är väl i fråga om skatten att hos de breda lagren har den direkta skatten minskat under de senare åren tack vare de provisoriska skatteuppgörelser vi gjort. Marginalskatten är ett alldeles specifikt problem. Vi har talat om det och vi kommer att tala om det, men i fråga om skatten på årsinkomsten har det inte skett någonting ofördelaktigt.

Herr Bohmans skattefilosofi och lönefilosofi – men framför allt hans skattefilosofi – vore ju värd att spridas här i Stockholms län, där herr Bohmans partivänner plus övriga borgerliga representanter sitter och styr och ställer med storlandstingets ekonomi. Där har Bohmans budskap tydligt fallit på hälleberget. Om de någon gång har lyssnat på herr Bohman – jag är osäker på det – så har de inte brytt sig om honom, och det är helt enkelt därför att den trista verkligheten är litet annorlunda än vad herr Bohman skisserar.

Ja, jag har ju ytterligare en chans att yttra mig, herr talman, och jag är mycket tacksam för det.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! För att travestera herr Sträng: Sanningen är ju den att då man lyssnar på Gunnar Sträng har man behov av att lägga till rätta så mycket att man inte hinner med mer än några få saker.

När herr Sträng själv för en stund sedan sade att det blir inte 11 eller 12 miljarder, utan i verkligheten blir det mycket mera i underskott, undrar jag: Hur kan då herr Sträng vara så våldsamt upprörd om vi lägger på några miljoner på de belopp herr Sträng har utgått från? Det kan jag inte förstå – det hänger inte ihop.

När det gäller statsbidragen till studieförbunden undrar jag: Vem har sagt att vi skall höja statsbidragen till studieförbunden för de högst prioriterade? Vad vi har menat är att man skulle sänka bidragen till de högst prioriterade och skapa en enhetlig nivå på ett lägre plan. Men det är typiskt för socialdemokratin att så fort man talar om enhetliga bidrag skall de höjas upp till den högsta nivån.

Slutligen frågan om den här påstådda budgetförsvagningen då vi har föreslagit ett återinförande av taket för socialförsäkringsavgiften. Jag tycker att det kan ha sitt intresse för kammaren att lyssna till vad en egenföretagare – kallad Pomperipossa, dvs. Astrid Lindgren – säger om

detta i dagens Expressen. Jag tycker att det är värt att läsas in i kammarens protokoll:

”Vad är det som har varit i dom, tänkte Pomperipossa i sin mörka vrå. Är detta verkligen de vise män som jag beundrade och värderade så högt? Vad är det de strävar efter att åstadkomma – ett samhälle så vrångt och omöjligt som möjligt? O, du min ungdoms rena blossande socialdemokrati, vad har de gjort med dej, tänkte hon (för nu började hon bli lite patetisk), hur länge ska ditt rena namn missbrukas för att skydda ett maktfullkomligt byråkratiskt orättfärdigt förmyndarsamhälle? Hon hade trott att i ett demokratiskt land skulle alla s rätt värnas. Människor skulle inte straffas och förföljas bara för att de på hederligt sätt – med eller mot sin vilja – råkade tjäna pengar. --- Så här kan det inte få vara, för då tar all företagsamhet slut i vårt land och där blir inga egna företagare kvar att beskatta.”

Detta låter litet patetiskt och något överdrivet, men det är ändå så sant som det är sagt, herr Gunnar Sträng, finansminister i detta fina land.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! På min fråga när regeringen tänker försöka göra en samlad bedömning av utvecklingen på kapitalmarknaden får jag i dag samma svar som i höstas. Herr Sträng säger att det inte går att ge något besked, och han hänvisar då till att det beror på hushållssparandets storlek och på företagssparandet samt på vilka uttag vi gör på AP-fonderna osv. Detta är väl alldeles riktigt. Sådant påverkar intäktsidan, sparandesidan, alltså det totala sparandet. Men om det är denna osäkerhet som gör att herr Sträng inte kan ge besked – trots hela den apparat han har till sitt förfogande med kanslihusets experter och möjligheten att kalla in experter i övrigt för att skaffa sig en bild av läget – så blir det så mycket mera intressant att få veta varför regeringen så frimodigt kan ta beslut om jätteinvesteringar.

Herr Sträng säger – och då försöker han hålla en liten dörr öppen – att det är möjligt att vi inte klarar kärnkraftsprogrammet, men då får vi tillgodose behovet genom att låna utrikes. Ja, det skulle inte förvåna mig om det blev så. Men får jag fråga: Har ni gjort några bedömningar av dessa investeringars slutliga omfattning? Är det möjligen så med de investeringarna att det hela börjar få en viss likhet med det grepp ni hade om investeringarna i stålverket? Om det inte håller med bränslekontrakten från andra länder och ni därför måste börja att ta investeringsansvaret för anrikningsanläggningar och uppberedningsanläggningar, vad blir det då för slutlig omfattning på kärnkraftsprogrammet? Står också pengarna för dessa investeringar till förfogande utomlands?

Nog borde det vara möjligt att få en bild av hur det totala investeringsprogrammet för regeringens kärnkraftspolitik ser ut. Jag har bett om det många gånger, både här i kammaren och i andra sammanhang. Det verkar nu inte vara tillräckligt med de 13 reaktorer som planeras.

Det finns framstående medarbetare i regeringens kansli som går ut och talar om behovet av ytterligare fyra eller fem kärnkraftverk. Det låter som ett eko av vad moderaterna sade när energibeslutet togs – moderaterna var ju er samarbetspartner i denna fråga – att de inte trodde att det räckte med 13 kärnkraftverk. Jag vill nu fråga: Är de medarbetare ni har i kanslihuset representativa för socialdemokratin, eller är de bara känselspröt? En sådan här utökning kommer naturligtvis också att påverka kapitalbehovet.

Att jag ursprungligen tog upp den här saken berodde ytterst på följande. Herr Sträng har själv talat om hur svårt det är att påverka intäktssidan, sparandet, och att ha någon bestämd mening i denna fråga. Men om regeringen inbjuder riksdagen att fatta omfattande investeringsbeslut för några bitar av näringslivet och om det är svårt att göra något åt sparandet – som ju skall vara det vi använder oss av för att göra dessa investeringar – så leder det med naturnödvändighet till att de många små investerarnas situation blir allt sämre. Det är också den bilden regeringen tecknar i sin budgetproposition. Där visar man på behovet av ytterligare investeringar och föreslår 500 miljoner till de börsnoterade företagen och 1 500 miljoner till Statsföretag AB. Där finns det inte ord om och inte en uttalad omtanke om alla dessa små investerare som ju striden i dag gäller.

Det är kanske mot denna bakgrund det är så svårt för socialdemokraterna och regeringen att förstå ambitionen 400 000 nya jobb, som är ett uttryck för vad vi kan avläsa när det gäller människors vilja att ha ett arbete. Den viljan finns bevisligen i Jönköpings län. Varför tror ni att denna vilja skulle vara mindre utvecklad i de andra länen? Har ni börjat bromsa vad ni själva sade i direktiven till sysselsättningsutredningen, därför att ni förbrukar allt investeringskapital på några få jätteprojekt och det inte finns resurser kvar att göra några andra investeringar?

Jag kan inte se att någon annan slutsats är motiverad, eftersom just finansministern här gång efter annan upprepar att det blir för dyrt att ordna så att alla som vill och kan ta ett arbete här i landet också får denna möjlighet.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det gick ändå att få ur finansministern ett par meningar om skatterna. Herr Sträng sade att de direkta skatterna för de flesta har sänkts. Det är riktigt. Vi har medverkat till sänkningar av de direkta statsskatterna för det stora antalet löntagare.

Men nu handlar vår diskussion om de kommande åren – 1977, 1978 och 1979. Den handlar om marginalsatterna och om inflationsskyddet, alltså skatten på löneökningar, och om prisstegringar skall driva upp människor i högre skatteklasser trots att de inte fått någon höjning av sin reallön.

Nu säger finansministern: Ja, se, marginalsatten är ett specifikt pro-

blem, som vi kommer att tala om. Ja men, *när* kommer vi att tala om det då? I den allmänpolitiska debatten den 4 februari var det för tidigt. Herr Sträng sade att han var tidsbegränsad och inte hann ta upp skattefrågan. Han lovade återkomma den 10 mars. Det är i dag det. I dag har herr Sträng praktiskt taget inte sagt ett ord om skatterna.

Men vi kommer alltså att tala om det. *När* kommer herr Sträng att få tid att säga sin mening om marginalskatten och inflationsskyddet?

Ändå är det helt nödvändigt att vi får ett bättre skattesystem. I dag gör inflationen och de höga marginalskatterna i förening att människor i helt vanliga inkomstlägen måste ha en lönehöjning på uppemot 20 % för att ha kvar samma standard som året innan. Det är det som mer än något annat driver upp lönekraven, driver på inflationen och ökar företagens kostnader. Därför måste marginalskatterna för folk med vanliga inkomster sänkas. Man skall inte behöva betala en hög marginalskatt också på den del av löneökningen som bara svarar mot penningvärdets fall. Därför behövs ett inflationsskydd.

Löntagarorganisationerna har visat hur viktigt det är att skattesystemet görs rimligare. TCO har just gjort det i en skrift om vår skattepolitik, som mynnar ut i samma krav som folkpartiet reser: Lägre marginalskatt för folk med vanliga inkomster och ett inflationsskydd.

Men också LO:s ordförande Gunnar Nilsson har sagt ungefär detsamma i LO:s tidning Fackföreningsrörelsen:

"Erfarenheterna av de båda senaste lönerörelserna kan inte annat än skärpa det fackliga kravet på en total förändring av vårt skattesystem. Det är inte konstruerat för en så snabb inflationstakt, som vi tidvis kan tvingas leva med i framtiden. Det nuvarande systemet har helt klart nått gränsen för sin förmåga."

Det är LO:s ordförande som säger detta. Jag vill upprepa frågan till finansministern: Tänker regeringen fortsätta att förbjuda skatteutredningen att arbeta fram förslag om inflationsskydd av skatteskalorna?

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! En stillsam notering till att börja med. Det märks på finansministerns val av tillfälle att gå in i debatten att kvinnoåret är över. Men jag anser allt att en ekonomisk politisk debatt skulle vara bra stympad om man skulle förbigå kvinnornas speciella situation i det ekonomiska livet.

Hela vårt samhälle genomsyras av kvinnoförtryck och diskriminering. Det gäller inte minst i det ekonomiska livet. Visserligen utgör hela den kapitalistiska ekonomin ett exempel på ojämställdhet, den bygger på att ett fåtal äger produktionsmedel och att andra inte gör det utan måste sälja sin arbetskraft. Men när kvinnor skall sälja sin arbetskraft är våra villkor mycket sämre än männens. Alla arbetsköpare, oavsett om de är privata kapitalister eller statliga och kommunala myndigheter, drar nytta av falska könsrollsframställningar för att särbehandla och nedvärdera den kvinnliga arbetskraften. Kvinnor har svårare att få jobb än männen, och

de är hänvisade till en betydligt smalare arbetsmarknad. Kvinnorna återfinns främst i yrken som svarar mot den gamla förlegade rollen att vårda, laga mat och passa upp eller hålla reda på manliga direktörer och deras papper. I de yrken där kvinnorna dominerar betalas de sämsta lönerna – och fortfarande är inte lika lön oavsett kön genomförd i praktiken. Kvinnorna har också sämre befordringsmöjligheter än männen. Kvinnorna stoppas. Och detta gäller inte bara i det privata näringslivet utan också i statlig tjänst. Och i dag har vi märkt det här i riksdagen.

Även om sysselsättningen bland kvinnorna har ökat krävs kraftfulla åtgärder för att kvinnorna skall komma ut i arbetslivet. Det krävs en bättre samhällelig barnomsorg. Men det krävs också att arbetsmarknadspolitiken medvetet inriktas på att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden, att arbetsköpare åläggs att anta anvisad arbetskraft, att kvinnodiskriminering vid tjänstetillsättning förbjuds och behandlas som grovt tjänstefel. Detta är åtgärder som kan ge kvinnorna en bättre plats i ekonomin och därmed förutsättningar för en ökad självständighet och bättre ställning i samhället över huvud taget.

Jag skulle vilja att finansministern innan han lämnar debatten ger sin syn också på de här frågorna.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall gärna gå fru Marklund till mötes och säga att jag tycker att kvinnorna i alla avscenden skall ha samma rättigheter och möjligheter som männen. Nu har fru Marklund alltså fått en personlig deklaration från min sida, och jag hoppas att hon är tillfredsställd med den.

Beträffande studiecirkelarna vill jag säga till herr Bohman att det går inte i praktiken att sänka nu utgående ersättningar till den primära cirkelverksamheten, som innehåller de viktigaste ämnena. Därför blir anpassningen ensidigt riktad uppåt. Herr Bohman kommer inte att ha något hår kvar, om han åker ut till sitt studieförbund efter att ha praktiserat den politiska linje i fråga om studieverksamheten som han rekommenderar.

Till herr Fälldin vill jag säga att när man tänker på kapitalsituationen för framtiden måste man alltid prioritera sådana områden där de mest väsentliga investeringarna skall genomföras. Bland de mest väsentliga investeringarna ligger utbyggnaden av vår energi och vår kraft. F. n. är de totala investeringarna för elkraftsproduktion inkl. distributionsnätet för den närmaste femårsperioden beräknade till 20 % av näringslivets investeringar. På 1950-talet låg den procentsatsen på 28 %. Även vid ett genomförande av kärnkraftsprogrammet tar investeringarna därför inte relativt mer av våra resurser, snarare motsatsen, än vad de gjort tidigare. Och kraftproduktionen måste vi se till att klara av helt enkelt därför att den är absolut väsentlig för hela den sysselsättning som vi har debatterat här i dag. Investeringar i småindustri om vi inte kan leverera elektrisk ström tror jag inte ens att Thorbjörn Fälldin vill rekommendera.

Sedan säger Thorbjörn Fälldin: Här står finansministern och säger att det blir för dyrt att hålla folk i arbete. Jag har aldrig sagt det. Jag har ett par gånger i dag framhållit att det kommer att kosta pengar, framför allt om man skall ha denna expansion på den offentliga sidan. Det begriper ju var och en.

Herr talman! Vad skall man göra när jag gång på gång går upp och säger detta och herr Fälldin gång på gång påstår: Finansministern säger att det blir för dyrt att bereda arbete åt människorna. Jag är hjälplös i den debatten. Fortsätter herr Fälldin, får jag rekommendera honom en öronspruta – jag kan inte hitta någon annan möjlighet för att få slut på den här diskussionen.

Regeringen godtar koncentrationen i näringslivet, sade herr Bohman. Herr Bohman tar ju som vi alla vet – och ingen skall missunna honom det – stora delar av sin finansiering när det gäller valrörelserna just från de här stora företagen. Därför borde han kanske tala litet mera nyanserat om företagsamheten i landet. Jag begriper den här aktionen som pågår inom centern och folkpartiet när de vänder sig till småföretagen, men herr Bohman borde ju ändå ha möjligheter att se hela företagsamheten med mera överbyggande utgångspunkter. Jag skall bara i korthet, herr talman, upprepa vad jag många gånger sagt i den här bänken: Små och stora företag kompletterar varandra, och vårt näringsliv är så funtat att det inte går att säga att den ena typen av företag är oberoende av den andra. De är som siamesiska tvillingar – vill man göra någonting för de små, får man se till att de stora också fungerar. Det är den avvägningen vi försöker göra så gott det nu går.

I den skattepolitiska debatten har man nu med förtjusning citerat en artikel av Astrid Lindgren. Jag fick just Expressen och har ögnat igenom artikeln. Den är en intressant kombination av stimulerande litterär förmåga och djup osakkunskap i skattepolitikens irrgångar. Men skattepolitiken begär vi ju inte att Astrid Lindgren skall klara. Jag kan bara säga att i den mån hon från sina utgångspunkter är irriterad över att den här kammaren i stor enighet gjorde en begränsning av avdragsrätten för pensionsförsäkringar, så bör det väl ändå understrykas att kammaren var så resonabel att Astrid Lindgren får dra av 60 000 kr. varje år för den pensionsförsäkring hon till äventyrs har. Det tyckte nog kammaren liksom jag var en ganska hyggligt tilltagen avdragssumma.

När det gäller hennes tal om överbeskattning tillät jag mig att säga att när vi lyfte av det här taket, så fick vi vissa oönskade effekter som vi naturligtvis sitter och funderar hur vi skall justera. Men det är ingen panik för alla de B-skattebetalare som går omkring med de här höga miljoninkomsterna. De har tiden på sig till april 1977 innan det händer någonting – det är stupstocken. Dessförinnan hoppas jag att vi i finansdepartementet skall hitta en lösning på den här frågan.

Dessutom har Astrid Lindgren räknat fel. Men det finns väl möjligheter att tala om det för henne mera personligt, så att jag inte behöver föra den diskussionen här.

Jag sätter det allra största värde på Astrid Lindgren. Framför allt tycker jag att hon har gjort en strålande litterär insats. Jag har någon gång frågat mig: Varför blev hon inte ledamot av Svenska akademien? Hon skulle ha prytt sin plats där. Men jag tror att hon bör avhålla sig från att göra offentliga uttalanden i de skattepolitiska frågorna. Hon kommer att vinna på det.

Det är naturligtvis förenat med problem att göra internationella jämförelser. Herr Bohman gjorde det när han talade om situationen i Amerika och dess underbalanserade budget. Det går inte att jämföra Nordamerikas förenta stater och Sverige när man talar allmän ekonomi. Herr Bohman ger mig rätt i detta.

Herr talman! Allra sist vill jag i någon mån replikera herr Ahlmark.

Jag tycker att den allmänna auktion som är på gång om vem som är snällast mot småföretagen är ganska överflödig. Vi har etablerat en rad mellanhandsinstitut för att hjälpa småföretagen. Nu skriver finansutskottets majoritet att Lantbrukskredit, som finansierar jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse, hypoteksbanken, som finansierar jordbrukarnas investeringar, samt Industrikredit och Företagskredit bör kunna få mer pengar. Än så länge har det inte felats pengar i dessa institut. Framför allt Industrikredit och Företagskredit har vi sett om och kommer att göra det. Den kö av lånesökande som man talar om är den normala arbetsbalansen och ingenting annat.

Både till herr Fälldin och till herr Ahlmark skulle jag vilja säga: När ni gör gällande att regeringen slår vakt om de stora och glömmer bort de små, tänk er för litet grand! För den mindre företagaren i en ekonomisk näringspolitisk utveckling, där världen är hans avsättningsmarknad och måste vara det, är det nödvändigt också med det stora företags marknadsföring, forskningsavdelning och tekniska möjligheter. Här kombineras de mindre företagen såsom underleverantörer med de stora företagen, som penetrerar de stora marknaderna på ett ganska effektivt och framgångsrikt sätt.

Vi har naturligtvis hjälpt de stora företagen. I de stora företagens styrelser sitter numera arbetare och anställda såsom styrelseledamöter. När den nya arbetsrätten har genomförts, kommer det att än mer markeras hur företagen blir också de anställdas angelägenhet, oavsett om företagen är stora eller små. Kanske den verksamheten har större möjligheter att drivas med framgång bland de stora företagen.

Gunnar Hedlund, som nu tyvärr har lämnat sin bänk – jag ser med glädje Nancy Eriksson sitta där i stället – måste må litet illa av denna debatt. Det är möjligt att han var förunderrättad om vad det var fråga om. Han har ju ändå såsom storföretagare tagit emot räntesubventionerade lokaliseringsslån. Det har även jordbrukarna i egenskap av storföretagare på andra håll i landet kunnat göra. Det är riktigt. Finns det motiv för det, skall de ha samma rättigheter som alla andra.

Till sist, herr talman – och nu lovar jag att det skall vara slut – skall jag ge herr Ahlmark ett besked. Vi kommer inte att ändra på de direktiv

som säger att skatteutredningen inte skall syssla med indexregleringen av skatteskalorna.

Nr 78

Onsdagen den
10 mars 1976

Finansdebatt

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade märke till att herr Sträng, när han redovisade energiutbyggnadens andel av det totala investeringsutrymmet, sade "för närvarande". Det kanske var klokt. Vi fick emellertid inte något svar på frågan: Vad kommer egentligen den totala kostnaden att bli för regeringens energipolitik?

Jag tror inte det finns en socialdemokrat i landet som inte har frågat hur man skall kunna klara flera jobb utan elektrisk ström. Jag tror dess värre att statsministern har myntat det uttrycket. Det är egentligen ganska enastående att statsministern, finansministern och andra socialdemokrater orkar med den formuleringen, när de vet att centerns energialternativ innebär ökad tillförsel av energi.

Men diskutera inte teorier hit och dit! Diskutera inte prognosers tillförlitlighet – för det är ju i prognoserna det skiljer mellan regeringen och oss.

Vad säger regeringen om den verklighet vi kan avläsa i form av siffror? Jag tar återigen åren 1974 och 1975: under denna tid har energiförbrukningen totalt minskat med 2,5 %, och samtidigt har antalet jobb ökat med 200 000. På vilket sätt har de jobben kunnat bli möjliga med ert resonemang? Energiåtgången har minskat, det är ju verkligheten. Herr Palme har någon gång sagt att verkligheten är hans värsta fiende, och i den här debatten förefaller den beskrivningen vara helt korrekt.

Finansministern tycker illa om att jag påminner om att han sade att lanbrukskooperationen inte skulle kunna bygga ut därför att det blev för dyrt, att landstingen måste höja skatten, osv. Jag har visat att om vi skall klara vårduppgifterna så är det viktigt att man får en positiv utveckling inom hela näringslivet. Då behöver man inte uteslutande lita till skattechöjningar.

Sedan kom den ganska fantastiska upplysningen att Gunnar Hedlund som chef för NCB tagit emot lokaliseringstöd och att det skulle vara till fördel för de mindre företagen – det var ju i samband med resonemanget om de mindre företagen som finansministern talade om att NCB har fått lokaliseringstöd. Det är klart att NCB skall ha stöd enligt de regler som gäller för lokaliseringpolitiken, men att de små hela tiden skall lita på de stora för sin framgång tror jag är något som det finns gränser för. Det har nog småföretagarna erfarenhet av.

Låt mig till sist säga att vi måste ha en sådan inriktning av näringspolitiken och den ekonomiska politiken att hela näringslivet får sina behov tillgodosedda. Mot socialdemokraternas ensidiga politik står mittens samlade lösning.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är nästan så att jag ångrar att jag begärde besked av finansministern. För när det äntligen kom var det ett riktigt dåligt besked.

Förbudet för skatteutredningen att utreda ett system med inflations-skydd av skatteskalorna skall vara kvar. Det var finansministerns klara ord till kammaren och svenska folket i kväll. Det betyder ju, vilket TCO har visat upprepade gånger, att om man inte har inflations-skyddade skat-teskalor måste skalorna ändras så gott som varje år för att det skall bli någonting över av en löneökning.

Kombinationen av höga marginals-katter och inflation leder ju till så-dana orimliga margineffekter att man för att kompensera sig måste begära löneökningar på upp emot 20 % för att ha samma standard det ena året som året innan. Det enda sättet att lösa problemet är infla-tionsskydd av skatteskalorna, det har TCO visat. Men finansministern har sagt att det även i fortsättningen skall vara förbjudet för skatte-utredningen att utreda den saken.

Så sade finansministern att vi målar upp något slags motsättning mellan stora och små företag. Jag sade klart ut i mitt anförande att bjässarna i näringslivet är nödvändiga framför allt för exporten och bytesbalansen. För Sveriges ställning som industrination gör de stora företagen väldiga insatser. Därför är vi med på satsningarna på storföretagen via budgeten och AP-fonderna, och vi anser att de betyder åtskilligt också för många mindre företag.

Men det måste vara *balans* i näringspolitiken, och det är vad Thorbjörn Fälldin också har talat om här. Vi behöver inte *bara* stora företag. Om många mindre företag är beroende av bjässarna i näringslivet, då gäller också det omvända. Många av våra största exportföretag skulle få svårigheter utan sina underleverantörer bland småföretagen. Och framför allt är livskraftiga mindre företag och mera nyföretagande avgörande om vi skall få tillräckligt av utvecklingskraft och förnyelse i den svenska ekonomin. Därför är det oroande att ungefär två företag om dagen de senaste åren har köpts upp.

Därför är det nu så viktigt att vi skapar framtidstro bland mindre företag och bland människor med goda produktidéer. Det sker inte med hot om förstälthet av företag och hela branscher. Det kräver positiva åtgärder av det slag vi begär – för att lätta kostnadstrycket, för att klara finansieringen och för att minska blanketttraseriet och krånglet.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte mycket till besked som finansministern gav på min fråga heller. Den särskilda deklARATION som finansministern avgav tycker jag inte var särskilt mycket värd, eftersom den inte följdes av en enda mening om hur den jämställdhet som finansministern i deklARATIONEN uttalade sig för skall uppnås. DeklARATIONER har vi GUDI NOG av, men alltså saknas de praktiska greppen på problemen. Något i

den vägen kunde väl finansministern ha åstadkommit, för nog är väl finansministern överens med mig om att hela problematiken med kvinnornas situation i arbetslivet och i samhället över huvud taget utgör en mycket viktig del i ett samhälles ekonomiska politik – mer än i en till intet förpliktande deklaration.

Nr 78

Onsdagen den
10 mars 1976

Finansdebatt

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Ett enda sista ord. Indexreglering av skatteskalor är ingen utredningsfråga. Det är ett politiskt ställningstagande, och politisk ställning kan man ta utan några som helst utredningar. Internationellt är det en eller få nationer, enormt mycket hårdare pinade av inflationen, som har prövat systemet, men det har inte blivit bättre för det. Det är därför som det är tämligen meningslöst att sitta och utreda frågan. På grund därav finns det ingen anledning att ändra på direktiven i denna fråga.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30.

§ 5 Anmälades och bordlades

Propositioner

1975/76:104 om godkännande av konventionerna den 29 mars 1972 om internationellt ansvar för skada som orsakas av rymdföremål och den 14 januari 1975 om registrering av föremål som har sänts ut i yttre rymden

1975/76:121 om vissa varvsfrågor

1975/76:124 om den statliga verksamheten på oljecområdet, m. m.

1975/76:127 om avgifterna i postverkets tidningsrörelse m. m.

1975/76:130 om stödåtgärder på fiskets område, m. m.

1975/76:131 om statligt stöd till dagspressen

1975/76:140 med förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1976/77

1975/76:145 om ändrade regler för bostadstillägg

1975/76:151 om överlåtelse av aktier i Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m.

1975/76:152 med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen

1975/76:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

1975/76:159 med förslag till organisation av och anslag för det nya konsumentverket

1975/76:161 om bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning samt till vissa nykterhetsorganisationer m. fl.

§ 6 Anmälades och bordlades

Motioner

1975/76:2214 av herr *Israelsson m. fl.* om alkoholpolitiken

Nr 78

Onsdagen den
10 mars 1976

Anmälan av
interpellation

1975/76:2215 av herr *Fälldin m. fl.*

1975/76:2216 av herrar *Henmark* och *Westberg i Ljusdal*

1975/76:2217 av herr *Signell m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:39 om skolans inre arbete m. m.

§ 7 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 10 mars

1975/76:148 av herr *Petersson* i Gäddvik (m) till herr försvarsministern om den framtida utvecklingen av svenska militära flygplan:

Enligt uppgifter i pressen är innebörden av anslagsframställningen gällande Flygvapenförband: Forskning och utveckling i propositionen 1975/76:143, att regeringen redan reellt tagit ställning och beslutat att utveckling av svenskt flyg skall upphöra och att fr. o. m. år 1977 kommer beställningarna av nytt utvecklingsarbete att successivt trappas ned.

Detta skulle stå i klar strid med den på denna punkt enhälliga försvarsutredningen som skrivit att "ett kompletterande underlag för fortsatta överväganden rörande luftförsvarets framtida utformning erfordras". Utredningen har också av överbefälhavaren begärt in kompletterande underlag.

Det skulle även strida mot vad försvarsutskottet skrev i sitt betänkande nr 13 år 1975, nämligen: "Regeringens avsikt är att det t. o. m. juni 1977 skall finnas en handlingsfrihet att även i fortsättningen utveckla och producera militära flygplan inom landet. Utskottet tillstyrker att en sådan handlingsfrihet behålls."

Klarare än så kan det inte uttryckas. Eftersom det går att uttrycka saken på detta klara sätt måste man fråga sig varför samma sak uttryckts så oklart i propositionen 143.

Med stöd av det anförda hemställer jag att till försvarsministern få ställa följande fråga:

Vill försvarsministern bekräfta att skrivningen i propositionen 143 inte innebär ett ändrat ställningstagande i fråga om att bibehålla handlingsfriheten att utveckla svenska militära flygplan?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 18.17.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert